

'Arayot, ma'aśeh, be-reshit u-merkavah = Discursus gemaricus de incestu, creationis, et currus opere ex codice Ḥagigah cap. II. Misn. I petitus / Latinitate donatus, ex probatissimis Hebraeorum, R. Salomonis & authorum Tosaphot, commentariis illustratus, adjectis simul propriis annotationibus, in quibus nonnulla Veteris & Novi Testamenti loca explicantur, & cum phraseologia gemarica conferuntur, à Joh. Henrico Hottingero.

Contributors

Hottinger, Johann Heinrich, 1680-1756

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Apud Jordanum Luchtmans, 1704.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/dwcxmy78>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

91. N^o

16892

50635/B

M. W. Paris, 5.06

TALMUD

C

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30549152>

TALMUD

Discursus Gemaricus de incestu,
creatione, et curru opere...
Commentariis illustratus a J. H. H.

1704

gpcp.

10/52.

SERENISSIMO PRINCIPI

AC DOMINO

DOMINO

CAROLO

LANDGRAVIO HASSIÆ,

PRINCIPI HERSFELDIÆ,

COMITI CATTIMELOBO-

CI, DECIÆ, ZIEGENHEI-

NÆ, NIDDÆ, SCHAUM-

BURGI &c.

HEROI FORTISSIMO, PIO,

FELICI, MAGNANIMO,

DOMINO SUO CLE-

MENTISSIMO.

JUVENILEM HUNC LABOREM

SACRUM FACIT;

JOH. HENRICUS HOTTINGERUS

HENR. EX HENR. NEP. TIG.

DEDICATIO.

IU mecum deliberavi, SERENISSIME PRINCEPS, quo jure Augustum Tuum Nomen in hujusce Opusculi fronte mihi ponere liceret: nam cum tenuitatis meæ conscius animo revolverem, me in remotissimis Helvetiæ oris esse natum, Tibique hactenus nullis nominibus commendatum, & cum scripti mei rationem intuerer, quæ apud plerosque insolita est, & ad paucissimorum hominum gustum accommodata, vix à me impetrare potui, ut Illustri Tuo Nomini huncce meum libellum inscriberem. Verumtamen rationibus aliis quàm æquissimis eo adductus sum, ut crediderim dedicationem meam Tibi nequaquam fore inacceptam. Quid enim æquius, quàm ut laborum meorum Primitias ei consecrem, qui eorum quodammodo Auctor est,

DEDICATIO.

est, utpote cujus cura factum, ut Clarissimi Viri, & in rei literariæ Palæstra exercitatissimi ad Juventutem informandam constituerentur, in quos me incidisse fateor, cū in amoenissima ista Musarum sede Marburgensi versarer, & Theologicis pariter ac Philologicis studiis operam navarem, quod beneficium nullo non tempore gratissimo animo agnoscam. At verò nonne hæc inclita illa Academia est, quæ Prudentia & Virtute Tua regitur, quæ maximum Decus, ac Splendorem sapientissimo Tuo Regimine consecuta est. Sed hæc non sola, atque unica causa est, quamobrem levidense hoc submissi animi munusculum SERENITATI TUÆ obtulerim, etenim pluribus mihi cognitum est experimentis, quanti bonarum Literarum studia æstimes, & quam benevolum te erga omnigenos Liberalium Artium Cultores exhibeas: quamvis ingens belli gloria, atque præclara Fortitudinis Tuæ fama hoc præsertim tempore totum peragret Orbem, non minor tamen laus ex singulari Tuo amore, quo rem Literariam summo studio promoves, SERENITATEM TUAM manet. Hinc tutum mihi pollicitus aditum, speravi non minus gratum

DEDICATIO.

Tibi hocce munusculum fore, quod Minerva, quàm quod Marte impetratum est. Quin imò si non alia, certè hæc ad me permovendum, SERENISSIME PRINCEPS, sufficiens causa esse poterat, quod Divina Providentia Ecclesiæ nostræ Reformatæ Nutritius datus fueris: illam, quando variis persecutionum procellis jactata, protexeris, profugos propter confessionem Nominis Christi maximis beneficiis cumulaveris, nonne fas est publicas pro insigni tua beneficentia grates referre? Taceo plurima alia tua merita, quæ integra, illibataque cogitationibus reservare reverentius est, quàm carptim breviterque perstringere. Ego verò, quod partium mearum est, Deum Ter Optimum Maximum pro salute tua precor, ut eundem generosum SERENISSIMI PRINCIPIS pro felici Ecclesiæ statu, pro prospero studiorum successu animum, animo isti tempus quàm longissimum tribuat. Dabam Lugduni in Batavis, die XII. Februarii. Anno à Messia nato M DCC IV.

LECTO.

LECTORI BENEVOLO,

Antiquitatum Hebraicarum amatori

P. S.

Cogitabam communicare tecum, Lector Benevole, integrum titulum Talmudicum, qui חגיגה inscribitur & illum quidem in Linguam Latinam translatum, ex R. Salomonis & Authorum Tosaphot perpetuis Commentariis illustratum, nonnunquam cum Phrasologia Novi Testamenti collatum, sed, quominus consilium semel captum perficerem, aliæ causæ propositum immutarunt. Fato quodam angustiis commectus inclusus sufficienti tempore ad illum imprimendum destituor, etenim citius, quam mecum constitueram, iter in Patriam suscipere teneor. Videbam quoque Methodum, qua singula textus verba vertuntur, Viris quibusdam Doctissimis minus probari, omnia enim vertere esse nimis tædiosum, imitandas esse apes, quæ mel undique ex infinitis flosculis congerant. Fateor esse laboriosum & tædio plenum, sed quoque arbitror esse ipsa difficultate fructuosum, vel quis negabit ex ipsis circumstantiis, quas memorare supervacaneum laborem ducunt, nonnunquam genuinum sensum pernosci posse, hinc plures earum incuriosi lectores in
aliunz

P R Æ F A T I O.

alium planè sensum abducebantur. Non malè, si quis apum instar optima quæque seligit, sed illum nondum natum existimo, qui delicatis ævi hujus ingeniis optima quæque seligere novit, quod tibi optimum videtur, statim alius in eligendo te aberrasse dicet, scis enim varia esse hominum Judicia, varias voluntates, aliud alios ex diversis animi motibus movere, iste verba captat, tu rem & sensum sectaris, sic potius omnibus aliquid, quod approbent, dandum esse puto. Quum, ut dixi, ob iniquum temporis spatium consilium mutare coactus fui, placuit ex illo ipso tractatu, qui paratus est, & ultimâ solum limâ indiget, thema juxta mentem Judæorum sanctissimum, non coram quavis turba docendum secernere. Illud in tria membra divisum est, in dogma de Incestu, Opere Creationis, & Currûs, quorum unumquodque cantè à Magistris tractandum, illius coram tribus, istius coram duobus, hujus verò coram uno expositionem sapientes prohibent, quas autem ob rationes, quibus cum restrictionibus Lectorem ad ipsum Opusculum ablegamus. Si ullum, certè hoc Judæorum dogma de Opere Currûs consideratione dignum est, in quo plura reconditæ Hebræorum sapientiæ, antiquæ Veterum fidei monumenta exstant, unde ob excellentiam vocare solent דבר גדול מעשה מרכבה Rem magnam Opus Currûs, in quo sublimia ista Mystéria de Deo, illius essentia, de Angelis, eorumque Natura, & officio continentur, quorum notitia sublimis est, & communem hominum captum superat, ideoque lege cautum est, ne coram uno Opus Currûs exponatur, nisi fuerit sapiens, atque ex seipso intelligens, qui ex principiis capitum, ut vocare solent, velut ex brevi

partium

P R Æ F A T I O.

partium delineatione totam doctrinam mediante sagacitate sua ritè intelligere possit, cujus mens omnigena, & profunda scientia imbuta esse debet, aliter cogitata perturbantur, oculi mentis occæcantur, quod Maimonides ingeniosè in suis fundamentis Legis proponit: אין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא ברוסו
נמיני licet in Paradiso ambulare (idem valet, ac occupatum esse circa cognitionem Operis Currûs) nisi cujus venter pane ac carne impletus est, cujus stomachus solidis cibis digerendis idoneus est. Visum est, ubi rei necessitas exigebat, annotationes adjicere, quæ maximam partem ex interpretatione R. Salomonis, Isaacidis cognomento, constant: hic enim unanimi Judæorum suffragio Commentatorum maximus habetur; si verò aliquid humani in commentando passus est, statim viri insigniter docti, Authores Tosaphot dicti, errorem deprehenderunt, quem in finem illos quoque adire consultum duxi, & si nonnunquam illorum verba menti Gemaræ cognoscendæ lucem affundunt, illa apposui. Præcipuus tamen scopus & Gemaræ, legendæ pariter & vertendæ, is fuit, ut ea observem, quæ faciem aliquam præbere videntur sacris paginis, præsertim verò vel Phrasæologiis, vel sententiis, vel Historiæ Novi Testamenti, ut verba Doctissimi Lightfooti, plurima Novi Testamenti loca difficiliora ex sola Talmudis assidua lectione, judicioque collatione, feliciter explicantis mea facerem, idque eo magis, quia admiratione & amore scriptorum hujus Viri penitus captus ad Gemaram animum composui. Scias autem velim, Benevole Lector,

* *

P R Æ F A T I O.

Et or, me, quicquid hujus Opusculi est, in Illustri Lugduno Batava Academia publicæ ventilationi subjecisse, Præsidibus Celeberrimis, summis in Orbe Theologis D. JACOBO TRIGLANDIO, I. F. I. N. D. JOHANNÈ à MARK, D. HERMANNO WITSIO, D. SALOMONE VAN TIL, Fautoribus & Patronis æternum colendis, venerandis. Hæc sunt, quæ te scire volui; Utere, si per tempus vacat, hoc qualicunque labore, & vive felicissimè.

V A L E.

Orna-

Ornatissimo ac Doctissimo

V I R O

D. JOHANNI HENRICO
HOTTINGERO

S. P. D.

GUILIELMUS SURENHUSIUS.

Dissertationes tuas Theologico - Philologicas de Incestu, Opere Creationis & Currus, nuper Lugduno in Batavis ad me transmissas maxima cum jucunditate perlegi, versionem Gemaræ, expositiones parabolarum, & plurimorum Veteris & Novi Testamenti locorum illustrationes multo cum judicio adornatas vidi, tu brevi hoc rerum Gemaricarum specimine satis perspicue ostendisti, quantum imposterum, si ita perrexeris, ad hocce genus literarum promovendum, valeas, ad quod Deum O. M. tibi propitium opto. Atque hoc mihi eo gratius fuit, quia dum Amstelædami mecum habitabas, & quotidianis meis Talmudico-Misnicis exercitiis fruebaris, tibi aliquoties auctor fui, ut studium Gemaricum iis adjungeres, quia cernebam te incredibili ingenii felicitate & continua diligentia maximas superare difficultates, usque adeo ut ad hoc ipsum studium veluti natus videreris, quamvis ob peregrinum Gemaræ stylum, & argumenti illius varietatem ab incepto deterres. Nec temere, multi enim, qui Gemaram nunquam inspexerunt, quadam præconcepta opinione credunt, eam mera cerebri Judaici figmenta continere, alii, qui aliquantulum in ipsa versati sunt, naturam Gemaræ & vim argumenti nequaquam intelligunt, alii denique qui de iis aliquid perceperunt, nihil ad communem fructum adferre, nec aliis prodesse possunt, sed cum umbraticis Judæorum doctoribus

ribus comparandi, qui illud **קל וחומר** & **כלומר** continuo in ore habent, & propterea parum veri, sed satis verborum in disputando adferunt. Te vero utilitati ac commodis è Gemara in Sacra scripta redundantibus unicè deditum esse, hisce tuis primitiis testatus es. Et cum literarum Gemaricarum tantum sis ornamentum, tantumque de te nobis promittas, me continere non possum, quin de Sex Gemaræ interpretandæ modis è libro, qui inscribitur **כונת האגרות** sive **כפתר ופרח** aliquid in tuum usum ex Hebraico in Latinum sermonem transferam. Notat itaque auctor in præfatione sua hosce sex esse parabolas explicandi modos, quorum primus vocatur **הימה אפשרי** *Admiratio possibilis*. Secundus vero **גזמא והבאי** *Hyperbolica locutio*, sicuti dicitur in Gemara titulo chulin capite septimo folio nonagesimo col. 2. **דברו חכמים בלשון הבאי** *locuti sunt sapientes Hyperbolice*, ubi loquuntur de loco quopiam in altari, in quo trecenti cineris modii inveniebantur. Tertius est **פשט סתום** *simplex & obscurus*, id est *amphibolicus*. Quartus dicitur **משלים** *Allegoria*, sive *modus allegoricus*. Quintus, **קובלות** qui *traditione* vel *testimoniis* colligitur. Sextus denique **חלום** qui *ex insomniis percipitur*. Quod attinet *admiracionem possibilem*, ea cernitur in libro Jobi, in quomulta occurrunt, quæ ex **הימה** & **גזמא אפשר** *admiracione, hyperbole, & possibili* composita sunt, nimirum quod ea ad unum ex hisce tribus modis referri possint. Et quemadmodum hi modi in Jobo ab antiquissimis temporibus obtinuerunt, ita quoque futuris deinde temporibus à Talmudicis factum est, sicuti legimus in Gemara titulo Bava Batra capite quinto folio septuagesimo tertio, columna prima, & sequentibus, ubi agitur de mirabilibus maris, quibus navis aliqua undis ignem continentibus in profundum demergitur, quod infortunium per trecenta miliaria divulgatum fuit, cum undæ per totidem miliaria sursum elevatæ viderentur, &c. Sicuti dixit ibid. Bar Bar Channa. Quæ parabola respicit impios, quibuscum pii in una navi vehuntur aliquando, quamobrem iusti cum iniustis in hoc mundo pati videmus. Præterea **גזמא** sive *hyperbole* occurrit in Lege, in prophetis, atque in Hagiographis, verbi gratia, Numerorum capite decimo tertio, commate tricesimo tertio dicitur, quod

גפילים

נפילים sive filii Anac similes sint locustis; & Deuteronomii capite primo, commate vicesimo octavo, de urbibus refertur, quod altitudine sua cœlum attingerent, sed hæc per admirationem & hyperbolem intelligenda esse nemo non novit. Simili modo dicitur priori Reg. capite primo, commate quadragesimo & *terra diffindebatur clamore ipsorum*: & apud Daniele capite quinto commate primo narratur de Rege Belthazare, **וְלִקְכָּל אֶלְפָּא חֲמֵרָא שְׁתִּי** & *contra mille vinum vivebat*. Et apud Jobum capite quadragesimo primo commate decimo legitur, quod è Leviatanis ore **פִּשְׁטֵי סַחִים לִפְיָם** provenirent. **פִּשְׁטֵי סַחִים** sive *amphibolia* occurrit in Gemara Berachot fol. octavo col. 1. uti dicitur à Rabbi Chaja Bar Ammi in nomine Ula, quod Templo destructo Deo tantum quatuor in mundo constitutionis Misnicæ cubiti sint, ubi per *quatuor cubitos* intelliguntur quatuor literæ vocis tetragrammati **יהוה**, quæ post destructionem Templi per totum terrarum orbem disseminata fuit. **מַשְׁלִים** *allegorie*, hisce scatent prophetarum scripta, inter alia dicitur ab Ezechiel **סִיר נִפּוּחַ אֲנִי רֹאֶה** *ollam inflatam ego video*, quæ verba applicant in inflata Israëlitarum peccata. Et apud Ezechielem capite decimo septimo, commate secundo, ubi Deus ipsi præcipit ut **מַשְׁלֵי וְחִירָה** *Proverbia & Anigmata* dicat; & sic aliis in locis bene multis. Ad hanc allegoriam referes, quando in Gemara Berachot capite primo dicitur, quod Deus induat Phylacteria, & se cooperiat palliolo **טְלִית** dicto, & id genus alia: **קִיבּוּלִית** *Traditio*, hæc extat in Gemara Bava Batra capite quinto fol. 78. col. 1. ubi verba Jesajæ capite quinquagesimo quarto, commate duodecimo **וְשִׁמְתִּי כְרוּר שִׁמְשֹׁהֶיךָ וְגו'** & *disponam pyropo specularia tua* &c. ad finem commatis à Rabbi Jochanan exponuntur de Jerosolyma cœlesti & horto Edenis; & hoc modo in aliis plurimis locis, quæ explicationibus duntaxat oralibus nituntur. Ultimus tandem interpretandi modus fit **בְּחִלּוֹם** *per insomnia*, sicuti Geneseos capite vicesimo octavo, commate duodecimo, dicitur. *Et somniabat Jacobus, & ecce scala quæ in terra posita erat, ad cœlum usque pertingebat* &c. Postea commate decimo tertio Jacobus expergefactus dixit, *certè Dominus est in hoc loco*, quia sciebat sibi in somnio contigisse prophetiam. Sic etiam in Gemara Bava Batra fol. 78. col. 1. dicitur, quod non nemo discipulus illuserat R. Jochananem, quia dixerat fore, ut Deus

nedictus margaritas perforaret in spatio decem ulnarum undiquaque, quæ portis cœlestis Jerosolymæ affigendæ essent: sed discipulus iste postea somniavit se in navi esse, quæ profundum petebat, animamque suam ascendisse in cœlum, ibique angelos Dei margaritas in supra dicta quantitate perforasse, quæ cum vidisset, rogavit quorsum istæ margaritæ? responderunt angeli, eas constituendas esse in portis Jerosolymæ cœlestis. Sensus hujus historiæ est, quod discipulus hicce prius incredulus esset, quia putarat R. Jochananem locutum fuisse de terrestri Jerosolyma, sed postquam per somnium aliter viderat, credidit rem ita esse, quia somniis erat habenda fides. Vides itaque ex hisce sex modis interpretandi **אגרות** nihil novi à veteribus Talmudicis allatum esse, verum ipsos hac in parte sacrarum paginarum naturam sanctissimè imitatos fuisse. Hæc in breve aliquod specimen ad te transmisi, ut tibi rerum abstrusarum gustum aliquem darem, reliqua tu ipse potius ex auctore à me allegato petes, quem tibi inprimis in allegoriis Talmudicis commendatum volo, cum in iis explanandis nullus inveniatur præstantior. Vale. Scripsi Amstelædami ad tertium decimum Febr. diem 1704.

פיוט ושבח לכבודו של התורני

האדון מו"ה רר

יוחנן הענריק האטינגר

י-גיל לבי וישמח כבודי.
ו-בראות מאזהבי חביבי ויודי.
ח-כם הרזים אלופי ומויעדי.
ב-בון לחש משגבי וחסדי.
נ-תוודע בלשון תלמוד הכלדי.
לפרש דברי עריות החלמודי.
ה-ן אביו זקנו פעל כזאת.
ע-סר לגלות פלא החזות.
נ-תאמץ בנו החתיו במחזות.
ר-צון שמים עשה בעילזות.
י-וחנן בנו קם בזריות.
ק-רי וחנא בסחומין כבפרוזות.
להוציא מעשה בראשית ורזות.
ה-חוט המשולש לא ינתק.
א-מרוחיו כחלב ודבש סחק.
ט-מורת הוציא כחמה מנרתק.
י-גע בנעלמים ולא שוחק.
נ-הללו אותו ולא נעתק.
ג-ודל תפארת אבותיו העתק.
ר-ם המתגאה בכסא סווחק.
להאזין יוחנן במרכבה מלאכיו משהק.

Lugd. Batav. 4. Calend. Martii

M. D. C. C. IV.

*Hisce Doctissimo Auctori, Majorum
suorum vestigia strenuè premen-
ti, memoriam sui commendat.*

IUSTUS CHRISTOPH DITHMAR.

Multorum doctis, quæ nunc tu porrigis actu
Censuris, cupiunt plaudere scripta tibi:
Ingenii vires, quid non industria possint
Monstras assiduâ quid valeas operâ.
Si verum in Veteri verbo quod dicere sueti,
Quod vendant superi cuncta labore Dii:
Certum te jubeo, quod præmia digna manebunt,
Ingentem laudem quodque visurus eris.
Maacte animo, vestigia magna *parentis avique*
Te valide moveant, exprime, magnus eris.
Te porro benedictio summi Regis Jovæ
Adjuvet in studiis, atque labore tuo.

Lugd. Bat. die 15. Jan.
1704.

*Hisce patrueli suo optimo & Amico
suavissimo amicitiam suam testatur
l. m. q. obsignat*

JOH. JACOBUS HOTTINGERUS
F. H. N.

V I R O - J U V E N I,

*Ad singulare Orbis Christiani & Literati
decus nato,*

D. JOH. HENR. HOTTIN-
GERO, HENR. ^{EX} HENR. Nep.

A M I C O,

Et ob egregiam indolem,
& commune contubernium junctissimo,

*Cum Lucubratissimam de Incestu, Opere Creationis
& Currûs Dissertationem ad Tract. Chaggigah
Misn. 2. cap. 11, ederet.*
S.

Plaudite Sicelides, quondam mea Numina, Musæ,
Si quis adhuc nostri pectore spirat amor.
Surgite de vitreis spumosæ Aganippidos undis,
Jamdudum officium denegat illa suum.
Pocula *Jordanus* jam vobis, pocula *Kidron*
Porrigit, Aoniis limpidiora vadis.
Quid juvat ad Grajas semper cecinisse Cathedras?
Quid Stagiritanæ præmia ferre Scholæ?
Ite ad barbatos, cariosaque pulpita, Patres,
Ipsa vocat vestrum nunc Synagoga melos.
Jungite psalterio citharas, cum cornubus æra,
Et cum Judaico murmure cantus eat!
Tollitur insignis JUVENIS, celsoque, tot inter
Velatos Patres, gaudet honore frui.

***

Ipsè

Ipse est, egregiis qui legem & jura Magistris
Hauferat, Hillel, opus, Gamaleelque tuum.
Qua dignum te laude feram, Dilecte, quibusve
Virtutem numeris commemorabo tuam?
Non patriam referam, *Tigurinaque* limina, terram,
Quæque ejus steterint sidera fixa polo.
Nec memores, nec *Avi* celeberrima nomina, fastus,
Nomina post seros non moribunda dies.
Quid juvat, aut Patriæ, quid avorum nomine tolli,
Quem virtus propria luce & honore probat?
Te tua per medios penetrans doctrina recessus,
Priscaque concelebrant, cum pietate, fides.
Huc una properate omnes, & quicquid ubique
Isaâcidum est! vestro est res memoranda choro.
Panditur, abstrusis tecta ut sunt jura latebris,
Incestus; nec non *Ezechielis opus*.
Inde per immensi prima *incunabula mundi*
Itur, vix ullo te præeunte viam.
Quæ *tribus* illicita est, subiisti solus, arenam,
Præ tribus hinc nomen tu *Sapientis* habes.
Perge bonis avibus tenebroso jura Lycæi
Pandere, nox lucem præferet ipsa Tibi.
Sic Tigurinorum te prole superbiet arvum,
Et patria applaudet cive cathedra suo.
Sic veluti Patriis ales Titania bustis,
Nomine tu reddes nomina Avita Tuo.

*Amicitia & Honoris ergo
hæc deproperabat*

LUDOVICUS WOLTERS.

***
Holmia Suecus.

ἸΟΑΝΝΗΝΗΡΙΚΩ ΟΤΤΙΝΓΗΡΩ.

Τὰς τ' Ἑβραίων περὶ τ' ἀνόμῳ γάμῳ, ποιήσεώς τε τῷ
κόσμῳ, καὶ τῷ ὁράματι Ἰεσεκιήλ πρὸς δόσεις
καλῶς μάλιστα διερμηνεύοντός καὶ πα-
ραφραζοντός.

ΟΤΤΙΝΓΗΡΙΑΔΗ γένῃ ἀγλαέ, ὅς μέγα θυμῷ

Ἀνθρώποις ἐγένε, καὶ ἀνδράσι πολλὰ δαΐσι.

Οἶδ' ἀρετῷ, οἶδ' ἐσσι, καὶ σι οἶδαςι πάντες ἄριστοι:

Πολλῶν ἀνθρώπων ἴδες ἄετα, καὶ νόον ἔγνως:

Ἄϊεν ἀριστοῦ μελετᾷς, ὅπῃ σὺ μὲν γὰρ,

Καὶ φρένες ἐν σήθεσσιν ἐναΐσιμαί ἠδὲ καὶ ἐσθλαί.

Πατὴρ δ' ἐξ ἀγαθῶ καλλὸν τέκῃ ὄχεσαι εἶναι,

Ὅν μαλὰ περ φρονεόντα χυτὴ κατὰ γαῖα καλύψε.

Πατὴρ σοῖο Πατὴρ ἀρετῇ ὡς ἔσοχ' ἄλλωι,

Ἄλλ' ὁ μὲν ἐν λυγερῷ θανάτῳ καὶ μοῖρᾳ κραταιᾷ

Διμήτεις ἴπῳ ἄλοχόν τε φιλιῷ καὶ νήπιᾳ τέκνα.

ὦς γὰρ ῥ' ἢ βάλῃ Θεὸς ἤθελε πᾶσιν ἀνάσσειν.

Θάρσσε' ὅττιν' ἧρια δὲ Φρεσὶ, μηδὲ τί τάρβει,

ὅς κεν Ὀπίσθ' ἀμύσσει πᾶντων ἄρτια βάζειν,

ἢ νέον, ἢ παλαιόν. ἐτήτυμον ὅτι κεν εἶπες,

οὐδ' ἄλιον περ' ἐπεί, πολλῶν πρὸς μῆδεα εἰδώς.

Ἀλλὰ γε νῦν σπέρδεις οἶκονδ' εἰς πατρίδα γαῖαν,

Νόστος δὲ γλυκέρως μνήσας, ἕτεροι δ' ἠὲ χολῶνται

Πένθ' ἄλαστον ἔχοντες, ἐγὼ δ' ἠὲ μάλ' ἐξοχα πάντων.

Ἄγ' ἴθ' ἐπεὶ γ' ἔθελης, ἀλλ' ἔπειτ' ἀπὸντ' ἐμεῖο

Μνήσασθαι λήθη σὲ λάβοι, κεχαρίσμενε θυμῷ.

Τοῖσι μὲν σὺ πόμπησιν ὁπάσεται ἐξ' Οὐραίνου,

ὅς ἀξίως εἴως κεν ἄγων οἶκονδε πελάσῃ.

LEONARDUS BLOM.

אשרו מי שבא לכאן ותלמודו בידו : לראות בגדל שבח והודו :
של החכם הכולל המפולפל החריף והבקי : משנתו ותלמודו קב ונקי :
הלא הוא תלמיד חבר : כל אוריותא סובל וסבר : ומפרש מילין דנהר כבר :
בכור שמו נאה לו : מזה"ר יוחנן הענין האטינגר תהלה באהלו :
ועל כן בעמי : שיר מתקתי : ושמו קבעתי : אז להגתי : בשיר חגי"גתי :

רצה אל שבחיו ושיריו :
יראה שורש הדברים והאמחיות :
יזוק המאמרים ויפה כוונות :
ותנו בידו כחרב פיפיות :
פש יוחנן חשקה להלפיות : לברר סוד פרשת עריות :
נראה כזאת וסי השית :
בר ורב ינוק וקשית :
תינת טעם לאחרית וראשית :
ם ונשא שומח כבשית :
וחנן בני דורש כבושית :
ולו נאה ונעים בחרשית : לרוש מעשה בראשית :
חולץ מתניו לארכה ולרחבה :
זמן המהלל לרוכב בערכה :
פ מירין אשר ברח כתובה :
דיו אמונים באהבה וחיבה :
כנס ויצא בשלום כעקיבא :
ז עדן חזה במסיבה :
גיג וחמיר בדבש וחלבה : להבין מדעתו מעשה המרלכה :

ועל כן נתתי ידי : כי אני לרדיו : והאלהים הרוע' אותי מעדיו :
יזכה אותי עוד בטוב פי וידיו :

ב'ד הקטן שמואל בלאא הרב הגדול והגאון החסיד מומה"ר רר
משה זצ"ל להה דלוגטש מקק הראדני

בראותי לחבור הנחמד של האברך חכם ונבון

יוחנן הינריק הוטינגר ממדינת שווייץ וראיתי

כי כנים ואמתיים כל דבריו וראויים הם שיתפרסמו בעולם

נשאתי משלי בשיר ושבח ותהלה /

שִׁמְחוּ עִמִּים בְּרֵאוֹתָם דְּבָרִים חֲדָשִׁים כְּאִירִים בְּאוֹר תּוֹ רַה
לֹא נִרְאָה כֹּזֵה עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר הָאִיר לְעֵין זֹחֵר וּנִיצוּצֵי אוֹר רַה
כִּמָּה וּדְעַת וְכָל טוֹב מֵלֹא עַל גְּדוּתוֹ בַּחֹר מַעַם מְגֻזֵּעַ יֵק רַה
פְּלֹאוֹת יִדְבַּר בְּמַסַּכַת חֲגִיגָה אֲשֶׁר הֶעֱתִיק לְלִשׁוֹנוֹ הֵצַח וְכ רַה
עֲסוּ דְבָרָיו לַחֲכִיכְרֵכֶשׁ דּוֹכֵב שִׁפְתָיו יִשְׁנִים הוֹלֵךְ לְמִישְׁרִים יִשְׂרָה
וְצִיָּא לְאוֹר כָּל תַּעֲלוּמָה בְּסִימָנִים רְשׁוּמִים בְּצֹדֵק נְבוֹכִים מוֹ רַה
שׁ בּוֹמְדַעַת זָקִינוּ הוֹטִינְגֵר הִידוּעַ בְּחִיבּוּרָיו שֶׁעַל גְּדוּלָתוֹ יוֹ רַה
שִׁמְעוּ דְבָרָיו אֵל קִצּוֹי אֶרֶץ וְכָל שׁוֹמְעֵיו יִתְּנוּ לוֹ נֹזֵר וְעַשׂ רַה
שׁוֹם בְּכַתֵּב אִמֶּת טוֹב וִיפָּה אֲשֶׁר דִּיבֵר בְּשִׁבְלוֹ הֵצִלּוֹ לְבָא רַה
שִׁנּוּ פֶּה מִשְׁנֵה וְתַלְמוּד רֶשׁ"י וְתוֹסֵפוֹת מְבֹאֲרִים בְּשִׁפְהֵי בְּרוּ רַה
טֵן וְגִדּוֹל שֵׁם אַחֲזוּ בַּהוֹר יוֹפִי לִשׁוֹן רוּמֵי גְלוּיָהּ וּמְבֹאֲרֵי רַה
פְּלִיָּא לַעֲשׂוֹת בִּזְהָר וְתַמְלָא כָּל הָאֶרֶץ דַּעַת לְהַבִּין כִּדָּת וּכְשׁוֹ רַה
לֹא נִפְל דְּבַר מְכַל הַטּוֹב אֲשֶׁר לֹא הֵבִיא בִּילְקוּטָיו הִטְהוֹר רַה
וְכֵה חֲכָמָה מְכַלִּי קֶרֶב וִיפָּה מְכַל אוֹן וְהוֹן כַּח וְגִבּוֹ רַה
דוּ בְּכָל וִיד כָּל בּוֹ מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וְהַמְרַכְּבָה עַד גְּמִי רַה
פְּשׁוֹנֵנֶפֶשׁ יִקְרָה בִּיחֲרוֹן הַכֶּשֶׁר חֲכָמָה וּבִינָה אֶסְפָּקְלָרִי מֵאִי רַה
דּוֹלִים מַעֲשֵׂיו בִּימֵי עֲלֻמּוֹ מֵהָ יַעֲשֶׂה לַעַת הַהוּר וְהָרִי רַה
בִּלִּי אֵל אוֹסֵף דְּבַר עוֹד כִּי לֹא עֲצַרְתִּי כַח שִׁבְחוֹ לִשְׁעֵי רַה

והיה זה היום רביעי עשרים יום לאחר כסליו התם"ד
נאם זיסקינד אלכסנדר בן מוהר"ר שמואל זצ"ל סנטרפאר סמיץ

EXCERPTA GEMARÆ
IN
MISNAM PRIMAM
CAPITIS SECUNDI
CODICIS חגיגה

פרק ב : מחני' א : אין
דורשין בעריות בשלשה
ולא במעשה בראשית
בשנים ולא במרכבה
ביחוד אלא אם כן היה
חכם ומבין מדעתו : כל
המסתכל בארבעה דברים
רחוי לו כאלו לא בא
לעולם : מה למעלה מה
למטה מה לפניו ומה
לאחור וכל שלא חם על
כבוד קונו רחוי לו שלא
בא לעולם.

C Aput II. Misna I. Non
disquirunt de incestu præ-
sentibus tribus, nec de opere
creationis duobus, neque de
opere currûs privatim, nisi
fuerit Sapiens, atque ex se-
ipso intelligens. Quicunque
considerat hæc quatuor, ei
melius fuisset si non intrasset
mundum: scilicet id, quod
supra est, & quod infra est,
quod ante ipsum, quod post
ipsum est. Et quicunque non
attendit ad honorem creato-
ris sui, ei melius fuisset, si
non intrasset mundum.

גם' אמרתי ברישא ולא
במרכבה ביחוד והוראמרתי
אלא אם כן היה חכם
ומבין מדעתו הכי קאמר

Gemara. (1) In principio
dicis: Non disquirunt de ope-
re currûs solùm: sed statim
subjungis, nisi fuerit Sapiens,
atque

אין דורשין בעריות לשלשה
ולא במעשה בראשית
לשנים ולא במרכבה ליוחיד
אלא אם כן היה חכם ומבין
מדעתו: אין דורשין בעריות
בשלשה: מאי טעמא
אילימא משום דכתיב איש
איש אל כל שאר בשרו
איש איש חרי שאר בשרו
חד ואמר רחמנא לא
חקרבו לגלות ערוה, אלא
מעתה דכתיב איש איש כי
יקלל אלקיו איש איש אשר
יחז סורעו למלך הכי נמי
אלה הנהו מיבעי ליה
לרבות את הגוים שמוזהרין
על ברכת השם ועל עבודה
זרה כישראל וכו' אלא אמר
רב אשי מאי אין דורשין
בעריות בשלשה אין דורשין
בסחרי עריות בשלשה מאי
טעמא סברא הוא כי חרי
כי יחבי קמי רבייהו חד
שקיל וטרי בהרי רביה
ואיך מצליאודניה לגמרא
חלתא חד שקיל וטרי
בהרי רביה והנך חרי שקלו
וטרו כחרי חרי ולא ידעו

atque ex seipso intelligens:
Sic tradit: Non disquirunt de
incestu coram tribus, nec de
opere creationis coram duo-
bus, neque de opere currus
coram uno, (2) nisi fuerit
Sapiens, atque ex seipso in-
telligens. Non disquirunt
de incestu coram tribus. Quæ-
nam hujus rei ratio est? An
dicendum quia scriptum est:
Levit. 18: 6. *Vir Vir ad ul-
lum propinquum carnis suæ,
Vir vir, indigitat duos, pro-
pinquus carnis suæ, unum:*
Hos tres alloquitur Scriptura
in eodem versu, (3) *nolite
accedere ad revelandum nudi-
tatem* (id est, ad differendum
de Materia incestuum secun-
dum Gemaram.) At nunc re-
gero: Scriptum quoque est,
Levit. 24: 15. *Vir vir, quum
blasphemaverit Deum suum,*
& eod. l. 20: 2. *Vir vir, qui
dederit de semine suo Mole-
cho.* Ergo quoque (de blas-
phemia & Molecho non dif-
ferendum est, quia hi loci
eundem numerum ternarium
conficiunt;) Resp. Neg. Hæc
posteriora loca requirunt, ut
(4) Gen.

מאי קאמר רביהו ואח
למישרי איסורא בעריות
אי הכי כל החורה נמי
עריות שני דאמר מר גאל
ועריות נפשו מחמדת
ומתאוה להם אי הכי גזול נמי
עריות בין בפניו בין שלא
בפניו נפיש יצריה גזול בפניו
צפיש יצריה שלא בפניו לא
צפיש יצריה :

(4) Gentes simul includan-
tur, nam & Gentes, sicut
Israël, non audent Deo male-
dicere, nec Idololatriam
committere, &c. Verùm
dixit R. Aschi: Quid sibi
vult, *Non disquirunt de in-
cestu coram tribus?* R. Non
inquirunt (5) in occulta in-
cestuum tribus præsentibus.
Quæ ratio? Probabilis sen-
tentia hæc est, nam cum duo
sint, qui sedent coram Rabbino, tum eorum (6)
unus accipit, & dat cum Rabbino (disputat,) alter
verò (7) aures ad Gemaram arrigit. Si verò tres
essent, tum unus cum Rabbino, & cœteri duo quo-
que unâ disputarent, nescirentque, quid Rabbinus
dixerit, (8) sicque facili modo prohibitos Ince-
stum casus permittere possent. Obj. si hæc ratio
valeret, tum idem de tota lege *censendum, nec hæc
argutè exponenda* esset; R. Differentia est ratione
incestum: dixit enim Mar (9) Rapinam, & in-
cestus anima desiderat, & appetit: Si ita se res ha-
bet, tum quoque non licet de rapina coram tribus
differere. Incestus multum mentem hominis allicit,
five ante oculos five non, rapina vero allicit, (10)
si ante oculos, non autem, cum ab oculis abscon-
dita est.

ANNOTATIONES.

(1.) **E**X quatuor insignibus commodis, quæ secum fert Gemara, illud primum locum meretur, ut omnes Misnæ rationes, pronuntiata cum generalia, tum specialia, וכל המשא ומתן omnemque collationem, quæ in ipsa datur, exponat: vertente Cl. L'Empereur c. 1. porta 1. in Halic. Olam. Idem commodum præsens nostra Gemara præstat, nam quum quædam pronuntiata Misnæ minus congruere videntur, veram illius lectionem restituit. In principio dixerat. *Non disquirunt de opere currûs solum*, subjungit autem, *nisi fuerit sapiens, atque ex seipso intelligens*, quæ verba posteriora juxta lectionem Misnæ, notante Gemara, superflua sunt, ille enim, qui solus Opus Currûs exponit, nolens volens suis tantum viribus ad notitiam illius pervenit: Hinc Raschi: כיון דיהודי הוא ואינו שומע מפי רב על כרחך מדעתו הוא מבין *quandoquidem solus est, neq. aliquid percipit à Rabbino suo, tenetur ex seipso intelligere*. Itaque Gemara aliam lectionem jure substituit, & loco illius, quod Misna legit בלשון *tribus presentibus*, Rabbinum puta, & duos discipulos, Gemara legit לשלשה *inter tres discipulos*, לבר מן החדש *excepto exponente*, juxta Raschi: Sic in Opere Creationis, & Opere Currûs legendum est.

(2.) *nisi fuerit sapiens &c.* Non licet Rabbino secreta Operis Currûs explicare coram rudi discipulo, cujus ingenium supra modum tardum est, quia hic non prius rem intelligit, quàm illa apertis verbis, qualia in Mysteriis ob rerum reverentiam & sublimitatem proferre non usitatum est, exposita sit. Clarè Raschi rationem nobis reddit: Verba, brevitatis causâ, Latinè tantum subjiciam: *Ne teneatur (discipulus) Rabbinum interrogare, quando occasione expositionis dubitat, nam non solent claris verbis talia explicare.*

(3) לא תקרבו ו' *Nolite accedere*, Nullius ponderis hoc argumentum est, quo probare volunt, prohibitum esse Rabbino de incestu inter tres differere, nam si tales argumentationes quicquam

quam valerent, latissimus campus luxuriantibus ingeniis quidvis fingendi apertus esset. Rectius Raschi in Commentario suo ad hunc locum observat, ideo in plurali pronunciari לא תקרבו *nolite accedere* להזהיר הנקבה כוונת *ut femina æquè ac mas admonetur*. Verum quidem est verbum גלה nonnunquam rei occultæ revelationem, expositionem denotare, hinc sæpissimè conjungitur cum aure ut 1. Sam. ix: 15. cap. xx. v. 12, 13. &c. Sed & hoc verum est, verba secundum subjectam Materiam explicanda esse. Placet expositio Aben Esræ ad hunc locum: לא תקרבו כנוי לשכיבה וכן ואקרב אל הנביאה וקרוב ממלת אל חגשו אל אשה *verba לא תקרבו habent significatum concubitûs*, qualis est, Jes. 8: 3. *Et congregarer cum Prophetissa; & קרוב explicandum est ex dicto Exodi cap. xix: 15. ne accedite ad uxorem.*

(4.) *Sed hæc &c.* Judæorum commentum est, præcepta tempore Noachi à Deo injuncta, Gentiles æquè ac Judæos obligare, quippe filii seu posterii Noachi gentiles quoque sint, ea demum verò præcepta Judæos discernere, ipsosque solos constringere, quæ Abrahamo, Patri Judæorum, non verò Gentilium, inculcata sint. Præcepta hæc, ut vocant, Noachida, septem numero sunt, quæ tum, quia illustrationi Materię præsentis inserviunt, tum aliter notatu haud indigna sunt, ex Codice Sanhedrin cap. vii. ascribam: שבע מצות נצטוו בני נוח דיתן וברכת השם ועבודה זרה וגלוי עריות ושפיכת דמים וגול: *Septem præcepta injuncta sunt Noachi posteris; de Judiciis, non exsecrando nomine Divino, Idololatria, Incestu, Homicidio, Rapina, Membro vivi animalis non comedendo.* Hinc clarescit, quam infirma responsio Gemaræ sit, sub præcepto exsecrationis nominis divini, & Idololatriæ Gentes includi, cum tamen, ut ritè obijcitur, Gentes quoque sub præcepto Incestûs, juxta Hypothefin, contineantur.

(5.) *בטחרי עריות וכו' De occultis incestuum*, Intelliguntur casus incestuum, qui in Lege divina nec memorati, nec explicati sunt: quales sunt, de filia uxoris vi compressæ, in fine c. l. hujus tractatûs: Nec non de matre soceri, aut socrûs.

(6.) *חור שקיל וכו' unus accipit &c.* Similitudo hæc à mercatoribus desumpta est, quatenus bona vendentium & ementium juxta contractum permutantur, unus dat, alter accipit, & vice

versâ. Ita mutuum in studiis commercium viget, præceptor vendentis, discipulus ementis personam sumit. Idem intendit glossa Raschi: נדון בהלכה עם רבו *negotiatum in decisione cum Rabino suo*.

(7) מצלי אודניה וכ"ו *Arrigit aures suas &c.* Raschi vult idem esse, ac נוטה אזנו ושומע דבריה *inclinat aurem suam, & audit verba illorum*. In hoc sensu verbum נוטה sæpius occurrit: ut Psalm. 116. 2. Jes. 36: 17. &c.

(8) ואתו למישרי וכ"ו *verbotenus, Venerunt ad concedendum prohibitum incestuum*. Singularem Emphasin Talmudici in voce *venire* habent, quum illius significatus sit docere, instruere. Hinc patet, quid sibi velit formula usitata. כי אתא ר' פלוני *Quum venisset Rabbi quidam* ex Israelitica regione in Babyloniam, qui in nomine Judæorum Hierosolymitanorum Babylonios de novis juris decisionibus edocuit. Convenit cum hac Phraseologia Joh. v: 43. ἐλθεῖν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς, *venire in nomine Patris*, enarrare, quæ ipsi Pater in mandatis dedit, ita ἐλθεῖν ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ *venire in nomine proprio*, doctrinam, non Dei, sed propriam, commendare; Ipsum hoc verbum אתא in versione Syriaca retinetur **אנן א.ל.א. כ.מ.ס. ו.כ.ב.**

Ratio verò, quare hi duo casum in incestu prohibitum permissum esse doceant, duplex assignatur: Prima, quia, ut Bartenora dicit, לא יתנו לבם לשמוע מפיו הרב כשדורש בו אסור *non adjungunt animum ad audiendum sententiam Magistri exponentis prohibitiones incestus*. Secunda, ex eodem fonte oritur, nam quum veram Magistri sententiam non audiverunt, attamen inter eos dubium ortum fuit, æquo leviores in casibus ejusmodi decisione esse solent על ידי שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן יותר *quia anima hominis appetit, & desiderat incestum, magis quàm cetera interdicta Legis*.

(9) גול וערוות וכ"ו: Verba hæc ex tract. Maccot. cap. 111. Misna 15. petita sunt.

(10) נפיש וצריה וכ"ו &c. Quum rapina ante oculos posita est, & tunc figmentum cordis mali מתגבר *invalefcit*, summodofideriò illam ad se rapiendi flagrat, planè prout Acan, quum videret

deret inter spolia togam Babyloniam unam præstantem, & ducentos siclos argenti & lingulam auream unam quinquaginta siclorum pondere, appetebat, ואחרים ואקחם *concupiscens ea accepi* Jos. 7: 21. Quæ in genere Judæorum, de יצר רע figmento, malo mens sit, inspicere doctissimas Observationes S. Clariss. Vitringæ lib. III. cap. VIII. & IX.

ולא במעשה בראשית
בשנים: מנא הני מילי
דהני רבנן כי שאל נח
לימים ראשונים יחיד שואל
ואין שנים שואל יכול
ישאל אדם קודם שנברא
העולם תלמוד לומר למן
היום אשר ברא אלקים
אדם על הארץ יכול לא
ישאל אדם מששת ימי
בראשית תלמוד לומר
לימים ראשונים אשר
היו לפניך יכול ישאל אדם
מה למעלה ומה למטה מה
לפנים ומה לאחור תלמוד
לומר ולמקצה השמים
ועד קצה השמים כלמקצה
השמים ועד קצה השמים
אתה שואל ואין אתה שואל
מה למעלה מה למטה מה
לפנים מה לאחור השתא
ונפקא ליה מלמקצה

(1) Neque disquirunt de opere creationis inter duos. Unde hæc desumpta sunt, quæ docent Rabbini? Ex loco Deut. IV. 32. *Nam interroga nunc à diebus primis &c.* unus ergo interroget, non duo. Fortè interrogabit homo id, quod ante mundum creatum est? Resp. negatur, quia textus dicit, *inde ab eo die, quo creavit Deus hominem super terram.* Fortasse non licitum est homini interrogare de sex primis diebus creationis? (quia in illis homo nondum creatus) Negatur, ideo textus legit in eodem versu *à diebus primis, qui fuerunt ante te.* Fortè interrogabit homo de iis, (2) quæ supra, & quæ infra, quæ ante, & quæ retro? Resp. textus idem dicit: *& ab una extremitate cæli usque ad alteram*

השמים ועד קצה השמים
 למן היום אשר ברא
 אלקים אדם על הארץ
 למה לי כדרכי אלעזר דאמר
 ר' אלעזר אדם הראשון
 מן הארץ על לרקיע שנאמר
 למן היום אשר ברא
 אלקים אדם על הארץ
 וכיון שסרח הניח הק"ה
 ידיו עליו ומיעטו שנאמר
 אחור וקדם צרתני וחשת
 עלי כפך אמר רב יהודה
 אמר רב אדם הראשון
 מסוף העולם ועד סופו היה
 שנאמר למן היום אשר
 ברא אלקים אדם על
 הארץ ולמקצה השמים ועד
 קצה השמים כיון שסרח
 הניח הק"ה ידיו עליו
 ומיעטו שנאמר וחשת
 עלי כפך אי הכי קשו קראי
 אהררי אירי ואירי חד
 שיעורא הוא

mihî manum tuam. Dixit R. Jehuda, quod Raf dixe-
 rit, (5) Primus homo erat ab uno fine mundi usque
 ad alterum ejus finem, quia dicitur: *inde ab eo die,*
quo creavit Deus hominem super terram & ab una
extremitate cœli usque ad alteram extremitatem cœli,
 nam quum homo defecerat, Deus O. M. manum suam
 super

ram extremitatem cœli. Lici-
tum quidem homini est inter-
 rogare de una extremitate cœ-
 li usque ad alteram extremitatem cœli: Sed non licet in-
 terrogare de iis, quæ supra
 & de iis, quæ infra, quæ an-
 te, & quæ retro. Jam cum hoc
 probatum sit ex verbis, *ab*
una extremitate cœli usque
ad alteram extremitatem cœ-
li: Quid ergo sibi volunt hæc
 verba, *inde ab eo die, quo crea-*
vit Deus hominem super ter-
ram? Resp. Secundum R. E-
 leasarem, (3) quod primus
 homo à terra usque ad cœ-
 lum porrigebatur, quia dici-
 tur: *inde ab eo die quo crea-*
vit Deus hominem super ter-
ram, nam quum homo defe-
 cerat, Deus manum suam su-
 per illum imposuit, atque di-
 minuît illum: prout dicitur
 Ps. cxxxix: 5. (4) *Retrò &*
ante formasti me, & imponis

super illum posuit, atque illum diminuit, prout dicitur: Ps. cxxxix. (5) *Retrò & ante formasti me, & imponis mihi manum tuam.* Si ita se res habet, tum dicta sibi invicem contrariantur? Resp. (6) *Longitudo à terra ad cælum, & ab uno mundi fine ad alterum sunt ejusdem distantia.*

ANNOTATIONES.

(1.) *Et non de opere &c.* Hebræi in diversa abeunt, quando Operis Creationis genuinum sensum indagant, sunt enim, qui mysticè illum intelligendum esse existimant, & ex ipsis literis nescio quæ portenta fingunt. Ab hoc sensu non alienus est R. Tam, de quo Auctores Tosaphot: פירש ר"ת הוא *Explicat R. Tam,* Opus Creationis est nomen 42. *literarum prodeuntium ex primo & secundo versu c. 1. Geneseos.* Alii cum Bartenora intelligunt *opera creationis sex dierum.* Maimonides Philosophiæ Judaicæ Cultor insignis scientiam rerum naturalium sub hoc nomine venire putat. Ita in Commentario ad hanc Misnam & juxta mentem sapientum & suam loquitur: הם מבינים במעשה בראשית החכמה הטבעית והעסקה בתחלות המצות *sapientes per intelligentiam Physicam, & rerum Naturalium cognitionem intimam.* Vertente Clarissimo Domino Surenhufio, in Literatura hac Rabbinica Exercitatissimo, Præceptore, & Studiorum meorum Patrono æternùm colendo. Mirum autem videtur, quare rerum Naturalium scientiam intimiorem coram stipatâ discipulorum coronâ indagare prohibitum sit: Audiamus eundem Maimonidem l. c. Verba ex Latina interpretatione Viri modò laudati hæc sunt: *Vulgus non potest intelligere eas res, neque percipi possunt nisi ab uno ad unum sigillatim ex traditione, nam exiguum est, quod exinde intelligit vulgus, & si Idiotæ ea audiat, corrumpitur fides illius, imaginando sibi, quod veritati contraria sunt.* Si plenior deductionem,

& exempla illustrantia desideras, consule Maimonidis Præf. ad Misnam.

(2.) מה למעלה וכו'. Per id, quod supra, & id quod infra est, idem sentiunt glossæ, Raschi & Bartenora *quod supra est*, supra capita animalium, *quod infra est*, infra terram. *extra terminum expansi in Oriente.* & *quod post*, post terminum scil. expansi in Occidente. Quod à Bartenora cum Raschi dicitur *מחיצה*, illud Authores Tosaphot vocant *convexitas cœlorum*; En verba: מה שיש אחורי הכפה מזרח מערב והוא הדין צפון ודרום *Quod est retro convexitatem cœlorum ad orientem, occidentem, sic etiam ad septentrionem & Meridiem*, illud scil. vocatur ante & post. Sunt quoque alii, qui explicant illud לפנים antequam mundus creatus fuit, & לאחר quod in posterum futurum sit.

(3.) Adam primus &c. Nisi sub immani hac Adami statura Talmudici primævum statum, omnibus numeris consummatum, innuere velint, quatenus illi dominium super totam terram, pisces, alites cœli, bestias omnes à Deo concessum, at postquam ab illo defecerat, magna ex parte ademptum fuit, temerè locum hunc detorquent. Sequentia verba conjecturam meam confirmant, quæ exstant in libro, qui dicitur שני לוחות הברית fol. 22. c. 2. ובעין ישראל אמר הכותב על מה שאמרו חז"ל קודם שחטא אדם הראשון היה גדול מסוף העולם ועד סופו וכיון שסדה הניח ה' קבה ידו עליו ומעט נראה מכל זה שבכח האדם היה כל השלימות האפשרי לולי שמעטו על Et in En Israel dicitur: quare dixerunt sapientes „ p. m., antequam primus homo peccaverat, erat magnus ab uno „ mundi fine usque ad alterum sed quum defecerat, imposuit „ Deus illi manum suam, & illum punivit. Mihi videtur hisce „ non aliud innui, quàm quod in potentia Adami fuerit omnis perfectio, quæ ei obtingere potuisset, nisi (Deus) illum diminuisset, „ propter peccatum, atque punivisset. Sic in sensu arcano indagando Haksp. Cabb. Jud. exp. observat, Cabbalistas staturæ celsitudine dignitatem status primævi metiri, contra per immi-
nutionem, dignitatis pristinæ jacturam denotare, nam ידוע

ממעלתו notum est peccantem, dum delinquit, de celsitudine sua descendere seu dignitatem suam perdere. Observa convenientiam אדם הראשון cum Phrasi Paulina 1. Cor. xv. 47. ὁ πρῶτος αἰθέριος.

(4) Per hoc *retrò & ante* juxta Glossam Raschi duæ formationes, quæ Adamo contigerunt, intelligendæ sunt, quatenus primò altus, dein depressus formatus fuerit. Non simplex Judæorum hac in re error est, tum, quia Psalmum hunc, absque ullo fundamento, sola traditione veterum nixi, de Adamo explicant: Ita, qui Auctor est Commentarii abbreviati R. Mose Alscheich ad h. Ps. כי א"ל מזמור זה על אר"הר ידבר *Quia exposuerunt sapientes nostri Psalmum hunc de homine primo, nos illorum vestigia sequemur, nam illi veritatem acceperunt.* Tum quia vocem צרתני in significatu formationis accipiunt, qui tamen cum scopo non convenit, hic enim ostendit cuncta nostra Divino regimini subjecta esse, nos nec procedere, nec retrocedere posse: Itaque David sub nomine fidelium dicit: *Retrò & ante obsides me.* Quamvis plerique Judæi ab hac sententia recedant, attamen Aben Esra illi accedit, in Commentario suo צרתני ejusdem Originis esse dicit, cum Deut. 20: 12. וצרת עליה *& obsidebis illam*, urbem scilicet quæ tecum pacem inire renuit. Sunt alii ex Judæis, qui hoc loco abutuntur ad stabiliendum antiquam, in illorum scholis agitam, fabulam de corpore Adami biformi, quod Deus postea separaverit, & ex altero Evam constituerit. Sic R. Jeremias fil. Eleasar in Beracot f. 61. cap. 1. ברא הק"ה באדם הראשון *Two facies formavit Deus Adamo primo, ut scriptum est, Retrò & ante formasti me.*

(5) *Homo primus &c.* Ut prior statura Adamum stantem, ita hæc illum cubantem concernit, nam, ut Raschi annotat בשעה שוכב היה ראשו למזרח ורגליו למערב *quum Adam cubabat, erat caput illius in Oriente, & pedes in Occidente.* Neminem tamen fugit nonnullos omni ævo extitisse, qui Adamum, & prioris ævi homines grandiore staturâ nos antehisse dixerint. Confer Celeberrimi nostri Heideggeri Hist. Patr. Exerc. iv. th. xxi.

(6.) Solicita admodum Gemara est, ut ambo-
rum Magistrorum Auctoritas in dictis sarta tectaque maneat,
nam quum uterque eodem argumento in probationem Hypo-
theses utebatur, timendum erat, ne illorum verba in tam notabili
dogmate adversa fronte repugnarent: Hinc ita rem conciliat, di-
cendo; longitudinem à terra ad cœlum, & ab uno mundi fine ad
alterum ejusdem distantiae esse. Rogas, quænam igitur distan-
tia unius extremi ab altero sit? En Autores Tosaphot, eadem
certitudine quæstioni tuæ respondentes: מסוף העולם ועד סופו מהלך
ת"ק שנה שנאמר שרי שאמר די שלא להרחיב יותר שנאמר אני אל שרי פרה
ורבה אני שאמרתי די לעולם ותימא מנא לך הא שיש ת"ק שנה ולא יותר ולא
פחות וי"ל דנפקא לן מן שרי בשרי יש ג' אותיות שי"ן ד' לת יו"ד קח"י י"ן ל"ת
Ab uno fine mundi ad alterum est iter
quingentorum annorum, ideo Deus dicitur Omnisufficiens, nam
ille dixit, sufficiens esto, ne ultra dilatetur mundus, dicitur enim
Gen. 35: 11. Ego sum Deus Omnisufficiens, fructuosus esto, &
multiplicator. Ego, qui dixi sufficientia sit mundo. Dices au-
tem, unde tibi constat, quod sit iter quingentorum annorum, ne-
que plus, neque minus? Responderi potest, nos id probare posse ex
voce שרי, in hac enim voce sunt tres literæ, דלת יוד שין, Numerata
literas, puta דין (sunt numero 60.) ל"ה (430) ו"ר (10) & hoc modo,
ex literis, quæ aliàs absconduntur, exurget numerus 500. Ne Le-
ctori tædio plenis his nugis ultra molestus sim, plura ex Au-
toribus Tosaphot, quæ in hanc Materiam annotarunt, exscri-
bere supersedeo, sed ad præstantiora, opera scil. primo die à Deo
creata, juxta Gemaricorum mentem, me conferam.

ואמר רב יהודה אמר רב
עשרה דברים נבראו
ביום ראשון ואילו הן
שמים וארץ חווה ובהו
אור וחשך רוח ומים מידת
יום ומידת לילה שמים

Dixit R. Jehudah nomine
Raf. Decem distinctæ res pri-
mo die creatæ sunt, quales
sunt; Cœlum & terra, res
informis, & inanis, lux &
tenebræ, Spiritus & aqua,
status diei, & status noctis.
Quomodo probas, quod cœ-
lum.

וארץ וכתיב בראשית ברא
אלקים את השמים
ואת הארץ והו ובהו וכתיב
והארץ היחה והו ובהו
אור וחשך חשך וכתיב
וחשך על פני תהום אור
דכתיב ויאמר אלקים יהי
אור רוח ומים דכתיב
ורוח אלדים מרחפת על
פני המים מידת יום
ומידת לילה דכתיב ויהי
ערב ויהי בקר יום אחד
תנא תהו קו ירוק שמקיף
את כל העולם כולו שממנו
יצא חשך שנאמר ישר
חשך סתרו סביבותיו בהו
אלו אבנים המפולמות
המשוקעות בתהום שמהן
יוצאין מים שנאמר ונטה
עליו קו תהו ואבני בהו
ואור ביום ראשון איברי
והכתיב ויהי אלקים ברקיע
השמים וכתיב ויהי ערב
ויהי בקר יום רביעי כדר
אליעזר דא"ר אלעזר אור

lum & terra primo die crea-
tæ sint? Quia scriptum est:
*In principio creavit Deus
cælum & terram.* (1) Quo-
modo probas de creatione
rei informis & inanis? quia
dicitur, *terra erat res infor-
mis, & inanis.* De luce &
tenebris quid scriptum? De
tenebris scriptum est: *& te-
nebræ erant in superficie abyf-
fi.* De luce verò scriptum:
Et dixit Deus, fiat lux.
Quomodo de spiritu & aquis
probas? Dicitur, (2) *Spi-
ritus Dei incubabat superfi-
ciei aquarum.* De statu verò
diei & noctis legitur: *Sic
fuit vespera & fuit mane diei
primi.* Traditio: (3) *Tohu*
est linea viridis, quæ univer-
sum mundum circumdat, ex
qua tenebræ prodeunt, nam
dicitur Ps. xviii: 12. Dispo-
nit tenebras latibulum suum
circa se. *Bohu* verò sunt
lapides recentes in Abyfso
demersi, ex quibus aquæ
scaturiunt, quia dicitur Jes.
xxxiv. 11. Extendit super
eam lineam *tohu*, & lapi-
des *bohu*. An lux quoque
die

שברא הק"כ ביום ראשון
 אדם צופה בו מסוף העולם
 ועד סופו ביום שנסתכל
 הק"כ בדרור המבול וברור
 הפלגה וראה שמעשיהם
 מקולקלים עמד וגנוז
 לצדיקים לעתיד לבא
 שנאמר וירא אלקים את
 הארץ כי טוב ואין טוב
 אלא צדיק שנאמר אמרו
 צדיק כי טוב כיון שראה
 אור שגנוז לצדיקים שמת
 שנ' אור צדיקים ושמת
 בחנאי אור שברא הק"כ
 ביום ראשון אדם צופה
 ומביט בו מסוף העולם
 ועד סופו דברי רבי יעקב
 וחכמים אומרים הן הן
 מאורות שנבראו ביום
 ראשון ולא נתלו עד יום
 רביעי:

Jes. III. II. *Dicite justo, quod bonus sit*: Quum viderat lucem, quam in bonum justorum abscondidit,

die primo creata est? Nonne scriptum est Gen. I: 17. *Et collocavit ea (luminaria) Deus in expanso cæli*; Et rursum scriptum ibi est v. 19. *Sic fuit vespera & fuit mane diei quarti*. Secundum R. Elcazar, qui dicit, per lucem, quam Deus O. M. primo die creavit, homo ab una extremitate mundi ad alteram perspicere potuit, postquam verò Deus O. M. ad (peffimum) istud Diluvii, & divisionis seculum prospexerat, videratque opera illorum depravata, surrexit & (lucem istam primi diei) abscondidit, prout dicitur Job xxxviii. 15. *Et prohibita fuit lux illorum ab improbis*. In cujus bonum lucem abscondidit? In justorum bonum, qui venturi sunt (in alterum seculum) quia dicitur Gen. I: 4. *Et vidit Deus lucem, quod bonus* (scil. justus, sic juxta Gemaram verto.) Et nemo bonus est, nisi justus, sicut dicitur

lætabatur: nam scriptum est: Prov. xiiii:9. *Luxju-
storum lætabitur.* In traditione: Per lucem, quam
Deus O.M. primo die creaverat, homo prospiciebat
& intuebatur ab una extremitate mundi ad alteram,
sunt verba R. Jacob: Sed sapientes dixerunt, sunt
eadem luminaria, quæ creabantur die primo, at non
suspendebantur usque ad diem quartum.

A N N O T A T I O N E S.

(1.) תהו ובהו וכו' Voces hæ sunt obsoletæ, & injuriâ tem-
porum, Hebræis penitus ignotæ, quemadmodum inter alios
quoque observat Venerandus meus Avus in Smegm. Orientali:
Recurrendum igitur ad cognatas Linguas, & videndum, annon
significatus ex illis restitui possit, תהו notante Pocokio in Not.
Miscell. *idem est*, quod עפל *neglexit*, *neglectui habuit*, *deservit*,
ut igitur rudem quandam massam, nondum exornatam, signifi-
cet, quæ aspectu horrida sit: Hinc Targum Jona-
than תהוא stupor על בהו שבה שארם תהוה ומשתומם על בהו שבה תהוה
miratur & obstupescit de vastitate illius Raschi ad h. l. בהו
vero ab Arabum radice *Uq's vacua & inanis fuit domus, & ab
omni nuda suppellectili* Gol. in Lex; p. 343. quatenus horrida il-
la massa incolis suis destituta, nullum decus, nullum ornamen-
tum habuit. Ad hunc significatum alludit Targum Hierosoly-
mitanum: צרו מן בני אנשא וריקניא מכל בעיר: *desolatio à filiis homi-
num, & omni bestia vacua.*

(2.) רוח אלרי וג' Plerumque Judæi in hoc loco per רו-
ventum intelligunt, quem Deus miserat, ut aquas exsiccaret:
Sic in Translatione Germ. vocem רווח *wind* adhibent. Quam
malè verò in hac parte Judæi sentiant, id sufficienter ab aliis
demonstratum. Opponimus illis Targum Jonathan, ubi רווח
רוח Spiritus miserationum legitur, per quem Baal Hatturim
Spiritum Messiae explicat: En verba רווח מרחפת בנימטריא זו
רווח אלהים היא רוחו של מלך המשיח Verba & Spiritus Dei incubabat per Ge-

matriam respondent verbis : *Hic est Spiritus Regis Messia.* Certè hæc non actio ullius Creaturæ, sed Spiritus Dei, qui ipse Deus est, qui vibrabat se super aquis, constanti & perpetua motitatione aquas fovebat *המרחפת על הקן* sicut columba nido incubat : Sic rectè de Spiritu Sancto intelligitur, qui, quum Christus Baptismo initiaretur, *וַיֵּרָד כַּיּוֹנָה* quasi columba descendit Math. III: 16.

(3.) *Tohu est linea viridis &c.* Linea & perpendiculum sunt organa fabris lignariis usitata; A Propheta Deo assignantur, qui iis non tam ad ædificandum, quàm ad destruendum utitur: ut *הבנין יעשה בה שהוא החרבן* faciat contrariam structuram, hoc est desolationem. R. D. Kimchi ad Jes. 34. II.

אמר רב זוטא בר טוביה
אמר רב בעשרה דברים
נברא העולם בחכמה
ובחבונה וברעה ובכח
ובגערה ובגבורה בצדק
ובמשפט בחסד וברחמים
בחכמה ובחבונה דכתיב ה'
בחכמה יסר ארץ כונן
שמים בחבונה ברעה דכתיב
ברעהו תהומות נבקעו בכח
וגבורה דכתיב מכין הרים
בכחו נאזר בגבורה בגערה
דכתיב עמודי שמים ירופפו
ויחמזו מגערתו בצדק
ומשפט דכתיב צדק ומשפט

Dicit R. Sutra fil. Tobiaë, quòd dixerit Raf. In decem divinis attributis mundus creatus est, (1) in sapientia, in intelligentia, in scientia, in virtute, in objurgatione, in potentia, justitia, (2) iudicio, benignitate, & in misericordia. Unde probas, quod mundus sit creatus in sapientia & intelligentia? Quia scriptum est, Prov. III. 19. *Adonai in sapientia fundavit terram, statuit cælos in intelligentia.* Quomodo in scientia? quia scriptum est: eod. cap. v. 20. *In Scientia ejus abyssi diffusæ sunt.* Ubi exstat in virtute, & robore? In Psalm. LXV: 7.

sta-

מכון כסאך בחסד ורחמים
 דכתיב זכור רחמיך ה'
 וחסרך כי מעולם המה
 ואמר רב יהודה אמר רב
 בשעה שברא הק"ה את
 העולם היה מרחיב והולך
 כשחי פקעיות של שחי עד
 שגער בו הק"ה והעמידו
 שנ' עמודי שמים ירופפו
 ויחמהו מגערתו והיונו
 דאמר ר"ל מאי דכתיב אני
 אל שדי אני הוא שאמרתי
 לעולם די אמר ר"ל בשעה
 שברא הק"ה את הים
 היה מרחיב והולך עד
 שגער בו הק"ה ויבשו
 שנאמר גוער בים ויבשהו
 וכל הנהרות החריבו:

stabilis montes virtute sua, accinctus robore. Quomodo probas cum (3) increpatione? Quia scriptum est: Job. xxvi: 11. Columnæ cæli concutiuntur, & obstupescunt ab increpatione ejus. In justitia & judicio? Psalm. xcvi: 2. Justitia & judicium locus solii ejus. In benignitate & misericordia probatur ex Psalm. xxv: 6. Recordare miserationum tuarum Adonai, & benignitatum tuarum, eas à seculo esse. Et dixit R. Jehuda, quod dixerit Raf. Eo tempore, quo Deus O. M. mundum creaverat, dilatare illum continuò potuisset instar duorum glomorum staminis, usquequo illum Deus O. M. increpuit, atque consistere fecit: uti dictum Job. xxvi. 11. Columnæ cæli concutiuntur, & obstupescunt ab increpatione ejus. Hoc quo-

que est, quod R. Levi dixerat. Quid sibi vult illud dictum Gen. 35. 11. *Ego sum Deus sufficiens*, id est, Ego ille sum, qui dixit mundo, sufficiat: Dixit R. Levi: Eo tempore, quo Deus O. M. mare creaverat, potuisset illud continuò dilatare, usque dum illud increpuit, atque exsiccavit: uti dicitur Na-

hum 1.4. *Increpans mare arefacit ipsum, & omnia flumina exsiccat.*

A N N O T A T I O N E S.

(1.) Sunt Attributa Dei, quæ in genere à Judæis considerantur, tanquam perfectiones Divinæ, quibus mundus productus fuit. Quodnam discrimen inter hæc attributa notandum sit, generaliter tantum nos docet Raschi: Sic in Glossa חכמה שלמה *Sapientia est, quando quis novit ea, quæ didicit: תבונה intelligentia, est dum quis intelligit rem novam mediante acumine Sapientiæ suæ, ידע idem quod ישוב compositus animi status, כוח est potentia brachii, גבורה est fortitudo cordis.*

(2.) במשפט וכו' *In Judicio &c.* Quando Judæi causam indagant, quare nomen יהוה in creatione non prius adhibeatur, quàm Gen. cap. 11. v. 4. E' contra אלהים frequenter toto 1. cap. memoretur: dicunt, Deum prius consilium iniisse, mundum creare secundum attributum Judicii sui, postea verò, quum expertus fuerat mundo tantas vires non esse, ut consistere possit, consilium mutavit, atque attributum miserationum prævertit, ex quo ortum fuit, ut l. cit. primò legatur יהוה: ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים: Nos non negamus Spiritui Sancto certas suas rationes constare, quare demum opere creationis consummato, eximium illud Dei nomen, quod nulli creaturæ vindicari potest, Scriptum voluerit. In genere observamus nomen יהוה dici, quando Deus rem in æterno suo consilio decretam ad Colophonem perduxerit, quo testatur, se opere impleto talem esse, qui promissionibus suis implementum addere sufficiens sit, sic absoluto Creationis opere est & fit, quod est, יהוה scil. Quando Israël brachio Dei Omnipotentis à tyrannide Pharaonis liberatur, tunc illi Deus in nomine יהוה apparuit, Exod. 6: 3. Plenissima tamen vocis hujus Emphasis in redemptione per Christum præstita continetur.

(3.) גערה וכו' *Increpatio*, Vis vocis eadem est, ac נויפה *increpatio vebemens* cum Authoritate conjuncta, ut res, quæ in-

cre-

crepatur, stupeat, omnemque motum, quem ante habebat, ponat: sic optimè exprimitur per Græcorum ὀπιμᾶν. Christus maris Dominus ὀπιμίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, objurgavit ventos & mare, & facta est tranquillitas magna. Math. VIII: 26.

תנו רבנן ביה שמאי
אומרים שמים נבראו
החלה ואחר כך נבראת
הארץ שנאמר בראשית ברא
אלקים את השמים ואת
הארץ וביה הילל אומרים
ארץ נבראת החלה ואחר
כך שמים שנאמר ביום
עשׂה ה' אלקים ארץ
ושמים אמר להם בית הילל
לביה שמאי לדבריכם
אדם בונה עלייה ואחר כך
בונה בית שנאמר הבונה
בשמים מעלותיו ואגודותיו
על ארץ יסדה אמרי להם
בית שמאי לבית הילל
לדבריכם אדם עושה
שרפרף ואחר כך עושה
במה שנאמר כה אמר ה'

Tradiderunt Magistri.
Beth Schammai dicit: Coeli
creati sunt primò, & postea
dum terra creata est, nam
legimus Gen. I: v. 1. *In prin-
cipio creavit Deus cælum*
(primò cælum nominatur)
& terram. At Beth Hillel
dixit: Terra primò creata
fuit, & postea coeli, quia
dicitur Gen. 2: 4. *qua die A-
donai Deus fecit terram* (hic
terra primò nominatur) &
cælos. Beth Hillel ita allo-
quebatur domum Scham-
mæanam: Si valerent verba
vestra, tum homo antequam
domum, (seu fundamentum
domûs,) exstruit, ædificabit
(1.) tabulatum altius. juxta
quod legimus Amos. ix: 6.
*Qui exstruxit in cælis cæna-
cula sua, & cuneum suum
super terram fundat.* Respon-
det Beth Schammai: Et si
verba vestra valerent, tum

השמים כסאי והארץ הדום
 רגלי וחכמים אומרים זה
 וזה כאחת נבראו שנאמר
 אף ידי יסדה ארץ וימיני
 טפחה שמים קורא אני
 אליהם ועמדו יחדו ואיך
 מאי יחדו ולא משתלפי
 מהרדי קשו קראי אהרדי
 אמר ר"ל כשנבראו ברא
 שמים ואחר כך ברא הארץ
 וכשנטה נטה הארץ
 ואחר כך נטה שמים מאי
 שמים א"ר יומי ברכי חנינא
 ששם מים במתנית' תנא
 אש ומים מלמד שהביאן
 הק"ה וטרפן זה בזה
 ועשה בהן רקיע שאל ר'
 ישמעאל את רבי עקיבא
 כשהיו מהלכין בדרך א"ל
 אתה ששימשת את נחום
 איש גם זו כ"ב שנה שהיה
 דורש כל אחין שנחורה
 את השמים ואח הארץ מה

prius conficiendum est (2)
 scabellum, quàm folium,
 uti comparatur Jes. 66: 1. *Sic
 ait Adonai, cœlum ipsum so-
 lium meum est, & terra sca-
 bellum pedum meorum.* At
 sapientes dixerunt, Cœlum
 & terra unâ creabantur,
 prout dicitur Jes. 48: 13.
*Etiâ manus mea fundavit
 terram, & dexteræ meæ pal-
 mus expandit cœlos, me va-
 cante consistunt pariter.* Quo-
 modo explicant hanc vocem
 יחדו *pariter*, (qui nolunt
 Deum cœlum & terram unâ
 creasse?) R. putant glomos il-
 los, non planè extrahi. E. Scri-
 ptura sibi invicem contraria.
 Dixit R. Levi, dum creaban-
 tur, Deus primò creavit cœ-
 lum & deinde terram, &
 quum extendebantur, exten-
 debat primò terram, postea
 cœlum. (3.) Quid sunt
 שמים *cœli*? Dixit R. Jose
 fil. R. Chaninæ שם *illic
 sunt aquæ.* In Baraita verò
 docetur, quod שמים *sit ignis
 & aqua, docens, quod Deus
 O. M. ignem & aquam addu-
 xerit, unâ composuerit, &*
 ita

היה דורש בהן אמר ליה
אלו נאמר שמים וארץ
הייתי אומר שמים שמו של
הק"ה עכשיו שנאמר את
השמים ואת הארץ שמים
שמים ממע ארץ ארץ ממע
את הארץ למה לי להקדים
שמים לארץ והארץ היתה
ההו ובהו ומכדי בשמים
אתחיל ברישא מאי שנא
דקא חשיב מעשה ארץ
חנא דבי רבי ישמעאל
משל למלך בשר ודם
שאמר לעבדיו השכימו
לפתחי השכים ומצא נשים
ואנשים למי משבח למי
שאין ורכו להשכים
והשכים תניא ר' יוסי אומר
אוי להם לבריות שרואות
ואינן יודעות מה רואות
עומדות ואינן יודעות על
מה הן עומדות הארץ על
מי עומדת על העמודים

ita confecerit expansum. R.
Ismael, rogabat R. Akib-
ham, quum in itinere essent:
Tu viginti duobus annis mini-
strabas (4) Nachum Gam-
su, qui exponebat omnes
particulas את, quæ in Lege
exstant: quænam illius expli-
catio est de particulis את
in primo Genesios versu oc-
currentibus ואת השמים ואת
הארץ Respondet R. Akibha:
Si tantum exstaret ווארץ
dixissem, quod שמים esset
nomen (5) Dei O.M. Sed
nunc, quum exstat, את
השמים ואת הארץ
quod שמים verè coelos, &
ארץ verè terram significet. את
הארץ (6) Hæc verba quem
scopum habent? Ut ostendant
in creatione coelos præver-
tisse terram. Sed tunc subji-
citur, & terra erat tohu vo-
boku, quum jam exorsus est
dicere de coelis: Quare or-
dinem mutat, & tunc recen-
set opus creationis terræ?
Tradunt domestici R. Ismael:
Est (7) similitudo à Rege
humano desumpta, qui dixerat
servis suis (utriusque sexûs)

שנאמר המרגיז ארץ
 ממקומה ועמודיה יחפצון
 עמודים על המים שנאמר
 לרוקע הארץ על המים
 מים על ההרים שנאמר
 על הרים יעמדו מים
 הרים ברוח שנאמר כי הנה
 יוצר הרים ובורא רוח רוח
 בסערה שנאמר רוח סערה
 עושה דברו סערה תלויה
 בזרועו של הק"ח שנאמר
 מתחה זרועות עולם
 וחכמים אומרים על שנים
 עשר עמודים עומדת
 שנאמר יצב גבולות עמים
 למספר בני ישראל ויש
 אומרים שבעה עמודים
 שנאמר חצבה עמודים
 שבעה רבי אלעזר בן שמוע
 אומר על עמוד אחד
 וצדיק שמו שנאמר וצדיק
 יסוד עולם :

Multò manè adeste ad fores
 meas: Cùm Rex surrexerat,
 invenit mulieres pariter ac
 viros. Quis in hoc casu lau-
 dem reportat? Ille, qui aliàs
 non solet multò manè surge-
 re, & tamen surrexit. Tra-
 ditio est: R. Jose dicit: (8)
 Væ illis hominibus, qui vi-
 dent, nec tamen norunt,
 quod vident, stant, nesciunt
 tamen super quid stent: Ter-
 ra cui fundamento innititur?
 Columnis, nam dicitur Job
 ix: 6. *Qui commovet terram
 è loco, adeo ut columnæ
 ejus contremiscant.* Hæ co-
 lumnæ autem aquis innitun-
 tur, sicuti scriptum est: Ps.
 cxxxvi. 6. *Qui expandit ter-
 ram super aquas.* Aquæ ve-
 rò montibus, uti exstat Ps.
 civ: 6. *Supra montes stant
 aquæ.* Montes stant super
 ventum, ut Amos iv: 13.
*Nam ecce formator montium,
 & creator venti.* Ventus con-
 tinetur in procella, sicuti Ps.
 cxlviii. 8. *Ventus procellosus
 efficit verbum ejus.* Procella
 verò dependet à brachio Dei
 Omnipotentis, quemadmo-
 dum

dum scriptum est, Deut. xxxiii: 27. *infra* (9) (totum mundum) *brachia æterna*. At Sapientes dixerunt: Super duodecim columnas terra consistit, uti scriptum est: Deut. xxxiii: 8. *Statuis terminos populorum pro numero (duodecim) filiorum Israel*. Alii dicunt, terram stare super septem columnas: Prov. ix: 1. *Excidit columnas septem*. R. Eleasar fil. Schemoah dicit, terram uni tantum columnæ inniti, quæ nomen iusti habet, prout dicitur Prov. x: 25. *Et iustus est fundamentum mundi*.

ANNOTATIONES.

(1.) עליה *tabulatum*. Intelligitur pars domûs superior, quam non prius artis mechanicæ periti exstruunt, quam fundamentum rite positum fuerit: Ita Hillel argumentatur, Deum sapientissimum non prius cœlos, qui in citata Proph. comparantur tabulato, quàm terram creasse, quæ rationem fundamenti habet. Huic voci עליה duo vocabula Novi Testamenti respondent, ὑπερώον scil. & ἀνώγειον. Orientalibus in usu erat singularis devotionis causa in partes domûs superiores se conferre, quemadmodum Danielelem in precibus suis fecisse legimus Dan. vi. 11. Sic Petrus ἀνέβη εἰς τὸ δώμα προσέξασθαι Act. x: 2. Talis editus locus videtur esse ἀνώγειον, *cœnaculum* Christi, Marc. xiv: 15.

(2) שרפרף *Scabellum*: Vim argumenti Domûs Schammæi in Glossa Raschi reperimus. שרפרף לרגלי תבא לשב על כרחך תבא שרפרף *Scabellum pedibus, Solium* verò sessioni inservit, necessario igitur requiritur, ut solium primò conficiatur, secundum cuius altitudinem scabellum aptatur.

(3) Vel unico hoc exemplo insignis usus notitiæ linguarum vicinarum patet. Nam quid indoctius hac Gemariorum derivatione? quid minus cum natura Cœli convenit, quàm hæc ficta

ficta nominis שמים origo? Nec error hic in sola Judæorum Schola mansit, sed latius serpsit, imò aliis occasionem dedit ulteriùs errandi, & in errore perseverandi, quasi derivatio hæc probabile Argumentum de Aquis supra cœlestibus suppeditaret. In obsoletis vocabulis tenemur Linguasexteras in subsidium vocare, quemadmodum circa hanc vocem à pluribus Philologis annotatum. Ipse Aben Esra in Commentario suo ad Gen. 1: 1. observat: שמים גובה ומעלה וכן בלשון ישמעאל שרבו על מתכונת לשון הקדש *Sensus vocis cœlum est altitudo & eminentia, sic etiam in Lingua Ismaelitica seu Arabica, quæ copiosior est Linguâ Sanctâ.* Arabibus enim سماء altus fuit, Cœli igitur ob altitudinem שמים dicuntur. Oppositum illius est ארץ, quæ juxta Arabes contrariam significationem habet, infimo loco seu infra positum esse, أرض Item gramine abundavit terra.

(4.) *Nachum Gam su.* Magister hic non è multis fuit, sed eruditione & acumine ingenii sui plures alios excelsit, quod vel ex Gemara nostra patere putem, quæ memorat, ipsum occupatum fuisse circa exquisitam expositionem omnium particularum את in Lege occurrentium. Juxta Judæos fuit omnium miserrimus, quos unquam sol aspexit, opibus spoliatus, manibus, pedibus, aliisque membris detruncatus, attamen nec animum in summa sua miseria despondit, contrà cuncta mala in bonum cedere dixit, unde nominatur Nachum Gam su, qui frequenter in ore habuit, גם זו לטובה, *etiam hoc malum in bonum vergit.* Conf. Gem. Tract. Taanit: cap. 111. Hujus Nachum famulus fuit R. Akibha: Mos hic inter Magistros Judæorum quandoque obtinuit, ut discipuli simul servitia honestiora Præceptoribus suis præstarent, cum quibus diu noctuque conversabantur, nec id contumeliosum, sed laudabile discipulis erat, unde in Beracot fol. 7. c. 2. גדולה שמושה יותר מלמודה *Majus est famulitium, quam ipsa doctrina,* affert Exemplum Elisæi. Sic putem Gehasi, & discipulum & famulum Elisæi fuisse. Imò ipsi salvatoris nostri discipuli duplicem hunc respectum

& cum habuisse videntur. Hinc Christus, tanquam Præceptor &
 Dominus, ad mala quævis perferenda suo exemplo illos invitat,
 οὐκ ἐστὶ μαθητὴς ὑπὲρ τοῦ διδάσκαλου, ἔδὲ δούλος ὑπὲρ τοῦ κύριου
 αὐτοῦ, *Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra do-*
minum suum. Math. x: 24.

(5) Ratio, quare dixisset **יהוה** sine particula **אֱלֹהִים** esse nomen Dei, hæc est, quia nonnunquam Rabbini Deum vocant **יהוה**, cùm cœlum sit locus manifestationis Divinæ gloriæ. Ipsam hanc formulam occurrere in N. T. Ven. meus Avus observavit Disp. iv. de Nom. Dei: vide locum Math. xxi: 25. Sic putem intelligendam esse phrasin, Regnum cœlorum, quod est, & dicitur quoque, Regnum Dei. Nam quod Math. iii. v. 2. dicitur, *αὐτὸς βασιλεὺς ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν*, id Marc. i: 15. & *βασιλεία τοῦ θεοῦ*.

(6) Gemara existimat, quia binis vocibus ארץ & שמים proprius articulus adjunctus sit, hinc cognosci posse, cælum primò creatum fuisse ראי לא כתיב את הוה אמינא כאחת נבראו *nam si articulus non extaret, dixissem, cælum & terram unâ creatam fuisse.* Hillel verò, qui contrariam sententiam fovet, hanc rationem esse dicit, quòd terra in primo versu postponatur להסמין ארץ *ut conjungat vocem terra cum exornatione illius, quæ versu secundo &c. describitur.* Auth. Tosaphot p. 12. c. 2.

(7) Diverſa notanda ſunt : Primò cōſiderābimus, quīnam argumentationis tenor ſit. Comparatur Deus cum Rege, qui ſervis & ancillis ſuis præcepit, ut multo manè præ foribus apparerent, huic præcepto ab utraque parte ſatiſfactum eſt; quæritur igitur, quænam laudem reportet? R. Illa, quæ cœteroquin non ſolet tam maturè ſurgere, ancillæ ſcil. Ita Deus, qui vocavit cœlum & terram, quæ unâ illi vocanti obediverunt, voluit, ut opera terræ primò recenſeantur, quia כל מעשה בלמעשה ארץ מתנים ומעשה שמים במהירות וזו השכימה עמה שנבראו כאחת *omne opus terræ lentè procedit, contrà verò cœli feſtinat, attamen in creatione terra æque ac cœlum maturavit, quum unâ creabantur.*

2. Conſtat, quemadmodum hoc genus Rhetorices Judæis non inuſitatum fuerit, ut ſub Parabolis rem clariùs proponerent, & hiſce exemplis illam Auditorum animis fortiùs imprimerent.

3. Itaque non mirum, ipsum hunc instituendi modum à Christo quoque adhibitum fuisse, ut plebem Israeliticam, de qua erudienda maximè laborabat, juxta Methodum in Scholis observatam instituerit; 4. Tandem similitudo personæ, sub qua proponitur, eadem occurrit in N. T. Deus scil. Sub persona Regis. Imò ipse Hebraismus; Christus, Math. xxii. 1. dicit Regnum cœlorum assimilari ἀνθρώπῳ βασιλεῖ homini Regi quod Gemara exprimit משל למלך בשר ודם (Deus) assimilatur Regi carne & sanguine constanti, homini scil. nam, ex κοινῶν ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι habere carnem & sanguinem, humanitatem Christi Apostolus Hebr. ii: 14. probat.

(8) Vox בריות convenit cum Græca κτίσις creatura. Quæ Marc. xvi: 15. Doctissimus Lightfootus ad præsentem Gemaræ locum annotavit, inspicere Horas Talmudicas, duraturas, quamdiu tempus erit, ut illas in fine Hist. Doct. Misn. Henr. Ottho vocat.

(9) Glossa Raschi: : עולם הסובלים אותו : *infra omne id, quod formatum est, sunt brachia æterna, quæ illud sustinent.*

אמר רבי יהודה שני
רקיעים הן שנאמר הן לה'
אלהיך השמים ושמי
השמים ריש לקיש אמר
שבעה ואלו הן וילן רקיע
שחקים זכור מעין מכות
ערבות וילן אינו משמש
כלום אלא נכנס שחרית
יוצא ערבית ומחדש בכל
יום מעשה בראשית שנאמר

Dixit R. Jehudah : Sunt
duo cœli, nam dicitur Deut.
x: 14. *En Adonai, Dei tui
sunt cœli, & cœli cœlorum.*
Risch Lakisch dixit, sunt
septem cœli; ut cortina cœ-
li, expansum, supremæ nu-
bes, זכור seu habitaculum,
ערבות sedes, מכות locus, מעין
cœli amænissimi. (1) Cor-
tina cœli non alii usui infer-
vit, quàm ut manè *per ae-
rem* se distendat, & vesperi
recedat, innovetque singulis
diebus.

הנוטה כדוק שמים
 וימתחם כאהל לשבת
 רקיע שבו חמה ולבנה
 כוכבים ומזלות קבועין
 שנאמר ויחן אותם אלקים
 ברקיע השמים שחקים
 שבו רחים עומדות ושוחנות
 מן לצדיקים שנאמר ויצו
 שחקים ממעל וירלהי שמים
 פתח וימטר עליהם מן
 לאכול וג' וכול שבו
 ירושל' ובית המקדש ומזבח
 בנוי ומיכאל השר הגדול
 עומד ומקריב עליו קרבן
 שנאמר בנה בניתי בית
 זכול לך מכון לשבתך
 עולמים ומנלן דאיקרי
 שמים דכתיב הבט שמים
 וראה מזכור קדשך
 וחפארתך מעון שבו כיתות
 של מלאכי השרה שאומרות
 שירה כלילה וחשורת ביום
 מפני כבודן של ישראל

diebus opus creationis, sicut dicitur, Jes. XL: 22. *qui extendit velut pellem cælos, & distendit eos sicut tentorium ad habitationem.* Quid est expansum? R. Est cælum, in quo Sol, Luna, Stellæ, & Planetæ infixæ sunt, sicut dicitur Gen. 1: 17. *Et collocavit luminaria Deus in expanso cæli.* In cælo, ubi nubes supremæ volitant, consistunt molæ commolentes farinam pro iustis, Psalm. LXXVIII: 23, 24. *Et præcepit superioribus nubibus supernè, & januas cælorum aperuit, depluitque super eos Man ad comedendum.* &c. זכור seu habitaculum, in hoc est (2) Hierosolyma, domus sanctuarii, altare constructum, & (3) Michael Princeps Magnus, stans, offerensque oblationem, quemadmodum dicitur 1. Reg. VIII: 13. *Planè ædificavi tibi domum habitaculi, stationem, in qua resideas in secula.* Unde verò nobis constat, quod vocetur cælum? Resp. Ex Jes. LXIII: 15. *Intuere è*

שנאמר יומם יצוה ה' חסרו
 ובלילה שירה עמי אמר
 ריש לקיש כל העוסק
 בתורה בלילה הק"ב
 מושב עליו חוט של חסר
 ביום שנאמר יומם יצוה
 ה' חסרו ומה טעם יומם
 יצוה ה' חסרו משום
 ובלילה שירו עמי ואיכא
 דאמרי אמר ריש לקיש כל
 העוסק בתורה בעולם
 הזה שהוא דומה ללילה
 הק"ב מושב עליו חוט
 של חסר לעולם הבא
 שהוא דומה ליום
 שנאמר יומם יצוה ה'
 חסרו ובלילה שירה עמי
 אמר ר' לוי כל הפוסק
 מדברי תורה ועוסק בדברי
 שיחה מאכילין אותו גחלי
 רחמים שנאמר הקוטפים
 מלח עליו שוח שורש
 רחמים לחם ומלך

*cælis, & vide ex habitaculo
 sanctitatis tuæ, & ornatus
 tui. (4) כעין seu Sedes, illud
 coelum dicitur, in quo sunt
 Exercitus (5) Angelorum
 ministrantium, qui noctu
 canticum dicunt, interdiu
 autem silent propter gloriam
 Israëlis, quia dicitur Psalm.
 XLII. 9. (6) Interdiu præ-
 cepturus est Adonai benignita-
 tem suam, & noctu canti-
 cum suum mecum. Dixit
 Risch Lakisch. Super omnem,
 qui noctu Legi operam dat,
 Deus O. M. filum gratiæ suæ
 interdiu trahit, quia dicitur
 Psalm. XLII: 9. Interdiu præ-
 cepturus est Adonai benignita-
 tem suam, & noctu canti-
 cum suum mecum. Alii di-
 cunt, quod Risch Lakisch
 dixerit: (7) super omnem,
 qui Legi in mundo, qui no-
 cti similis est, operam dabit,
 Deus O. M. filum gratiæ suæ
 trahet in futuro mundo, qui
 diei assimilatur, quia dicitur
 l. c. Interdiu præcepturus est
 Adonai benignitatem suam,
 & noctu canticum suum me-
 cum. Dixit R. Levi, quicun-
 que*

דאיקרי שמים שנאמר
השקיפה ממעון קדשך מן
השמים מכן שבו אוצרות
שלג ואוצרות ברד ועליית
טללים רעים ועליית
אגלים וחררה של סופה
ומערה של קיטור ודלתותיהן
אש שנאמר יפתח ה' לך
את אוצרו הטוב הני
ברקיעא איתנהו הני בארע'
איתנהו דכתיב הללו את ה'
מן הארץ הנינים וכל
ההומות אש וברד שלג
וקיטור רוח סערה עושה
דברו אמר רב יהודה אמר
רב דוד ביקש עליהם
רחמים והורידו לארץ
אמר לפניו רבונו של עולם
לא אל חפץ רשע אתה לא
יגור במגורך רע צדיק אחה
ה' לא יגור במגורך רע
ומנלן דאיקרי שמים דכתיב
ואתה חשמע השמים

que à studio Legis ad stu-
dium (8) confabulationis
se confert , cibatur prunis
(ardentibus) sicuti dici-
tur Job xxx:4. *Qui decerpe-
bant* (9) *salsum* (legem)
propter confabulationem, (ut
hanc præ lege eligant,)
tum radices juniperorum cibo
erunt illis. Sed unde nobis
constat, quod מעון vocetur
cælum? R. Ex Deut. xxvi:
15. *Prospice ex sede san-
ctitatis tuæ è cælis.* (10)
dicitur cælum, in (11)
quo reconditi sunt thesauri
nivis , grandinis , tabulata
roris noxii, & guttarum, con-
clave turbineis, specus exha-
lationum, & porta ignis, nam
dicitur Deut. xxviii: 12. *A-
periet tibi Adonai thesaurum*
optimum. (Quid dicis) hos
thesauros iræ Divinæ esse in
cælo, sunt potius in terra?
nam ecce dicitur Pf. cxlviii.
7, 8. *Laudate Adonai de ter-
ra, cete, & omnes abyssi,*
*Ignis & grando, nix & ex-
halatio, ventus turbineus*
efficiens verbum ejus. Dixit
R. Jehudah nomine Raf.

מכון שבחך ערבות שבו
 צדק משפט וצדקה גנוי
 חיים וגנוי שלום וגנוי
 ברכה ונשמתן של צדיקים
 ורוחות ונשמות שעתיד
 להיבראות ושל שעתיד
 הק' בה להחיות בו מתים
 צדק ומשפט וכתיב צדק
 ומשפט מכון כסאך צדקה
 וכתיב וילבש צדקה כשריון
 גנוי חיים וכתיב כי עמך
 מקור חיים וגנוי שלום
 וכתיב ויקרא לו ה' שלום
 וגנוי ברכה וכתיב ישא
 ברכה מאת ה' נשמתן של
 צדיקים וכתיב והיחה נפש
 אדוני צרורה בצרור החיים
 את ה' אלקיך רוחות
 ונשמות שעתיד להיבראות
 וכתיב כי רוח מלפני יעטוף
 ונשמות אני עשיתי ושל
 שעתיד הק' בה להחיות
 בו מתים וכתיב גשם נדבות

David Rex à Deo petiit, quominus thesauri iræ in coelis essent, & exauditus fuit, nam Deus illos in terram demisit. Sic David Deum alloquebatur: *Tu mundi Domine, non es Deus, qui delectaris improbis, (12) non permanebit in mansione tua malum, Tu Deus justus es, non permanebit in mansione tua malum.* Sed unde constat, quod מכון nominetur coelum? Resp. Quia dicitur, 1. Reg. viii. *Tu auscultas in loco (מכון) habitationis tuæ in cælis.* (13) est illud coelum, in quo est justum, judicium, clementia, thesauri vitæ, pacis & benedictionis, (14) animæ justorum, spiritus & animæ, quæ adhuc creandæ sunt, & ros, quo Deus mortuos vivificaturus est. Quodnam argumentum de justo & judicio habes? Ex Psalm. LXXXIX: 15. *Justum & judicium habitatio solii tui.* Quomodo de clementia probas? Jes. LIX: 17. *Nam induit clementiam quasi lorica.* De Thesauris vitæ

חניף אלהים נחלתך
 ונלאה אתה כוננחה שם
 אפנים ושרפים היות
 הקדש ומלאכי השרת
 וכסא הכבוד מלך אל
 חירם ונשא שוכן עליהם
 בערכות שנאמר סולו
 לרוכב בערבות ביה שמו
 ומכל דאיקרו שמים אחיא
 רכיבה רכיבה כהיב הכי
 סלו לרוכב בערבות וכתיב
 ההם רוכב שמים בעזרך
 וחשך וענן וערפל מקיפין
 אותו שנאמר ישת השך
 סחרו סביבותיו סוכתו
 חשרת מים עבי שחקים
 ומי איכא חשוכא קמי
 שמיא והכתיב הוא גלי
 עמיקתא ומסתרתא ידע
 מה בחשוכא ונחורא עיסי
 שרילא קשיא חא בבחיגואי
 הא בנתי בראי דאמר רב
 אחא בר יעקב עוד רקיע

vitæ exstat Psalm. xxxvi: 10.
Nam penes te est fons vitæ.
 Et de thesauris pacis scriptum est, Judic. vi: 24. *Et proclamavit ipsi Adonai pacem.* Ubi legitur de thesauris benedictionis? In Ps. xxiv. 5. *Reportabit benedictionem ab Adonai.* De animis justorum exstat locus 1. Sam. xxv: 29. *Erit anima Domini mei ligata in fasciculo viventium apud Adonai Deum tuum.* De Spiritibus & animabus, quæ in posterum creandæ sunt, legitur Jek. lvii: 20. *Spiritus a conspectu meo stillabit, & animæ, quas ego feci.* De rore, quo Deus mortuos vivificaturus est, exstat Psalm. lxxviii: 10. *Pluviam liberalissimam stillabas, Deus; possessionem tuam, eamque defessam tu instaurabas.* Illic sunt rotæ, Seraphim, Animalia Sancta, Angeli ministrantes, folium gloriæ, Rex, qui est Deus vivus, altus & excelsus, habitans in his cœlis (Arobhot) *Extollite eum, qui infidet Arobhot, de nomine ejus Jah,* Psalm. lxxviii. 5.
 Unde

אח' יש למעלה מראשי
 החיות וכתוב ודמות על
 ראשי החיות רקיע כעין
 הקרח הנורא עד כאן יש
 לך רשות לדבר מכאן ואילך
 איז לך רשות לדבר שכן
 כתיב בספר בן סירה
 במופלא ממך אל חדרוש
 ובמכוסה ממך אל חחקור
 במה שחורשית התכונן איז
 לך עסק בנסתרות:

Unde constat, quod in Scrip-
 turis Arohhot vocetur cœ-
 lum? R. Ex argumentatio-
 ne à pari, nam quod in l.
 cit. dicitur. *Extollite eum,*
qui insidet Arohhot, illud
 Deut. xxxiii. 26. *qui cœlis*
insidet ad auxilium tuum. Te-
 nebræ, nubes & caligo cir-
 cumdant Deum, quemadmo-
 dum scriptum est Ps. xviii:
 12. *Disponit tenebras latibu-*
lum suum, circa se tugurium
suum, tenebrosas aquas, den-
sitates superiorum nubium.
 Quid dicis, an sunt tenebræ coram Deo, nonne scri-
 ptum est Dan. ii: 22. *Ipse revelat profunda, & ab-*
scoudita: novit, quod in tenebris est, & lux cum eo
habitat? R. Nulla est objectio: Nam si hic de luce
 sermo est, tum intelligendum (15) de domibus
 Dei interioribus, sed si de tenebris, tum de exterior-
 ribus. Et dixit R. Acha fil. Jacob. Est insuper aliud
 expansum, supra capita animalium scilicet, nam scri-
 ptum est Ezech. i: 22. *Similitudo autem expansi erat*
supra capita animalium, quasi specie glaciei formida-
bilis. Hucusque (in opere creationis) licitum tibi est
 loqui, at hinc & deinceps non licitum est: Sic scri-
 ptum est in libro Ben Siræ. *Altiora præ te ne inqui-*
rito, & quod absconditum est à te, ne investiges, quod
tibi licitum, ad illud intelligendum operam impende,
ne sis occupatus in rebus absconditis.

A N N O T A T I O N E S.

(1.) Primum cœlum, quod vocant וילן *velum*, est cœlum aereum, quod solis radiis perfusum diem constituit. Judæi istud aulæo comparant, quod, lucem inter & terram expansum, vel diem vel noctem causatur. Variant enim glossæ, Raschi putat illo absente lucem conspici, contrà verò Authores Tosaphot, qui posteriores, hoc argumento nixi, priorem impugnant, quod si cœlum primum aulæi instar noctu extensum esset, tum astra secundi cœli a conspectu nostro arcerentur הואך נראים כוכבים *quomodo stelle noctu per illud conspicerentur, quæ in cœlo secundo infixæ sunt.* Ratio, quare hoc cœlum, velum, seu aulæum dicatur, petitur ex Jes. XL: 22. ubi comparatur cœli extensio cum pelle, nam primi cœli idem usus est, ac יריעה פרושה *aulæi expansi.*

(2) Si non hic, nescio an alibi vestigia antiquæ fidei Judaicæ exstent; nam quum pleræque Judæorum cogitationes carnales tantum sint, & bona temporalia exspectent, & ad terrestribus Hierosolymæ exstructionem, ad reædificationem templi χειροποιήτης, restitutionem λατρείας συγκριτικῆς anxii anhelent, attamen in hoc nostro loco stolidas has cogitationes ponunt, de alia Hierosolyma, alia domo sanctuarii, & alio altari loquuntur, quæ non in terra, sed in cœlo, habitaculo ipsius Dei, sita sint. Certè hæ Phrases & juxta literam sumptæ, & nî fallor, secundum mentem Veterum intellectæ, non malè conveniunt cum stylo in N. T. adhibito. Quid enim aliud Jerosolyma in habitaculo Dei, quàm Ἱερουσαλήμ ἐπὶ ἐξ ἑνὶ Hebr. XI 1: 22. Ἱερουσαλήμ καινὴ καταβαίνουσα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ ἐξ ἑνὸς. Apoc. XXI: 6. Sic de domo sanctuarii.

(3) Fuerunt omni tempore Viri Eruditissimi, quibus, non sine fundamento, asserere placuit, ipsum Salvatorem nostrum sub nomine Michaelis designari, utpote de illo in sacris paginis talia prædicata dicuntur, quæ nulli Angelo creato in Empasi sua attribui possunt, nam quum omnes Angeli Dei Ministri audiant, neque unus in alterum Dominium exercere possit, sin-

gulare tamen est, quod hic ab Apostolo Juda v. 9. *Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος* & *Michael Archangelus* vocetur: Ex collatione Zach. III: 1, 2. patet locum hunc non de alio, quam Angelo increato, qui Adonai est, intelligendum esse, nam qui v. 1. מלאך יהוה *Angelus Adonai*, ille secundo versu ipse יהוה dicitur. Inspice quoque Dan. x: 13. xii: 1. & Apoc. xii: 7. Ex ipsa nominis מִכָּאֵל *Michael* derivatione, si non apodicticum, attamen probabile argumentum Divinitatis petitur: nam מִכָּאֵל idem sonat ac; *Quis est sicut Deus?* Vel etiam affirmativè, *qui est sicut Deus.* Verum est, pronomem מ non tam esse relativum, quàm interrogativum, sed nihilominus unus aut alter locus existat, qui relativè sumendus est, ut Deut. xx: 8. מִי הָאִישׁ הַרֵא *qui timidus est*, ille revertatur domum. Jam quum planè cum Scriptura conveniat, per Michaelem Angelum istum faciei intelligi, expendemus, tum quæ in Gemara nostra, tum quoque quæ alibi Judæi ex traditione Veterum de hoc Michaelle dicunt: in Gemara: In cœlo hoc est מִכָּאֵל הַשֵּׁר הַגָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַרֵּב עָלָיו קָרְבָן *altare exstructum*, *Michael Princeps ille Magnus, stans & offerens oblationem in eo.* Ita Apoc. viii: 3. de Angelo, qui in cœlo est, dicitur, ἐστὶν ἄνθρωπος ἵστης ἀπὸ θυσιαστήριον *stetit apud altare habens thuribulum aureum*, & *dati sunt ei suffitus multi*, ἵνα δώσῃ (מְקַרֵּב) *offerret cum precibus sanctorum omnium super altare aureum.* Ita passim Judæi ex Catechesi Veterum Hebræorum in laudes Angeli hujus excurrunt, quæ ipsi soli competunt, qui sit Pontifex cœlorum, & preces justorum offerat, Angelus Redemptor, Princeps populi Israelitici, Angelus quidem, sed & Angelis omniibus major. Testimonia Rabbinorum notatu dignissima in hunc nostrum scopum singulari cura collegit Clariss. Witsius in Exercit. Acad. n. 5. De his, & similibus Judæorum testimoniis, nemo cum judicio negare poterit illa insignia antiquæ fidei Judaicæ monumenta esse.

(4.) (10) (13) Per voces מִכָּאֵל & מְכָאֵל Gemara existimat diversos cœlos in Scriptura denotari, מְכָאֵל habere significatum *habitationis*, esse scil. cœlum commorationi Angelorum destinatum, in quo Deo laudes dicant. In cœlo, qui מִכָּאֵל dicitur, latere thesauros iræ Divinæ, qui ad improbos

compescendos *preparati* sint, quasi esset à כון parare, præparare, sic Prov. xix: 29. נכונו *parata sunt in derisores judicia*. ערבות esse *cælum supremum*, longè *amœnissimum*, (à ערב amœnum, dulce esse) in quo omnia deliciarum genera ad pios, quibus destinatur, exhilarandos reperiantur, unde commutatur cum פרוס Paradiso, & גן עדן *Horto Edenis* vide Aruc in voce פרוס.

(5) מלאכי השרת *Angeli ministrantes*: Convenit cum Phrasi Apostolica λειτουργοὶ πνεύματι Hebr. i: 14.

(6) Mens Gemaræ in loco hoc explicando, dicam potius detorquendo, optimè ex glossa Raschi cognosci potest: *Interdum præcepturus est gratiam suam, id est, præcepturus Angelis, ut fileant* (laudem de die dicere,) *quò Deus possit beneficentiam inferioribus exhibere, qui ea indigent. Noctu autem est Canticum mecum in cælo cum cantico meo, quo in die laudatus sum.*

(7) עולם הזה *Mundus præsens comparatur cum nocte tenebricosa, contra mundus futurus cum die.* Hæc ipsa hujus vitæ, & futuræ distinctio in scriptura nota est. Sive nunc ille *mundus futurus*, qui adscribitur diebus Messia, ut Malah. iii: 23. sive ille intelligatur, in quo est תחיית המתים *resurrectio mortuorum*, Math. 24: 36. vocatur dies.

(8) שיה *malò sensu sumitur, & loquacitatem, confabulationem de rebus inutilibus denotat.* Græcè ὁμιλῖαι κακῆς. In cap. Patrum c. i. 13: 5. „Omni tempore, quo homo multiplicat שיה colloquium cum muliere, accersit malum sibi et „ipso, ובוטל מבריו תורה וסוף & impeditur à studio legis, tandemque descendit in Gehennam.

(9) Locum hunc Job. xxx: 4. non propriè intelligit Gemara, sed allegoricè, prout solet, illum hic explicat, ad cuius igitur mentem verba vertere necesse erat.

(10) Vide Annot. 4.

(11) Raschi annotat thesaurum nivis, in Gemara memoratum, divinæ vindictæ, legatum esse. Sed minus rectè, quum Deus non tantum immissione nivis tempore inopportuno in reprobos animadvertat, verum etiam alio tempore mediante nive piorum agros fructificet. Rectius ab Authoribus Tose-

phot distinguitur in thesaurum paratum לפורענות ad vindictam & לטובה ad bonum, prout Jes. LV: 10. *Quum descendit pluvia aut nix de caelo הרה inebriat terram, facitque ut pariat ipsa & producat.*

(12) In Gemara extat לא יגור במגורך *non permanebit in mansione tua* quasi ex Ps. 5. petatum esset, verum illic haec lectio non obtinet, quemadmodum ab Authoribus Tosaphot observatur לא יגורך *non ita legitur.* sed לא יגורך

(13) Vide Annotat. 4.

(14) Spiritus justorum, convenit cum Phrasī Pauli Hebr. XII: 23. Πνεύματα δικαίων.

(15) Deo adscribunt diversas domos, exteriores seu remotiores, & interiores seu propinquiores, has tenebris offusas, illas verò luce plenas esse dicunt.

(16) Sententia haec in Syracide ita legitur cap. III: 20. Χαλεπώτερόν σε μὴ ζητῆν καὶ ἰχυρότερόν σε μὴ ἐξέταξε, ἢ πρᾶσταιναι σοι ταῦτα διανοῶν, ὅτι γὰρ ἐστὶ σοι χρεῖα τῶν κρυπτῶν. Nonnunquam dicta hujus Ben Siræ in Talmud citantur, quamvis illius fides non omnibus Magistris probata sit: Hinc in Sanhedrin c. XI. R. Joseph למקרי בספר בן סירא אסור *Prohibitum est in libro Ben Siræ legere.*

תניא אמר רבן יוחנן בן

זכאי מה תשובה השיבתו

בת קול לאותו רשע בשעה

שאמר אעלה על במתי

עב אדמה לעליון יצא בת

קול ואמרה רשע בן רשע

בן בנו של נמרוד

Traditio: Rabban Jochanan fil. Saccai. Quam responsionem dedit filia vocis illi improbo, eo tempore, quo dixerat Jes. XIV: 15. *Ascendam supra excelsa nubis densæ, me æquabo excelsis.* (1) Exiit filia vocis, illumque allocuta est; Tu improbe & fili improbe, (2) tu nepos improbi istius Nimrodi, qui rebellare fecit totum

הרשע שהמרוץ כל העולם
 כולו עליו במלכותו כמה
 שנותיו של אדם שבעים
 שנה שנאמר ימי שנותינו
 בהם שבעים שנה
 ואם בגבורות שמנים שנה
 והלא מן הארץ עד לרקיע
 מהלך חמש מאות שנה
 ועוביה של רקיע מהלך
 חמש מאות שנה וכן בין
 כל רקיע ורקיע למעלה
 מהן חיות הקדש רגלי
 החיות כנגד כולם קרסולי
 החיות כנגד כולן שוקי
 החיות כנגד כולן רכובי
 החיות כנגד כולן ירכי
 החיות כנגד כולן גופי
 החיות כנגד כולן צווארי
 החיות כנגד כולן ראשי
 החיות כנגד כולן קרני

totum mundum contra illum
 (Deum) in regno suo: Dic
 mihi, quot sunt dies vitæ hu-
 manæ? Annon sunt (3)
 septuaginta anni, quemad-
 modum dicitur Ps. xc: 10.
*In diebus ipsis annorum no-
 strorum sunt septuaginta an-
 ni, aut si sumus robustissimi
 octoginta anni:* Et annon à
 terra usque ad expansum est
 iter quingentorum annorum,
 & tunc densitas expansi rur-
 sum est iter quingentorum
 annorum, & tale spatium est
 à quovis è septem memoratis
 coelis ad alterum: Supra sunt
 animalia sancta, quorum (4)
 pedes seu planta pedis tantæ
 magnitudinis sunt, ac magni-
 tudo eorum, quæ jam enu-
 meravimus, tali animantium
 tantæ magnitudinis ac hæc
 omnia, crura quoque animan-
 tium tanti spatii capaces
 sunt ac hæc magnitudo me-
 morata, (de talo, de pede,
 & omnibus coelis, sic sem-
 per *ἐξέσις* est) genua ani-
 mantium magnitudine omni-
 bus his respondent, foemora
 animantium tantæ magnitu-
 dinis.

החיות כנגד כולן למעלה
מהן כסא כבוד רגלי כסא
הכבוד כנגד כולן כסא
הכבוד כנגד כולן מלך אל
חי וקיים רם ונשא
שוכן עליהם ואהה אמרה
אעלה על במתי עב אדמה
לעליון אך אל שאול תורר
אל ירכתי כור :

dinis sunt, ac hæc omnia, colla tantæ magnitudinis sunt ac hæc omnia, capita animalium his omnibus enumeratis aqualia sunt, & tandem cornua tantæ magnitudinis sunt, ac hæc omnia, supra animalia est folium gloriæ, cujus pedes tantæ magnitudinis sunt, ac hæc omnia enumerata, ita folium gloriæ tantæ magnitudinis est, ac hæc omnia, huic infidet Rex, Deus vivus, & vivificans, excelsus & elatus;

Et tu improbe audes dicere *Ascendam supra excelsa nubis densæ, ego excelso me æquabo, verum tu in infernum detruderis, ad ipsa latera fornacis.*

ANNOTATIONES.

(1) Exiit Bathkol seu filia vocis. Plurima cœlitus demissæ hujus vocis exempla in Talmude prostant, quæ tamen haud immeritò suspectæ fidei à Doctissimo Ligtfooto ducuntur. Horæ Hebr. in Math. 111: 17. Nam quum ordinaria oracula à Malachiæ tempore fatentibus ipsis Hebræis cessaverint, ut extat testimonium in Sepher Hakkabala, ab eo tempore, quo נפטר עזרא הסופר וחגי וזכריא ומלאכי ונסתלקה נבואה בישראל Esras scriba, Haggai, Zacharias, & Malachias mortui sunt, Prophetia ab Israele ablata fuit, quomodo Deus in rebus dubiis tam illustri modo rejectaneo populo respondere voluisset, qui tamen illum per Urim & Tummim nulla responsione ultra dignum judicavit. Certè ipsa testimonia, quæ huic Bathkol adscribuntur, minus

minus cum Natura Spiritus Sancti convenire videntur, passim in Scriptura ad obedientiam superioribus exhibendam admone-
mur, contra Historiam in Bava Bathra fol. 32. referunt, quasi
Herodes *audiisset Bathkol dicentem, Quicumque servus jam rebel-
laverit, prosperè rem geret, tum Herodes insurrexit in Dominos
suos, atque omnes occidit.* Si alia argumenta scire cupis, adi Ho-
ras Hebr. Doctiss. Lightfooti l. c.

(2) Quando Nebucadnezar nepos Nimrodi vocatur, id non
propriè secundum Judæos intelligendum est, utpote illi existi-
mant ex uxore quadam Salomonis Nebucadnezarem progenitum
esse: Nimrod verò è familia Chami oriundus est, sed talis dici-
tur, quia vitam Nimrodi in factis suis expressit, & in eadem
regione Sinhar, prout prior, regnavit. Hoc intendunt Autho-
res Tosaphot, ideo dicitur nepos *על שם מעשה שםלך גם הוא בסער*
Sic passim nomen filii in scriptura sumitur, quando se homo
ad alterius exemplum sive in virtute, sive in vitio, componit.
Ita salvator noster Judæos filios Diaboli vocat, quia *πῶς τὰ
ἔργα faciunt opera* Diaboli. Joh. VIII:41.

(3) Authores Tosaphot observant numerum annorum, ex
Psalmo citatum, referendum esse ad communem vitæ humanæ
terminum, non autem in specie ad Nebucadnezarem, qui eo
tempore, quo jactabundus in blasphema verba erupit, hunc ter-
minum jam excesserit: Sic sonant verba: *Septuaginta anni non
ideo nominantur, quasi Nebucadnezar non plures annos habuerit:
Computa à diebus Senacheribi, cujus interitus conjunctus cum le-
gatione, quam miserat Baladan ad Ezechiam (2. Chron. XXXII
31.) constat autem quòd Nebucadnezar Scriba in domo Re-
gis eo tempore jam fuerit, & (occasione legationis hujus) ad
regnum occupandum dignus evaserit.* Quæ paucioribus verbis de
legatione ad Ezechiam facta heic narrantur, ea prolixius in Ge-
mara Sanh. c. XI. in excerptis Cl. Cocceji p. 335. & 336.

(4) Quæcunque hic de altitudine immensa solii Divini re-
censentur, ipsi hodierni Judæi non aliter quàm Hyperbolicè
dicta esse volunt, quatenus inanis ista Nebucadnezaris gloriatio
retundatur, qua solium in excelsis Deo simile occupare cogita-
bat. Reperies tamen alios, quibus in sensu Cabbalistico hæc

ex-

explicare placet. Partes animantium memoratæ primo intuitu non facile ab invicem discerni possunt, igitur necesse est, ut lucem quandam ad illustrationem aliunde mutuemus. Per רגלים intelligitur *planta pedis*, vel ut Raschi dicit עובי פרסותיהן. *Talus* vocatur aliàs אסתיורא, ubi planta pedis cum crure conjungitur. שוק seu *crus*, est illud os, quod conjungi solet cum planta pedis. רכוב *genu*, cui corpus quasi insidet à רכב insidere ירך est illud *os femoris* in lumbis infixum.

ולא במרכבה ביחיד חני
ר' חייא אכל מוסרין לו
ראשי פרקים אמר רבי
זירא אין מוסרין ראשי
פרקין אלא לאב בית
דין ולכל מי שלבו
דואג בקרבו איכא דאמרי
והוא שלבו דואג בקרבו
אמר רבי אמי אין מוסרין
סחרי תורה אלא למי שיש
בו חמשה דברים שר
חמשים ונשוא פנים
ויועץ וחכם חרשים
ונכון לחש ואמר רבי אמי
אין מוסרין דברי תורה
לע"כ שם שנאמר לא עשה כן
לכל גוי ומשפטים בל

(1.) *Non disquirunt de opere currûs coram uno.* Tradit R. Chiia, quamvis non disquirant, *de opere currûs*, tradunt tamen (2) principia illius : Dixit R. Sira, principia non tradunt, nisi illi, qui Pater domûs Judicii est, & omni illi, qui cor anxium habet : Alii dicunt, quod etiam Pater domûs Judicii cor anxium habere debeat. Dixit R. Ammi, non tradunt arcana Legis, nisi illi, in quo hæc quinque requisita reperiuntur, ut sit dux quinquaginta virorum, æstumatus, consiliarius, sapiens ut cœteri eo loquente fileant, & intelligens mustitantem. Dixit quoque R. Ammi (3) Verba legis Idololatræ seu Gentili non tradunt,

ירעום א"ל רבי יוחנן לרבי
 אלעזר תא אנמרך במעשה
 המרכבה אמר ליה לא
 קשאי כי קש נח נפשיה
 רבי יוחנן א"ל רבי אמי
 תא ואגמרך במעשה
 מרכבה אמר ליה אי זכאי
 גמירתה מרבי יוחנן
 רבך.
 Jochanan Rabbino tuo edoctus fuisset.

A N N O T A T I O N E S.

(1.) Si ulla est in tota Sacra Scriptura exhibita visio, quæ
 oculos assidui contemplatoris Emblematum divinorum fixos te-
 net, certè hæc est, quæ Prophetæ Ezechieli ad fluvium Cebat
 obtigit; in illa imago solii gloriæ objecta est, cui Deus sub
 specie humana insidet, quod expansis alis quatuor animalium,
 junctorum totidem rotis sustinetur, symbolum certissimum simul
 & illustrissimum Regni, quod Dominus Ecclesiæ in populum
 suum quovis tempore habet, cui insidet ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου
 sub specie humana, & à Ministris suis de spiritu & gratia Di-
 vina participantibus per omnes mundi plagas circumfertur & il-
 lorum Ministerio gloria Regni sui promovetur, quemadmodum
 in Sancto Sanctorum idem præsignificatum videtur, quum Che-
 rubini alas suas super arcam expanderunt, ut symbolum præsen-
 tiæ Divinæ in illis recumberet, hinc ortæ figuratæ Phrases ve-
 hi super Cherubinis Ps. xvi. 11. Sed cum meæ partes hac vice

non tam postulant Reformatorem sententias de Opere Currûs expendere, quàm Judæorum, illas, quantum vires permittent, implebo, & quæ apud illos sententiarum divortia reperiuntur, in apurum ponam. Maimonides in Comment. suo ad Misn. per *Opus Currus* intelligit scientiam Theologicam *essentia scil. Divine, attributorum Divinorum, Angelorum, & animarum, & quatenus quis novit istam rerum faciem, quæ post mortem futura sit.* Præterquam quòd Vir Doctissimus in significato Operis currûs variet, sicuti infra ex Abarbanelle aliam illius explicationem afferemus, accedit, quòd juxta verba citata, non tam Opus seu Historia Currûs, quam verò scientia illius esset, itaque non immeritò in censuram Bartenoræ & Lipmanni incurrit. Ipse Bartenora in significato exprimendo non feliciore esse videtur, quando Opus Currûs in illo consistere existimat, ut mediante eo is, qui *commemoratur Nomina Dei Sancta, Coronâ fruitur, speculaturque Vigiliis Angelorum in custodiis suis, & quomodo templum in templo, sicuti isti, qui vident in Spiritu Sancto.* Quæ verba, cum obscuriora sint, quam ut statim percipi possint, sequentia apponere placet. Juxta Judæos Opus Currûs est res sanctissima, quòd à Sanctissimo tantum Theologo pertractandum est, quia in ipsius doctrina sæpius Nomina Divina & attributa occurrunt, quæ si quis rectè intelligit, pervenire potest ad arcanum illud Dei attributum, quod à Doctoribus Cabbalisticis כתר, עטרה & תגא five *Corona* dicitur, qua mediante miracula patrare potest, sicuti illius ministerio Prophetæ talia patrassent Judæi existimant. Sed cum *Opus Currus* doctrinam adeo Sanctam contineat, ab illo arcentur profani & indocti, neque quisquam admittitur, nisi is, qui מוכין מרעתו חכם *Sapiens, atque ex seipso intelligens sit, nullus profanis aditus patet ad communionem Coronæ hujus, quæ prima ex interioribus ספירות seu emanationibus Dei est, per quam illi, qui Corona hac fruuntur, Deum vident à facie ad faciem, proinde Bartenora dicit, quod speculentur Angelorum vigilias in stationibus suis, sicuti enim Reges multa undique stipata satellitum Corona circumdari solent, ita circa thronum Dei Spiritus Ministratorii ad jussus exequendos parati stant.*

Per

Per id, quod Bartenora dicit, Templum in Templo esse, iterum ex Sephirot seu emanationibus explicandum est, diversas enim statuunt, quarum aliæ propius ad Deum benedictum accedunt, & alio nomine dicuntur *בתי גואי* domus interiores, aliæ verò ab ipso recedunt, & vocentur *בתי בראי*, & secundum hanc Hypothesin speculari *Templum in Templo*, est ex Sephira obscuriori perspicere ad clariorem, donec quis tandem attingat illam Sephiram, è qua Divina Majestas, *שכינה* dicta, illustriori modo perspicitur, quæ causa quoque est, quod Bartenora addat, *sicuti* (Propheta) *qui in Spiritu Sancto, sive per Spiritum Sanctum vident*, qui cum à Spiritu Sancto afficerentur, aliquamdiu ex exteriori Sephira in intimam, Sanctissimamque rapiebantur. Communis tamen Judæorum sententia est, Opus Currus esse visionem istam Ezechieli repræsentatam, quam ob sublimitatem suam non publicè inquirere liceat, circumstantias illius cunctas accuratè scrutando, examinando mysticum istum sensum à sapientibus traditum, præsertim circa Chasmal: Non putandum est, absolute interdici inquisitione hujus Currus, constat enim plures circa explicationem illius ex Judæis operam navasse, veluti Raschi, Kimchi &c. & secundum Abarbanel in Proleg. ad Ezechielem *לא חמירו ולא הוחרו הקדושים ו'ל מדישת ולמוד מעשה מרכבה* non aggravarunt, neque dehortati sunt Sapientes p. m. inquirere & docere opus currus (omni modo) sed tantum juxta sensum spirituales, qui est apud illos receptus, maxime quoad Chasmal. Quousque autem Judæi in notatu dignissima hac visione procedant, & quos illius significatus esse doceant, placet ex præf. Abarbanelis in hunc Prophetam apponere, in qua præcipuos explicandi modos Doctorum Judaicorum recenset. Primus antiquissimus est, & ex traditione priscorum in schola servatus, hic intelligit *שהחיות הם משל למלאכים הרוחניים העומדים בבית השם שכלים נברלים, ככל גשמות משרתיו עושי רצונו והאופנים הם גם כן שכלים נברלים*, animantia, comparari cum Angelis spiritualibus in domo Dei stantibus, ab omni corporeitate abstractis, Ministris Dei & voluntatem illius exequentibus, ita etiam Rotas cum intelligentiis abstractis. Angelos sub hac notione venire, ex precatone matu-

tina à Viris Synedrii M. composita Abarbanel probat : והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול מתנשאים לעומתם משבחים ואומרים ברוך כבוד יי ממקומו
Et rota, & animalia Sancta magno cum fragore elevant se, laudant, dicuntque: Benedicta sit gloria Divina de loco suo. Quod autem numero quatuor animalia sint, illud refertur ad Principes istos Angelos, Michaellem, Gabrielem, Nuriem (ita textus legit, rectius fortè Uriel) & Raphaelem, qui tanquam Satellites solium Dei cingunt, Israelis castra juxta quatuor plagas custodiunt, omnemque influxum suum à prima causa accipiunt, quæ per Chasmal exprimitur, & סבת העבות causa causarum vocatur, & hæc primæ sententiæ mens est. Altera planè Philosophica, & exprimendis Phyzices Aristotelicæ Principiis accommodata est, pro Auctore agnoscit Maimonidem, sic enim Abarbanel אמר הרב שהיו הארבע חיות משל לגרמיים השמימיים ולהיותם חיים משכילים אמר בהן דמות אדם להנה וכו' ואומר הרב שהאופן הראשון שנוצר באן הוה רמו אל החומר הראשון וארבעת האופנים היו משל לארבע היסודות
Dicit Maimonides quatuor Animalia Symbola esse quatuor Corporum Cœlestium, quæ cum sint Animantia intelligentia, de illis in textu dicitur, quod similitudinem hominis habuerint &c. Insuper existimat, quod Rota, quæ primò memoratur, innuat Materiam primam, sed quatuor istæ rote sint symbolum quatuor Elementorum simplicium, quibus Materia prima conjuncta est. Per Chasmal verò intelligit מציאות השכלים הנכבדים *existentias intelligentiarum abstractarum*, inspicere quoque Moreh Nebhocim l. 3. cap. vii. priorib. Eandem cum Maimonide sententiam fovent Philosophi Judæi, quibus secreta Doctrinæ Currus pernoscere interdictum est; hæc sententia ob absurditatem suam meritò ab Abarbanele vocatur שקר וכזב mendacium & falsitas quoad intentionem Propheta, quum de Philosophia nihil quidquam cogitaverit. Quid enim vaticinio Ezechielis commune cum Philosophia, cum Propheta à Deo ad convincendos Judæos de perversitatibus mitteretur, cap. i. ad annunciandum Templi illius magnifici destructionem. Quæ causa interdicti, non licere disquirere de rebus naturalibus? Itaque cum sententia hæc

vel primo intuitu nullius ponderis fit, in enarrandis aliis rationibus, quas numero novem doctissime Abarbanel collegit, superfedeo. Progredior ad tertiam sententiam, quæ probabilitatis quandam speciem præ se fert, & à Christianis quibusdam, fatente ipso Abarbanele, approbata est, hæc brevem ἐκτύπωσιν totius 1. Capitis Ezech. proponit, quam, ideo quia comoda non contemnenda secum affert, breviter Latinis nonnisi verbis subjiciam. Jojacim cum populo suo in Babyloniam à Nebucadnezare deportatus exilium hoc impatienti animo ferebat, Deus itaque ad exules lugentes consolandum visionem hanc ad fluvium Cebat Ezechieli objecit, quæ illum edocuit, manum Dei hucusque fuisse super Jerosolymam extensam, attamen brevi vastandam esse, hinc vidit *ventum turbineum ab Aquilone venientem* v. 4. Nebucadnezarem scil. vastantem domum viventis Dei conf. Jer. 1: 14. vidit *ignem sese accendentem*, quatenus Nebusaradan *combussit domum Adonai, & domum Regis, omnesque domos Jeruschalaimorum* Jer. LII: 13. ex cujus medio emicabat *Chasmal*, ad denotandum cuncta hæc mala vi decreti Divini contingere v. 5. *E' medio Chasmal similitudo quatuor animalium*, per quæ intelliguntur quatuor Principes Cœlestes in inferiora Mundi regna influentes Regnum scil. Babylonicum, Persicum, Græcum, Romanum, quæ omnia hostilem in Israel animum habuerunt, quod verò illis adscribitur *similitudo humana*, denotat singulari intelligentia & ratione animalia hæc prædita fuisse. v. 9. dicuntur *conjunctæ una ad alteram alæ*, dum regna hæc sibi invicem successerunt, v. 10. *facies leonis ad dextram* denotat Principem Babylonix, unde Nebucadnezar Jer. IV: 7. sub emblemate *Leonis ex perplexo vepreto suo ascendentis* exprimitur. Facies hominis Symbolum est Principis Regni Persici, sub quo Israel humaniter tractabatur, imò ad promissam terram Canaan possidendam reducebatur, restitutis per Nebucadnezarem ablatis sacris vasis, libertate data Templum reædificandi, ad hunc significatum alludit Joseph Ben Gorion, ששעבוד מלכי פרס לישראל היתה עבודה מתוקה ומפני זה דאח הנביא שרי שאר האומות בצורת בעלי חיים טורפים אכזרים ושר פרס בפני אדם רחום וחנן

Quando Israel Regibus Persie serviebat, tum servitium erat dulce,

propterea quoque Propheta vidit Principes reliquorum populorum sub Emblemate Animantium rapacium & crudelium, at Persia Principem tanquam facies hominis misericordis & gratiosi. Facies bovis de Regno Græco intelligenda est, quatenus Alexander cunctos terræ Reges cornibus suis bovis instar petiit. Aquilæ facies ad Regnum Romanum quadrat, cum omni tempore Imperatoribus pro insigni aquila erat, vel etiam in oppositione priorum Animantium Imperium Romanum faciem Aquilæ habere dicitur, quia de Deo mirabilia loquitur, cum in reliquis Regnis nulla veri Dei cognitio vigeat, quod com. 11. dicitur, & quisque in tractum faciei sue objectum ibant, innuit quamlibet nationem Naturam Cœlestis sui Principis assumere, sic Babylonii rapinis dediti, Persæ verò benignitati. Alæ, quæ animantibus adscribuntur, designant Dominium ab una maris extremitate ad alteram, alæ hæc supernè separata sunt v. 11. id est, Principes hi influxum suum à superioribus causis accipiunt: per manus v. 8. fortitudo, per pedes v. 7. velocitas, & per motum, Regnorum subiectio denotatur: omnia juxta efficax Dei decretum eveniunt, sicuti v. 20. quocunque iturus erat illorum spiritus, ibant, quando dicitur v. 13. species animalium, est velut carbonum ignis ardentium in speciem lampadum, hoc vult quod omnem gloriam præliando, percutiendo, interficiendo, perdendo adepturi sint, & sic splendor est ignis, atque ex igne prodibat fulgur, gloria enim comparatur cum luce ex igne belli orta, quæ terrorem incutit habitatoribus terræ, quem admodum fulgur terrefacit. Regna hæc plures vicissitudines subeunt, modo exaltantur, modo deprimuntur, ita v. 14. animalia hæc excurrunt & revertuntur in speciem fulguris vehementissimi. Præter memorata animalia Ezechiel quoque vidit quatuor rotas in terra, quæ sunt quatuor Imperia ab animalibus influxum suum recipientia, & cum omnia unius speciei sunt, ideo sub una rota v. 15. veniunt, v. 16. dicitur, unam rotam in altera esse, hoc est, imperium unum contra alterum insurgere, illudque subigere, quemadmodum rerum summa a Babyloniis ad Medos transit, & ab his ad Græcos &c. v. 18. rotarum apsidibus altitudo erat, quodlibet ex his regnis sua propria gubernatione

tione gaudet, *canthi* harum rotarum referunt superbiam & cordis elationem, juxta quam dicunt, Ego in cœlis regnabo, *canthi hi pleni sunt oculis circumquaque*, puta Reges, quum norunt nullo tempore deesse Regni infidiatores, circumspecti sunt, quo Regna in incolumitate atque prosperitate custodiant. Regna hæc duratura sunt, quamdiu Principes illorum de influxu participabunt, nam. v. 19. *euntibus animalibus ibant rotæ secundum illa*, & quum attollerent se animalia sursum à terra, attollebant se rotæ, id est, quamdiu Principes cœlestes in dignitate manent, rotæ seu regna dignitate pollent, sed quum ab illis Dei influxus cohibetur, ultra regna consistere nequeunt, nam *euntibus illis, ibant, & consistentibus illis, consistebant* v. 21. *quia Spiritus animalis aderat rotis* היה ענין התקשרות האומות עם שריהם *est talis conjunctio popu-*
lorum cum Principibus suis, qualis est rotarum plaustri cum anima-
libus illud trahentibus. v. 22. *Similitudo expansi erat supra capi-*
ta animalium, Sedes Majestatis Divinæ illic collocata, ex qua Deus in principes jam sæpius memoratos influit, etenim *sub hoc*
expanso ala illorum erectæ v. 23. ad divina virtute immediatè fruendum, sic v. 26. subjungitur *Supernè autem ad expansum il-*
lud, quod erat supra caput illorum est solii similitudo, cui quasi
species hominis supernè insidet, hinc exit à Deo influxus in Prin-
 cipes, & ab his in Regna terrestria, quæ juxta Dei volunta-
 tem reguntur, nam *Deus est, qui transfert Reges, & constituit*
Reges Dan. 11: 21. Hic sensus Judæis literalis vocatur, & à
 plerisque recipitur, non tamen ab ipso Abarbanelle, quemadmo-
 dam Vir quidam Doctissimus, & Insignibus suis scriptis cuilibet
 notus, de Mysterio Cherubum & Rotarum Ezechielis af-
 firmare videtur, ad quod demonstrandum non multum laboris
 requiritur, inspiciantur modo datam sententiam proximè sequen-
 tia verba in Proleg. Abarb. in Ezech. ubi Abarbanel expressis
 verbis dicit, se ob duas rationes illi sententiæ accedere non
 posse, quare propriam subjicit, quam Vir modò laudatus silen-
 tio præteriit, & observavit in *Prolegomenis Commentariorum A-*
barbanelis (tantum) *tres diversas apud Doctores sue gentis iniri-*
vias, quibus Mysterium Currûs exponunt. Abarbanelis senten-
 tia

tia nobis numero quarta erit, quæ c.l. exstat. Observat Deum se tali modo Prophetis conspiciendum exhibere, qui actionibus exequendis appropriatus est, quum transfert Reges, & alios constituit, tunc Judicis instar Tribunali insidentis à Daniele conspicitur Dan. vii: 9. Ita Ezechiel Deum vidit currui insidentem, quia ab Hierosolyma sua recedere, illamque vastare intendit

כמנהג המלכים בנסעים ממקום למקום שיכינו לו מרכבתו ללכת לדרכו וזה כולו ענין המשלי כלשון בני אדם ולכן ראה ארבעה חיות ואופנים לשלמות המשל כי כמו שהמרכבה הגשמית אשר אתנו שעליה ישב המלך בדרכו ינהיגוה ארבעה בהמות או חיות שמניעים את האופנים שהמרכבה מתגלגלת עליהם כן ראה יחזקאל מרכבה עליונה שנוסע בה הכבוד האלקי ושכינתו והסתלקה מבית המקדש מקרב ישראל quemadmodum Reges, qui ex uno loco in alium proficiscuntur, parant sibi currum ad iter suscipiendum. Cum tota hec res Parabolica, & à more humano desumpta sit, ideo ad simile absolvendum vidit quoque quatuor animantia & rotas, sicut enim currus nobis usitatus, cui Rex insidet, a quatuor animantibus trahitur, quæ rotas movent, ut currus super illis volvatur, sic vidit Ezechiel currum cœlestem, in quo gloria Dei proficiscebatur, & Majestas illius à Templo & medio Israelis recedebat. Abarbaneli rotæ sunt corpora cœlestia, quæ moventur ab animalibus, id est, Spiritibus ab omni Materia destitutis, separatis, supra est expansum seu locus, ex quo hi Spiritus influxum suum recipiunt, quod speciem humanam habere dicuntur, innuit animantes esse intellectûs capaces, & cùm animalia vocantur, magnam fortitudinem, quæ illis inest, denotat.

(2) Principia capitum tradere Judæis dicitur, brevem rerum explicandarum ἐκτύπωσιν exhibere, quâ homo sapiens mediante ingenii sui acumine ad perfectam notitiam pervenit. Jam cùm Mysticum quadrigæ hujus sensum expressis verbis exponere prohibitum erat, discipulis sapientibus brevem duntaxat illius delineationem Magistri dabant, ut per hanc Mysterium illis innotesceret, ita hæc ראשי פרקים seu Principia Capitum clavis instar erant, quæ ad interiora aditum concedebant. Non malè dicuntur κλεις τῆς γνώσεως.

(3) Ex superioribus notum est, quemadmodum Judæi existiment præcepta tantum Noachida ad Gentiles pertinere, legem verò Judæis, tanquam signum discretivum, datam esse, sic commentatur Aben Esra in hunc Davidis locum **לא נתן חורתי רק לעמו לבדו שהכרילו להיות לו לעם סגולה** *legem aedit populo suo, qua illum sibi separavit eis λαὸν εἰς ἑα-
μῖναι.* Unde lege apud illos prohibitum est Gentilem in cognitionem legis Divinæ inducere, qui quoque, si legem didicit, morte poenam luet: **עכ"ם העוסק בחורה חייב מיתה והמלמד עובר מלפני עור לא החז ממשול** *Gentilis in lege occupatus reus mortis est, & qui illum docet, transgreditur dictum Lev. XIX. 14. & coram cæco noli ponere offendiculum.*

(4) Vox **גמר**, quæ in Gemara existat, duplicem significatum habet, notat tum perficere, complere, tum docere; si posterior significatus obtinet, ut in præsentī loco, institutionem non superficialiā sed consummatam, perfectam declarat, unde **גמרא** Gemara nomen suum habet, quia ea, quæ ad sensum Misnæ percipiendum desunt, supplet, & simul lectorem de integro & perfecto edocet, Eundem significatum in Novo Testamento voces πληρῶν, τελειῶν habere videntur. Math. v: 17. Christus dicit se non venisse καταλῦσαι, ut dissolvat legem, quemadmodum Pharisei fecerant, qui non plenum sed mutilatum legis sensum tradiderunt, ἀλλὰ πληρῶσαι sed ut impleat, ut legis omni numero consummatæ integritatem à manicis Phariseorum glossis vindicet, & illam, perfecte doceat, quemadmodum plura exempla in sequentibus prostant, quòd legem impleverit seu illam perfecte docuerit.

(5) **נח נפשיה**, mortuus est, verbotenus *quievit anima illius*. Sic status animæ curis corporis solutæ quietis nomine venit; quando Judæi defunctorum mentionem faciunt, eandem vocem adhibent **יבוא שלום ינוחו על משכבם הולך בכחו** *Veniat pax, quiescunt in cubilibus suis, abeat in rectitudine sua*: Locus ex Jes. LVII: 2. desumptus. Johannes ἀναπαύεσθαι requiescere mortuis attribuit. Joh. XIV: 13.

רב יוסף היה גמור מעשה
 המרכבה סבי דפומבריתא
 הוו חנו במעשה בראשית
 אמרו ליה ליגמור לך מר
 מעשה מרכבה אמר להו
 אנמרון לימעשה בראשית
 בחר דאנמרון אמרו ליה
 ליגמרון מר במעשה
 מרכבה אמר להו חנינא
 בהו דבש וחלב תחת
 לשונך דברים המתוקין
 מדבש וחלב יהו תחת
 לשונך רבי אבהו אמר
 מהכא כבשים ללבושך
 דברים שהן כבשוננו של
 עולם יהיו תחת לבושך
 אמרו ליה חנינן בהו ער
 ויאמר אלי בן אדם אמר
 להו הן הן מעשה המרכבה
 מיתבי ער היכן מעשה

R. Joseph docuit *Opus Currus* & (1) Seniores Pumbedithæ notitiam habuerunt *Operis Creationis*; Hi dixerunt ad R. Josephum, (2) Domine doce nos *Opus Currus*. At ille respondit; Docete me *Opus creationis*. Postquam verò edoctus erat, seniores ipsum alloquebantur, Domine doce etiam nos *Opus Currus*. Respondit: Traditur Cant. iv: 11. *Mel & lac sint sub lingua tua*. Ea, quæ melle & lacte dulciora, sub lingua tua sint, seu maneant. Abuhu dixit, probari ex Prov. xxvii: 26. *Sint sub vestimento tuo recondita*. Ea, quæ in mundo occulta sunt, sub vestimento tuo lateant. Seniores Pumbedithæ dixerunt, jam didicimus usque ad verba Ezech. 11: 1. *Tunc dixit mihi, fili hominis*. Respondit R. Joseph: Hoc ipsum est *Opus Currus*, quod didicistis. Quæritur ideo (3) quousque se extendit *Opus Currus*. Ribbi dicit, usque ad versum 28. R. Isaac dixit usque ad Chaf-

המרכבה ר' אמר עד וארא
 בתרא רבי יצחק אמר
 עד החשמל עד וארא
 מגמרינן מכאן ואילך
 מסרינן ראשי פרקין איכא
 דאמרי עד וארא מסרינן
 ראשי פרקין מכאן ואילך
 אם הוא חכם מנין
 מדעתו אין אי לא
 לא

Chasmal v. 27. (sed quare
 tu dicis usque ad v. 1. c. 11.)
 Respond. usque ad Vaere
 perfecte docemus sed hinc &
 deinceps tradimus initia ca-
 pitum. Alii tamen dicunt
 usque ad Vaere v. 27. tradi-
 mus initia capitum, sed hinc
 & deinceps, si discipulus sa-
 piens, atque ex seipso intel-
 ligens sit, seipsum edocere
 poteris, si verò talis non est,
 tum quoque non edoce-
 tur.

ANNOTATIONES.

(1) In Halicot Olam p. 22. nomina horum seniorum ex-
 primuntur Ena & Abimi fil. Rabhæ. Hoc nomen *seniorum* in
 Synagoga Judaica non inusitatum fuit, quod forte ansam dedit.
 Primitivæ Ecclesiæ Novi Testamenti tales seniores constituendi.
 Expressè Paulus πρεσβυτέρων, *seniorum* mentionem facit 1. Tim.
 v: 17. Hi seniores erant urbis Pumbedithæ, quæ urbs Babylo-
 niæ celebris ob latrocinia scil. & furta, quam ob causam illam stu-
 diorum causâ non invisebant, imò ab illa discipulos dehorta-
 bantur שמעתכון אקילקלי דמתא מחסיא ולא אפרניה רפוסבריהא
*Studium vestrum potius sit in sterquilinio urbis Me-
 chasia, quam in Palatiis Urbis Pumbedithæ.* Quod verò R. Jo-
 seph promissis suis non steterit, atque hos seniores Opus Cur-
 rûs non edocuerit, operæ pretium est, ut audiamus Maimoni-
 dem in præf. ad Misnam. Absit, ~~et factum~~ putemus, quòd in-
 videret illis scientiam, aut præminere illis cuperet, cum mores
 isti vituperio digni sint in quolibet, etiam stulto, quanto magis in
 viris

viris illustribus! verum ideo hoc fecit, quod se idoneum existimaret, qui illud, quod illi callerent, acciperet, at non existimavit eos idoneos esse ei, quod penes ipsum esset, accipiendo, atque hoc probavit (allegato) Salomonis dicto Cant. IV: 11. Mel & lac sub lingua tua, quod ita interpretati sunt doctores (p. m.) ut sensus verborum sit, res jucundas, è quibus dulcedinem percipit animus, instar ejus, quam percipit sensus gustus à melle & lacte, enarrari non debere, neque è lingua ullo modo proferri, hoc est, quod dicit sub lingua tua. Hæc ex versione Pocockii.

(2) Seniores Pumbedithæ dixerunt **ליגמור לן מר מעשה מרכבה** Domine doce nos Opus Currus. Planè eandem Phralem discipuli adhibuerunt, quum à Christo petierant formulam precum, **κύριε διδάξον ἡμᾶς πρὸς ἁγῶν**, Domine doce nos precari Luc. XI: 1.

(3) Non omnia prohibita sunt inquirere in hac visione Ezechielis, distinguunt Judæi initium visionis à fine, ea quæ versum XXVII: 1. antecedunt, & ea, quæ illum sequuntur, illa docere licet, hæc verò non. More Nevochim I. III. c. v. Sapientes dicunt, licitum esse docere duas apprehensiones priores, apprehensionem rotarum scil. & animalium v. 4. & 15. Tertiã autem apprehensionem, quæ est & Chasmal v. 27. & ejus, quod coheret cum eo, non licitum esse docere, nisi secundam summam tantum, & generalia ejus capita. Verum Rabbeu Jehudah Hakkodosh existimat, omnes tres apprehensiones vocari Opus Mercavah, ac de nulla licitum esse docere, nisi summa & principalia capita. Ratio clara est, quare non liceat **בשלמות ובפרטות** perfectè & clarè visionem & Chasmal edocere, **לפי שהררישה מעניני האל יתברך היא השגה יותר עליונה מתשגת השכלים הנברלים** quia apprehensio Dei O. M. multo altior est, quam apprehensio intelligentiarum abstractarum. Abarbanel in Prol. ad Ezech. Aliter tamen respondent, quibus asserere volupe est, a v. 4. usque ad 27. tradi tantum generalia capita, adeoque etiam apprehensionem Intelligentiarum abstractarum non clarè doceri, hi putant mentem hominis non eò affurgere, ut naturam spirituum nosse possit, **השגת הנברלים היא קשה על האדם מפני שהשכל האנושי לא ישיג כי אם מה שיוכא אליו מדרך החוש והרמיון**

והדמיון *Apprehensio Spirituum à materia separatorum ab homine non percipi potest, intellectus enim humanus ea tantum assequitur, quæ mediante sensu, & per modum similitudinis assequi potest.* Idem Abarbanel l. c.

ומי דרשינן בחשמל והוא
ההוא ינוקא ודרש בחשמל
ונפקיה נורא ואכלהיה
שאני ינוקא דלאו מטי
זימנא אמר רב יהודה ברם
זכור אותו האיש לטוב
וחנניה בן חזקיה שמו
אלמלא הוא נגזר ספר
יחזקאל שהיו דבריו מוסרין
דבריו תורה מה עשה
העלו לו ג' מאות גרבי
שמן וישב בעלייה ודרשו
ח"ר מעשה בחינוק אחר
שהיה קורא בניה רבו
בספר יחזקאל והיה מבין
בחשמל ויצאה אש מחשמל
ושרפתו וביקשו לגנוז ספר
יחזקאל אמר להם חנניה
בן חזקיה אם זה חכם

Quid, licetne exponere Chasnal? En Historiam, quæ contigit puero (1) minorenni, quum exponebat Chasnal, exiit ignis, illumque devoravit. R. Differentia est, quoad puerum minorennem qui nondum genuinam ætatem habet. Dixit R. Jehudah: (2) Certò recordare in bonum hujus viri, cujus nomen est Chananias fil. Hiskia, nam si hic non intercessisset, librum Ezechielis (3) abscondidissent, quasi verba ejus Legi (4) contraria essent. Quid boni igitur fecit? Quum trecenta olei dolia adducebantur (ut illo utens sint intermissione explicationi rerum difficilium in Ezechiele contentarum vacaret) in loco domus excelsi confedit, atque exposuit. Referunt Rabbini Historiam de puero quodam minorenni, qui in domo Magistri fui

הכל חכמים הן מאי
 חשמל אמר רב יהודה
 חיות אש ממללות
 במתניתא הנא עהים
 חשות עהים ממללות
 כשעה שהריכור יוצא
 מפיו הק"כ חשות ובשעה
 שאין הריכור יוצא מפיו
 הק"כ ממללות.

fui Ezechielem legerat, atque Chasmal intellexerat, postea verò ignis ex Chasmal exierat, atque illum combusserat, hinc quæsierunt librum Ezechielis *δοκρυμῆεν*, illis verò se opposuit Chania fil. Hiskiaë, dicendo, si hic sapiens fuit, anne tum omnes sapientes erunt. Quær. (5) Quid est Chasmal? Respondet R. Jehudah, sunt animalia ignem eloquentia. In

Baraita quadam traditur (derivari ex חשא silere & מלל loqui) nam quandoque silent, & quandoque loquuntur, eo tempore quo. Deus O. M. loquitur, animantia silent, sed quando ex ore O. M. nullum verbum prodit, tunc loquuntur.

A N N O T A T I O N E S.

(1) *ינוקא* propriè est infans ab uberibus matris adhuc pendens, qualis tamen hic non intelligitur, non enim adeo inepti Doctores Gemarici sunt, ut studium circa expositionem *τῷ* Chasmal infanti ubera matris sugenti adscribant, sed Metaphoricè de illo intelligendum est, qui fundamenta notitiæ Theologicæ vix posuit, & jam ad ea cognoscenda, quæ intricatissima sunt, animum confert; In eodem sensu apud Paulum Hebr. v: 13. *νήπιος* sumitur, qui *χρεῖαν ἔχει γάλακτος*, indiget lacte, qui circa principia Religionis cognoscenda laborat, oppositè ad virum, qui *solido cibo* *σπεραι τροφῇ* utitur, qui, ut Paulus porrò explicat, *propter habitum sensus exercitatos habet ad discretionem boni & mali.*

(2) Hæc

(2) Hæc formula ex Neh. v: 19. desumpta esse videtur, ubi Nehemias ob plurima in populum collata beneficia à Deo gratiosam sui recordationem efflagitat, **זכרה לי אלהי לסוכה** *Recordare mei, Deus mi, in bonum.* Sunt & in Novo Testamento loca, quæ eundem significatum poscunt. Sic Latro in cruce *Μνήσθητί μου, κύριε, recordare mei, Domine.* Luc. xxiii: 42.

(3) Vox **גנוז**, *ἀποκρύπτειν*, *abscondere* singularem ἑμφασιν habet, illâ enim Hebræi utuntur ad denotandum, quinam libri humanæ & obscuræ Autoritatis tantum sint, quinam in Canonem librorum Divinorum non recipi, sed supprimi debeant. Sic Judæi istos libros, quos nos Apocryphos, **גנוזים** *absconditos* vocant. In hunc numerum librorum Apocryphorum vaticinium Ezechielis referre voluerunt, quasi quædam legi contraria in illo exstarent. Intercessit tamen fidelitas Chananix fil. Hiskia, (inspice Otthonis Hist. Doct. Misn. p. 88.) qui illud dextra explicatione Canoni Biblico reddidit. Hæc & similes circa reliquos Sacræ Scripturæ libros Judæorum disputationes non impio scripturam mutilandi animo habitæ sunt, sed ut divinam illorum Originem eò magis perspicuam redderent.

(4) Sunt in libro Ezechielis quædam *ἐναντιοφάνη*, seu contraria Legi Mosis juxta Judæos. Raschi in h. l. **יש בסופו חורב** *sunt in fine Prophetiæ quædam repugnantia, sicuti oblationes, quæ repugnant illis in Lege Mosis recensitis.* In confesso est dimensiones in Templo Ezechielis enumeratas non convenire cum dimensionibus Templi Salomonici, sed esse longe majores. Observat Ligtfootus in descript. Templi Hieros. c. l. ambitum Templi Ezechielis multis vicibus ampliorem esse, quam unquam fuit mons Moriah; Atque hoc ipsum ostendere Ezechielem Mysticè & spiritualiter intelligendum esse. Ipse Maimon, quum viderat libamina, oblationes & totum servitium non convenire cum iis, quæ in Mose scripta leguntur, dicit: **הנביא צוה ופירש כיצר יהיו מקריבין המלואים עם חנוכה המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית השלישי** *Propheta præcepit & explicuit, quomodo offerent*

offerent sacrificia initiatoria cum consecratione altaris in diebus Messie Regis, quando Templum tertium extruetur. cap. 2. Maasec. Hakorbonoth.

(5) Plurima sententiarum divortia inter Christianos æque ac Judæos de Origine vocis חשמל sunt, non enim satis certa est illius Etymologia. In Gemara duplicem dant. Juxta primam loco ח legunt א quasi esset אשמל ignem eloquens ex אש ignis & מלל eloqui, ratio Etymologiæ petitur ex Ezech. 1: 4. כעין החשמל סחור האש Sicut Chasmal è medio ignis. Altera derivat à חשא & מלל loqui, dum animantia pro ratione temporis modò silent, modò loquuntur, id est, ut Raschi in Commentario ad Ezech. observat, משבחוח ומהללוח את השם laudant, celebrant Deum. More Nevochim p. 111. c. vii. alius derivationis meminit. Vocem hanc Chasmal quidam exponunt, quod composita sit ex duabus vocibus Chasch & Mal, illa significat festinationem (à חוש festinare) hæc abscissionem, amputationem (à מול circumcidere) idque ad denotandam conjunctionem duarum diversarum rerum sub ratione duorum laterum, superioris & inferioris. Christiani, inter quos Celeb. Bochartus, originem petit ex נחש as & מלל aurum rude, quod modò ex fodina productum est. Quemadmodum in Etymologia variant, ita non minus in significato illius cognoscendo diversi sunt. Cabbalistæ Deum O. M. per Chasmal intelligendum esse putant. Authores Gemarici Animantia Sancta. Raschi, illumque secutus Kimchi in Comment. ad Ezech. ex traditione Veterum dicunt, הוא חשמל הוא הוך והנקי שבאש שלא יוכל העין לראות כפי מה שהוא לרקותו ואפשר שהוא אבן טובה ואמר כעין החשמל כמו שאמר כעין תרשיש Chasmal est purissimum in igne, quod oculus intueri non potest propter subtilitatem ejus. Fortè est gemma, nam dicitur v. 4. sicut color Chasmal & v. 16. repetitur sicut color Tarsis. Verosimile est lapidis quamdam speciem significari, cui aliquis color aureus inest, qui proximè ad colorem ignis accedit, huc fortè intendit Lxx. Interp. Versio, quæ ἤλεκτρον Electrum,

Electrum, quod limpidum est, & in se lucem quandam habet, unde species quædam à colore aureo Chrysolectrum quandoque dicitur. Quicquid sit, debet aliquid intelligi, quod colorem igneum, qualem aurum in se habet, referat, nam Ezech. i: 27. conjungitur sicut color Chasmal & sicut aspectus ignis intimi circumquaque: liccap. viii: 2. **כמראה זהר כעין החשמלה** *quasi species solis rutili* (ita rutilare de auro dicitur) *similis colori vividissimo*: id est, Chasmal. Jun. & Tremell.

החיות רצוא ושוב כמראה
הבזק מאי רצוא ושוב
אמר רב יהודה כאור
היוצא מפי הכבשן מאי
כמראה הבזק אמר רב
יוסי בר חנינא כאור
היוצא מבין החרסים
וארא והוא רוח סערה
באה מן הצפון ענן גדול
ואש מחלקת ונוגה לו
סביב ומתוכה כעין החשמל
מתוך האש לחיכוז אור
אמר רב יהודה אמר רב
שהלך לכבוש את כל
העולם כולו וחתה נכוכרנצר

(1) *Animantia excurrebant, & revertabantur in speciem fulguris* Ezech. i: 14. Quid sibi vult, *excurrebant, & revertabantur*? R. Dixit R. Jehuda, est instar lucis, quæ ex orificio fornacis prodit. Et quid est, (2) *sicut species fulguris*? Respondit R. Jose fil. Chaninæ, (3) est sicut lux, quæ è medio testarum exit. *Et vidi, & ecce ventus turbineus venit ab Aquilone, nubes magna, & ignis sese accendens, & splendor ejus circumquaque, è cujus medio emicabat sicut color Chasmal è medio illius ignis.* v. 4. Quò abiit (ventus turbineus?) Dixit R. Jehuda nomine Raf, quòd abiverit, ut universum mundum Nebucadnezaris impii

H

pote-

הרשע וכל כך לסח שלא
 יאמרו אומות העולם ביד
 אומה שפלה מסר הק"ה
 אח בניו אמר הק"ה מי
 גרם שאהיה שמש לעובדי
 פסילים עונותיהן של
 ישראל הן גרמו לי וארמ
 החיות והנה אופן אחד
 בארץ אצל החיות א"ר
 אלעזר סלאך אחד יש הוא
 עומד בארץ וראשו מגיע
 אצל החיות במתניהא תנא
 סנדלפון שמו הגבורה
 מחברו מהלך חמש מאות
 שנה ועומד אחורי המרכבה
 וקושר כתרים לקונו
 אינו והכתיב ברוך כבוד
 ה' ממקומו מכלל ומקומו
 ליכא דידע ליה דאמר
 שם אחגא ואזל ויחייב
 ברושי.

Sandalphon post quadrigam stet, coronasque liget, ergo illi locus cognitus erit.) R. (Angelus tantum) memorat nomen Dei super coronam, (quam confecit) & tunc Corona sola abiit, atque capiti illius insedit.

potestati subjiceret, tantò magis hoc factum est, (4) ne nationes mundi dicant, Deus Omnipotens filios suos potestati nationis abjectæ tradidit. Rogavit Deus, quis mihi causa exstitit, ut illis serviam, qui Idolorum servi sunt? R. Peccata Israelis in causa exstiterunt. *Et vidi animalia, & ecce rotam unam in terra secundum illa animalia* v. 14. Dixit R. Eleasar: (Rota hæc) est angelus qui in terra stabat, & caput illius attingebat ad animalia. Traditur. (5) Sandalphon est nomen illius, qui elatus præ sociis suis per spatium quingentorum annorum, stat post quadrigam, ligatque coronas possessori suo. An ita se res habet, cum tamen scriptum est Ezech. III: 12. *Benedicta sit gloria Adomai e loco ipsius*, Ex generali hoc concluditur quod locus Creatoris incognitus sit (quare igitur dictum supra est, quod

A N N O T A T I O N E S.

(1) Animalibus his adscribitur excurrere & reverti. Excurrere Raschi explicat מוציאות ראשן מהחך הרקיע הנטוי למעלה מראשיהן, *animalia capita sua infra id cœlum extendunt, quod supra illa expansum est.* Reverti vero dicuntur, quando capita motu velocissimo in pristinum locum reducunt ממורא השכינה *ob reverentiam numinis*, planè prout flamma ignis, quæ modò orificium fornacis egreditur, modò ingreditur. Abarbanel refert ad Angelos, qui celerrimè jussus Dei exequuntur, rursusque revertuntur, ut mandata excipere possint. *Animalia, hoc est, Angeli Spirituales functiones suas obeunt absque (multo) tempore, ac si rapidissimè currerent, ita quoque sine mora revertuntur, veluti servi, qui se ad Dominos suos conferunt, ut audiant, quid præcepturus sit.*

(2) בוק. Variant Judæi quoad significatum. Aben-Esra exprimit per ברק *fulgur.* Chald. ברקא idem Abarbanel: ברק שהוא האור הנראה בקרב החשך ומיד יעלם (*bosok*) *est lux, quæ in tenebris conspicitur, sed citò evanescit.* In Vers. Germ. Jud. הבוק חכוק לשון שברי. Raschi in glossa. און ווירשין *Vox habet significatum fragmentorum ignis scil. qualia collisione duorum lapidum conspiciuntur.* Thalmudicis hic ipse significatus non inusitatus est, unde verbum בוק *spargere frustra*, partes minutas. In erubhin בוזקין *spargunt salem super clivum, ne sacerdotes vacillent.*

(3) Coruscutio hæc seu fulgur dicitur esse lux, quæ è medio testarum emicat. Concipiunt Thalmudici testam quandam perforatam, qua aurifabri in auro liquando uti solent, hæc enim prunis imposita flammæ diversorum colorum per foramina emit, mox tamen colligit, sicut fulgur & diversicolor est, & cum oculos hominum ferit, statim conditur.

(4) Judæi existimant, Deum, ut gloriæ suæ & populi simul consuleret, prius totum mundum Nebucadnezari subiecisse, ne aliæ Gentes ansam sumerent Deum blasphemandi, &

Israelem irridendi, qui solus, cæteris nationibus in summa libertate viventibus, subjugatus sit, qui non tantum præsidii à Deo suo exspectare possit, ut salvus sit. Hinc, notantibus Authoribus Tosaphot, in Cod. Girtin fol. 96. כל המיצר לישראל נעשה ראש כלומר כבר נעשה ראש קודם שמצר להם *Quicumque Israelem hostiliter premit, ille caput seu Dominus primarius factus est, q. d. jam talis factus est, antequam Israelem pressit.*

(5) Observandum est, uti particula demonstrativa הנה v. 15: c. 1. exigit, unam rotam in terra nominari, quæ à rotis in versu seq. distincta esse videtur. R. Eleasar singulare quid in hac rota notat, dum illam Angelum esse dicit, qui in terra stet. Certè ea, quæ ex traditione Veterum huic Angelo adscribuntur, illum ex communi Angelorum numero eximunt, dicitur primò *elatus præ sociis per spatium quingentorum annorum*, id est multò major & gloriosior omnibus cæteris Angelis, hyperbolen enim inesse his verbis nemo negabit, qui vel primis labris degustavit modum loquendi Judæis usitatissimum. Secundo dicitur *stare post quadrigam*, seu solium illud ab Ezechiele visum, quum tamen cætera animalia, per quæ plerique Judæi & Christiani Angelos intelligunt, infra stabant, ceu à quibus solium ferebatur ita v. 26. Ezech. 1. *Supernè autem ad expansum illud, quod erat supra caput illorum, quasi specie lapidis Sapphiri similitudo solii erat?* Tertiò dicitur *ligare Coronas possessori suo*: nolo nunc ea in subsidium vocare, quæ Cabbalistæ de Coronis memorant, ne explicationem meam vi attrahere videar, simpliciter tantum Auctores Tosaphot Phrasin explicantes in medium producam, וקושר כתריו לקינו מהפלתו של צדיקים, הוא עושה עטרות & *ligat coronas possessori suo, ex precibus justorum has Coronas conficit.* Quartò consideranda nominis Sandalphon Etymologia, hoc, ut plura alia, sicuti neminem latet, nomen peregrinum est: Guido, notante Buxtorfio, deducit ex Græco σύναδελφος, confrater, si quis hæc non obiter contemplatur sed penitiùs inspicit, reperiet notabilem antiquæ fidei Judaicæ de Angelo Fœderis descriptionem; Quoad nomen, nonne Christus frater noster audit? Ille, ut Paulus Rom.

Rom. 8: 29. ἐστὶν πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς *primogenitus inter multos fratres*. Et quod fortius stringit, non tantum in Novo Testamento, sed in Veteri quoque vocatur frater noster, uti Paulus Hebr. 11: 12. ex Psalmis probat. Ita quando Deus populo suo Christum tanquam Prophetam promittit, dicit, *Ego Prophetam vobis* מִקְרֵב אֲחֵיהֶם *è medio fratrum vestrorum excitabo* Deut. xviii: 18. Dicitur ligare coronas possessori suo, id est offerre Deo preces iustorum. Christo ipsum hoc oblationis precum Iustorum officium tribuitur Apoc. viii: 3, 4. *Angelus stetit apud aram habens thuribulum aureum & dati sunt ei suffitus multi, ut offerret* τῶν ἁγίων πάντων *cum precibus. Sanctorum omnium*, & statim addit *ascendit fumus suffituum* τῶν ἁγίων *ex manu Angeli ad conspectum Dei*. Conf. Hebr. vii: 25. ubi Christus dicitur semper vivere *eis* τὸ ἐντυλ-
 χάνειν, *ut intercedat pro iis, qui per ipsum ad Deum accedunt*. cap. ix: 24. Sandalphon hic Deum cognoscit קוֹנוֹ *possessionem suam*, dicitur enim ligare Coronas possessori suo לקוֹנוֹ. Quid convenientius cum verbis sapientiæ, quæ juxta Christianorum, & Judæorum quorundam sententias, Messias est, dum dicit Prov. viii: 22. יְהוָה קָנָנִי *Adonai possedit me*. Quod attinet ad dignitatem Angeli hujus præ cæteris id apprimè ad Christum quadrat, qui κρείττονα γενόμενος τῶν ἀγγέλων, *præstantior Angelis factus est*. Hebr. i: 4. Pl. viii: 6.

אמר רבא כל שראה
 יחזקאל ראה ישעיה למה
 יחזקאל רומה לכן כפר
 שראה את המלך ולמה
 ישעיה רומה לכן כך
 שראה אל המלך אמר ריש

(1) Dixit Raba, omne id, quod Ezechiel vidit, ipse Jesajas quoque vidit. (Quæ causa esse potest, quod visionem Ezechiel tam accuratè descripserit?) (2) Quia similis est filio in pago educato, qui Regem vidit. Quare (è contrario) Jesajas vi-

לקיש מאי דכתיב אשירה
 לה' כי גאה גאה שירו למי
 שמחגאה על הגאים
 דאמר כר מלך שבחיות
 ארי מלך שבבהמות שור
 מלך שבעופות נשר ואדם
 מחגאה עליהן והק"רה
 מחגאה על כולן ועל כל
 העולם כולו כחוב אחר
 אומר ודמות פניהם פני
 אדם ופני אריה על הימין
 לארבעתם ופני שור
 מהשמאל לארבעתן וגומר
 וכתיב וארבעה פנים
 לאחד פני האחד פני
 הכרוב ופני השני פני
 אדם והשלישי פני אריה
 והרביעי פני נשר ואלו
 שור לא קא חשיב אמר
 ר"ל יחזקאל ביקש עליו

fionis paucis meminit? Quia
 similis est filio in urbe edu-
 cato, qui Regem vidit. Dixit
 Risch Lakisch. Quid scrip-
 tum est, *Cantabo Adonai*,
qui excelluit, excelluit, q. d.
 canite illi, qui super excel-
 sos exaltatus est, nam dixit
 Mar, Rex inter feras Leo
 est, inter animalia mansueta
 bos, inter aves aquila, homo
 super hæc omnia elatus est,
 (3) sed Deus O. M. omni-
 bus, imò toto mundo excel-
 sior est. (4) (Quomodo hæc
 loca concordant?) Ezech. 1:
 v. 10. exstat. *Et similitudo*
faciei ipsorum, faciei huma-
næ fuit, sed facies leonis ad
dexteram ipsis quatuor, & fa-
cies bovis à sinistra ipsis qua-
tuor, itemque facies aquilæ
ipsis quatuor erat. Sed Ezech.
 x: 14. legitur. *Quatuor verò*
facies erant animali unicui-
que, facies unius, facies erat
Cerubi, facies alterius
facies hominis, & tertii fa-
cies leonis, & quarti facies
aquilæ. In hoc loco bovem
 non recenset. Dixit Risch
 Lakisch, Ezechiel Deum ro-
 gavit

רחמים והפכו לכרוב אמר
 לפניו רבנו של עולם
 קטיגור יעשה סניגור מאי
 כרוב אמר רבי אבהו כרביא
 כן נכלל לינוקא רביא
 אמר ליה רב פפא לאבוי
 אלא מעתה דכתיב פני
 האחר פני הכרוב ופני
 השני פני אדם והשלישי
 פני אריה והרביעי פני
 נשר היינו פני הכרוב היינו
 פני אדם אפי רב רבי ואפי
 זוטר:

gavit ob bovem. Ideo loco
 illius substituit Cerub. Ita
 enim Ezechiel ad Deum di-
 xerat, (5) Domine Deus
 mundi accusator fiat procu-
 rator? Quid est Cerub? Di-
 xit R. Abahu, idem quod
 Cerabhiah, *sicut puer* nam
 ita in Babylonia puerum vo-
 cant *Rabhiah*. Dixit R. Pa-
 pa ad R. Abai Verum nunc,
 quid illud dictum vult, *fa-
 cies unius, facies erat Cerubi,
 facies autem alterius facies
 hominis, & tertii facies leo-
 nis, & quarti facies aquila,*
 (7) nonne facies Cerub,
 & facies homines sunt una
 eademque facies? R. Sunt fa-
 cies hominis natu majoris,
 & minoris.

ANNOTATIONES.

(1) Eandem visionem & Jesajæ, & Ezechieli exhibitam
 fuisse Gemara existimat, sed quum Ezechieli res planè nova vi-
 debatur, in illa recensenda prolixior erat. Sic More Nevochim
 l. III. c. 6. Scito præclaram istum revelationem, quam Ezechiel
 docere nos incepit per enarrationem Mercava, ad quam docendam
 instinctu singulari Prophetico impulsus fuit, rem eandem esse cum
 ea, quam in genere nos docet Propheta Jesajas. Utraque etiam
 visio sub nomine Operis Currus venit. Bartenora in Comment.
 ad

ad hanc Misn. מעשה מרכבה שראה יחזקאל ושעיה
Opus Currûs est, quod vidit Ezechiel, & quod vidit Je-
sajas.

(2) Ezechiel visionem prolixè recensuit, & omnia, quæ illic notanda erant, in scriptis suis reliquit, idque quatuor distinctis vicibus ab illo factum, veluti cap. i. viii. x. & xliii. 3. Sed Jesajas in uno nonnisi loco, & quidem paucis verbis visionem memorat c. vi. Hinc illum ob prolixitatem suam filio in agro degenti, hunc verò ob parvitatem sermonis filio in urbe educato comparant; Quænam hujus comparisonis ratio esse potest? Juxta Authores Tosaphot filius in pago seu villa educatus צריך לו להביא סימנים לאחרים קודם שיאמינוהו לפי שראוהו שלא במקומו ואין ררכו להתראות שם והכי נמי אמר יחזקאל שראהו על נהר כבר לפיכך נחמהו שומעיו *tenetur aliis signa monstrare, antequam verbis ejus fidem adhibeant, quippe Regem non vidit in loco ordinario, nec illic se conspiciendum prebet: Sic quoque Ezechiel dixit, quod illum ad fluvium Cebat viderit, propterea illi consternabantur, quibus visionem hanc referebat.* Volunt enim Judæi Symbola præsentis Divinæ nullibi ostendi, quàm in terra Canaan, & in specie in Templo, ubi illum Jesajas vidit, sed quum in terra Chaldæorum Deum se vidisse Ezechiel testabatur, mirum id, atque insolitum videbatur: Præterea existimant Spiritum Prophetiæ super neminem quiescere, qui extra fines terræ Canaan constitutus sit לא היה שתחול כה הנכואה *non convenit, ut in illa (terra Chaldæorum) Prophetia requiesceret* Abarb. in Comment. ad Ezech. cap. i. Jesajas verò, qui ipse in terra Canaan, & Deum in loco, quem sibi elegit, vidit, nullis probationibus indiguit. Nonnihil variat More Nevoch. l. iii. c. 6. *Illi, qui Jesaja seculo vixerunt, non opus habuerunt, ut specialia illa eis explicentur, sed suffecit ipsis quòd dixit, & vidi Dominum &c. Viri autem captivitatis, opus habuerunt specialibus illis. Fieri tamen quoque potest, qui illud ex Thalmude citatum dixit, arbitratus fuerit, Jesajam magis fuisse perfectum.*

(3) Deus super animalia hæc exaltatus est, dum folio illi infidet, quod ab animalibus sustinetur.

(4) Dif-

(4) Differentia horum locorum hæc est, quòd c. i. pro facie bovis, c. x. facies Cerub substituitur. Affinitas quædam est inter hæc animalia, & illa, quæ Johannes circa thronum Dei vidit c. iv: 7. *Animal autem primum erat simile Leoni, & secundum animal simile vitulo* (correspondet שור vel כרוב apud Ezechielem) & *tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquile volanti.*

(5) קטיגור יעשה סניגור *accusator fiat procurator.* Votum Ezechielis juxta Judæos tale fuit, ut à Deo petierit substitutionem alius animalis pro bove, bos enim signum erat exprobrationis μοχολατρείας ab Israelitis commissæ. Ad hunc sensum respicere videtur Raschi in glossa: אנו צריכין שיבקש מרכבותיך עלינו רחמים והשור קטיגור הוא *Nobis necessarium est, ut currus tuus misericordiam pro nobis impetret, sed bos accusator noster est.* Utraque vox Origine Græca est, קטיגור κατήγορος, accusator: In hoc sensu occurrit quoque in Novo Testamento, Joh. viii: 10. Sic סניגור est Græca vox συνήγορος Procurator, causam alicujus agens. Malè hæ voces a quibusdam confunduntur, cùm tolo cœlo ab invicem distent, hinc Thalmudici dicunt אין קטיגור יעשה סניגור *accusator non fit procurator.* Notandum insuper est, allocutionem Ezechielis, quam hic Judæi fingunt, aliqualem convenientiam habere cum illa Christi Math. xi: 25. κίεσε ὁ οὐρανὸς ὑπὲρ τῆς γῆς, רבון של עולם, *Domine mundi.*

(6) Per כרוב Gemara intelligit puerum, juvenem usque ad decimum tertium annum. Ratio hujus significatûs è lingua Chaldaica petitur, in qua רביא *puer crescens*, cui כ particula similitudinis præponitur. Raschi explicat per הינוק. Verùm significatus hic solùm ad putidum Magistrorum commentum fulciendum excogitatus est, quatenus dicunt Deum ob causam supra memoratam faciem bovis convertisse in faciem pueri. Nos existimamus recensionem animalium c. i. & x. unam eandemque esse, in hoc tantùm variare, quod Propheta pro פני שור facie bovis cap. i. פני הכרוב c. 10. faciem Cerub posuerit, quæ tamen eundem bovis significatum habet, unde apud Syros כרב & Chaldæos כרב *arare* notat, ad arandum enim jam antiquitus

boves destinati sunt. Amos c. vi: 12. **אם יחרוש בבקרים**
an quis arabit bobus (in petra?) Ita Taurus vocatur *ἀρωτήρ*,
arator. Nimis quoque coacta nominis **כרוב** ex כ nota simili-
 tudinis & **רביא** *puer*, derivatio est, qualia exempla in Lingua
 Hebraica vix prostant. Accedit, quod juxta Gemaram insignis
 hæc visio quatuor distinctorum animalium non parum labefa-
 ctaretur, ita enim non tam quatuor, quàm tria animalia ab E-
 zechiele conspecta fuerunt, quia *sub facie hominis*, *facies pueri*
minorennis quoque continetur.

והאחר פני גדול, גלפא ראשי, **אפי רכרבי אפי זוטרי** (7)
Una facies est majoris, & altera minoris.

כתוב אחד אומר שש
 כנפים שש כנפים לאחר
 וכתוב אחד אומר וארבעה
 פנים לאחת וארבע כנפים
 לאחת להם לא קשיא
 כאן בזמן שביה המקדש
 קיים כאן בזמן שאין בית
 המקדש קיים כביכול
 שנחמטו כנפי החיות
 הימיניהו אימטוט אמר רב
 חננאל אמר רב אותן
 שאומרת שירה כהן כתיב
 הכי ובשמים יעופף וקרא

(Hæc duo loca sibi invi-
 cem contraria sunt,) in uno
 (1) sex alæ nominantur Jes.
 vi: 2. *Sex alæ unicuique*, at
 in altero tantum quatuor,
 Ezech. i: 6. *& quaterni vul-
 tus unicuique, quaternæque
 alæ unicuique illorum.* Nulla
 est contrarietas, nam (2)
 Jes. vi. agitur de tempore,
 quo adhuc domus Sanctuarii
 stabat, apud Ezechielem ve-
 rò de tempore, quo illud
 jam dirutum erat, (3) si
 fas est dicere, tunc (duæ)
 alæ imminutæ fuerunt. Quæ-
 nam alæ imminutæ fuerunt?
 Resp. Dixit R. Chanancel
 nomine Raf. illæ, quibus
 canticum dicere solebant, sic
 enim

זה אל זה ואמר ולחוב
 החעיף עיניך בו ואיננו
 ורכנן אמרי אוחן שמכמות
 בהן רגליהם נאמר
 ורגליהם רגל ישרה ואי
 לאו דאימעות סנא הוה
 ידע דילמא דאיגלאי חזיא
 ליה דאי לא הימא הכי
 ורמות פניהם פני אדם
 הכי נמי דאימעות אלא
 דגלאי וחזיא ליה הכי נמי
 דאיגלאי וחזיא ליה הכי
 השתא בשלמא אפיה
 אורח ארעא לגלוי קמו
 רביה כרעיה לאו אורח
 ארעא לגלוי קמי רביה :

alis faciei dicendum est,) quòd imminutæ fuerint
 (quia vidit similitudinem faciei,) sed fortè facies
 resecta fuit, & tunc visa, sic quoque de pede dici
 potest, illum fuisse resectum, & tunc visum. Verum sic
 non rectè dico, nam more humano receptum est, coram
 Domino suo retegere facies, nec tamen mos obti-
 net, crura sua coram Domino retegere.

enim scriptum est Jes. vi:
 2, 3. (4) *binis volabat, &*
clamans alter ad alterum di-
cebat. Et legitur Prov. xxiii.
 5. *involare facies oculos*
tuos, & non amplius sunt.
 Sed Rabbinii dixerunt, istæ
 alæ imminutæ fuerunt, quibus
 (5) *pedestegebant*, nam di-
 citur Ezech. i: 7. (6) *& pedes*
illorum pes rectus. Nam si
 hæ alæ non imminutæ fuif-
 sent, quomodo potuisset co-
 gnosci, (an pes rectus sit
 nec ne) vel fortè hæc ratio
 dicenda est, pedem fuisse
 conspectum quia retegebatur,
 quod si non, (hanc rationem
 dicere possum, quod pedes
 retexerint) tum dices, etiam
 scriptum est v: 10. *& simili-*
tudo faciei ipsorum, faciei
humanæ fuit. Sic quoque (de

A N N O T A T I O N E S.

(1) Animalia ab Ezechiele visa quatuor tantum habebant alas, sed Seraphini Jesajæ sex alis instructi erant, ut & Johannis cap. iv: 8. Hujus conciliationis modos quosdam inquiramus. Gemara putat tempora distinguenda esse, ante & post destructionem templi, ante destructionem animalia sex alas habuisse & juxta Rabbinos eas etiam alas, quæ loco tegumenti pedum erant, nam cum populus gratiâ Divinâ nondum exciderit, noluit Deus, ut pedes, qui ad formam vitulinam proximè accedunt, retegantur, & ita Idololatria in deserto commissâ exprobraretur; Abarbanel allegoricam Rabbiorum explicationem citat in Comment. ad Jes. c. vi. **היו מכסים רגליהם להיותם ככף רגל עגל כרי שלא יזכר עון העגל עשו ישראל כאלו אמרו שבזמן שהיה בית המקדש קיים מסחירים רגליהם כרי שלא יזכר עון העגל שעשו ישראל אמנם בזמן שאין בית המקדש קיים נתמעט אותה ההסתר ונשארו ישראל מגולים** *Tegebant pedes suos, qui instar plantæ pedis vitulini erant, ne peccatum in cultu vituli ab Israele commissum in memoriam revocetur, quasi dictum esset, eo tempore, quo domus Sanctuarii stabat, Cherubini pedes suos abscondiderunt, ne peccatum vituli memoretur; Verum eo tempore, quo templum jam dirutum erat, illa ala, quibus pedes tegebant, imminuta fuerant, & ita Israel relictus relictus est.* Sic respondere Thalmudici coguntur, quia existimant Seraphinos Jesajæ, & animalia Ezechielis non differre **לשתי ההשגה אחר הנושא** *esse unum subjectum sub duabus apprehensionibus.* Alii, inter quos Rambam, duo distincta subjecta esse dicunt, quorum unum sub nomine **שרפים** *Seraphim*, alterum sub nomine **חיות השכלים הנברלים** *intellectus abstractos*, per hos intelligi **הגלגלים** *rotas*, & sic quum duo distincta subjecta sunt, nihil refert, an sex, vel quatuor alæ attribuantur. Tertius denique modus conciliandi ex diversa animalium statione desumptus est, Authorem habet Celeberrimum Virum D. Hermannum

num Witsum, Dissertationis hujus Præsidentem summa animi observantia colendum in Ægypt. l: 2. c. 111: th. xxv. Verba Viri Clarissimi hæc sunt: *Ratio autem diversitatis in alarum numero ex loco petenda videtur, ubi conspecta sunt animalia. Nimirum Johannes & Jesajas ea videbant, ut cingentia thronum gloria, consequentur alis ad obnubendam faciem suam indigentia, non ita tamen obnubendam, ut nunquam nullove modo conspici potuerit. Ezechiel vero sua cernebat sub expanso infra thronum, ubi non is alarum usus* Ezech. 1: 22, 23, 26.

(2) Esajæ visio obtigit stante adhuc Templo in flore suo, sed illo tempore, quo Ezechiel vaticinabatur, Templum ruinam minabatur, imò etiam ruinam patiebatur, qua occasione Deus in majorem Judæorum poenam animalibus duas alas ademit: loquor secundum Hypothesin Gemaræ.

(3) כַּיְבּוּל Quæ vis hujus vocis sit, inspice Lex: Thalmudicum Buxt. p. 1005. sub rad. כַּיְ

(4) R. Chananeel existimat illas alas ademitas fuisse, quibus canticum dicebant. Probat ex loco Jes. vi: 2, 3. coll. Proverb. xxiii: 5. Certè vis argumentationis non admodum clara est, cum nulla inter utrumque textum cognatio sit, nisi quoad verbum עוף, quod tamen in duobus his locis diversimodè sumitur. Abarbanel in Com. ad Jes. vi. hanc rationem dat, מִפֶּאֱחָ הַלֶּשֶׁן עָשָׂה הָאֵסֶמֶכָה הַזֹּאת נֶאֱמַר כֵּן עוֹפּוֹת וְנֶאֱמַר שֶׁם עוֹפּוֹת וְסֶמֶךְ אֵינָנו מוֹרָה שֶׁהֵם נִהְמָעְטוּ *respectu vocis Gemara facit hanc probabilem rationem, loquitur Jes. 6. de volatu, & loquitur Prov. xxiii: 5. de volatu, & hic subjungit non amplius sunt, docemur igitur, quod (hæ alæ, quibus volabant,) imminuta fuerint. Dixit R. Chananeel alas esse, quibus canticum dicant, strepitu scil. alarum voces formant juxta Magistri sententiam, idem sensus è glossa Raschi patet, quando canticum dicere explicat, שֶׁמֶקְשָׁקְשָׁה בְּקוֹל כְּנִפֵּיהֶם quod tintinum strepitu alarum edant.*

(5) Quum Jes. vi: 2. dicitur Seraphim duas habere alas, quibus pedes tegunt. At Ezech. 1: 7. animalium pes quilibet rectus dicitur, Rabbinì concludunt pedes Ezechielis tempore non ultra tectos fuisse, aliter non potuisse quicquam de recti-

tudine dici, & per consequens illæ imminutæ sunt, quæ tegendis pedibus inserviebant.

(6) Maimon in More Nevochim cap. 11. l. 111. per pedem rectum secundum literam intelligit, qui nullas juncturas vel articulos habet. Notatu digna sunt Abarb. verba, quibus mysticum sensum exprimit רגל ישרה ר"ל שהיו השכלים ההם הולכים בשליחות האל ובמצותו כי הרגל הוא כלי ההליכה ואמר שהיו רגליהם רגל ישרה להגיד שבצדק ומשפט ומשרים רגליהם חסיד ירוצו ולא יעוהו אחד דרכם ממצות אלהיהם *dicitur pes rectus, quasi diceret, Spiritus hi intellectuales ambulant in legatione Dei, & praeceptis illius, nam pes est instrumentum incessus, & quando dicitur, quod pedes illorum pes rectus sit, indicatur, quod in justitia, & judicio, & rectitudinibus pedes illorum jugiter currant, neque viam praeceptorum Dei pervertant.*

כחוב אחד אומר אלף
אלפין ישמשוניה ורבו
ריבון קדמוהי יקומון וכחוב
אחד אומר היש מספר
לגדוריו לא קשיא כאן
בזמן שבית המקדש קיים
כאן בזמן שאין בית
המקדש קיים כביכול
שנחמססה פמליה של
מעלה תניא ר' אומר משום
אבא יוסי בן דוסאי אלף
אלפין ישמשוניה מספר
גדוד אחד ולגדוריו אין

(Hæc loca sibi invicem contraria sunt.) (1) Nam Dan. VII: 10. (de numero Angelorum dicitur,) quod *milles mille Deo ministrent, & coram illo myrias, myriadum stent* sed Job. XXV: 3. quaeritur, *an sit numerus turma-riis ejus.* R. Nulla est contrarietas, hic sermo est de eo tempore, quo Sanctuarium stabat, sed illic, de eo tempore, quo Sanctuarium jam dirutum erat, si fas est dicere, tunc familia seu exercitus coelestis imminutus erat. Traditio est: Raf dixit propter Aba Jose fil. Dufai,

מספר ורבי ירמיה בר אבא
אמר אלף אלפין ישמשוניה
לנהר דיןר שנאמר נהר
דינור נגיד ונפיק מן
קדמוהי אלף אלפין
ישמשוניה ורבו רבנן
קדמוהי יקומון מהיכן נפיק
מזיעתן של חיות ולהיכן
שפיק אמר רב זוטרא בר
טוביה אמר רב על ראש
רשעים בגיהנם שנאמר
הנה סערה ה' חמה יצאה
וסער מתחולל על ראש
רשעים יחול ורב אחא בר
יעקב אמר על אשר קומטו
שנאמר אשר קומטו ולא
עת נהר יוצק יסודם תניא
אמר ר' שמעון החסיד אלו
חשע מאות ושבעים וארבע
דורות שקומטו להיבראות
קודם שנברא העולם ולא
נבראו עמר הק"כ ושחלן
בכל דור ודור והוה הן עזי

sæi, quando dicitur *millies mille* Deo *ministrant*, est numerus unius tantum turmæ, sed *turmarum illius nullus numerus est*. R. Jeremia fil. Aba dixit, *millies mille* Deo *ministrant ad fluvium Dinar seu ignis*, quia in illo loco dicitur, *fluvius Dinar seu ignis manans & prodiens à conspectu illius, cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadam stabant*. Unde (fluvius) prodiit? Resp. (2) ex sudore animantium. Quo se effundit? Dixit R. Sutra fil. Tobia, quod Raf dixerit in caput improborum in (3) Gehenna, *ecce turbo Adonai, excandescencia prodibit, & turbo irruet super caput improborum, & permanebit* Jer. xxiii: 19. Et R. Acha fil. Jacob dixit, (fluvius se effundit) super illos, qui (4) decurtabantur, quemadmodum Job xxii: 16. *qui succisi sunt, quum nondum esset tempus, fluvio effuso in fundamento eorum*. Traditio est: Dixit R. Simeon Chosid. hi (5) sunt

פנים שבדור ורב נחמן בר
יצחק אמר אשר קוסטו
לברכה הוא דכתיב אלו
הלמידי חכמים שמקמטין
עצמן על רברי תורה בעולם
הזה הק"ה מגלה להם
סוד לעולם הבא שנאמר
נהר יוצק יסודם א"ל שמואל
לחייא בר רב בר אריא
הא אימא לך מילתא מהני
מילי מעליותא דהוה אמר
אבון כל יומא ויומא
נבראין מלאכי השרת מנהר
דינור ואמרי שירה ובטלי
שנ' חדשים לבקרים רבה
אמונתך ופליגא דר'
שמואל בר נחמני דאמר ר'
שמואל בר נחמני א"ר
יונתן כל דיבור ודיבור
שיוצא מפי הק"ה נברא
ממנו מלאך אחד שנ' בדבר
ה' שמים נעשו וברוח פיו
כל צבאם :

quum canticum cecinerunt, (8) rursus intercidunt,
uti scriptum est Thren. III: 23. *nova sunt singulis
matutinis, ampla fides tua.* (Et Parens tuus) dis-
fidet à R. Schemuel fil. Nachman, nam dixit R. Sche-
muel fil. Nachman nomine Jonathan, ex quolibet ver-
bo, quod ex ore Dei O. M. exit, Angelus creatur, sicuti
Ps. xxxi II: 6. *Verbo Adonai cæli facti sunt, & Spiritu
oris ejus totus exercitus eorum.* AN-

(5) sunt noningenta septua-
ginta quatuor ista secula, quæ,
quominus crearentur, succisa
fuerunt ante mundi creatio-
nem, & non creata sunt, su-
rexit tamen Deus O. M. at-
que in singula sua se-
cula quosdam (6) distri-
buit, & hi sunt illi duræ faciei
in mundo R. Nachman fil.
Isaac dixit, illis benedictio
obtinget, qui decurtati sunt,
nam scriptum est, hi sunt dis-
cipuli sapientum, qui seip-
sos ob studium Legis in hac
vita decurtant, his Deus O.
M. in altera vita revelabit
Mysterium, quia dicitur,
(7) *fluvius effusus in funda-
mento eorum.* Dixit Schemuel
Chia fil. Raf. fil. Aria, Veni,
docebo te dogma omnium
præstantissimum, quod Pa-
rens tuus dixerat. Singulis
diebus *πνέματα λειτουργικά*
è fluvio Dinar creantur, quæ,

ANNOTATIONES.

(1) Trifariam ad hanc ἐναντιοφάνειαν Dan. vii: 10. & Job xxv: 3. in Gemara respondetur. Ante destructionem Templi nullum turmarum Dei numerum iniri quidem potuisse, attamen Danielis tempore, quo jam destructum erat, מיליא *familiam* (est ipsa Latina vox) cœlestem ad memoratum numerum redactam fuisse, sed quàm absurda hæc conciliatio sit, ille optimè novit, cui natura Angelorum nota, qui eundem semper illorum numerum esse scit, utpote Angeli tanquam Spiritus Materiæ expertes, nec generant, nec, cum semel per voluntatem Dei extiterunt, denuò existere desinunt Luc. xx: 36. Majoris acuminis alter conciliandi modus est, secundum quem numerus à Daniele expressus non omnes Angelorum turmas continet, nam hæc numerari non possunt, sed unam nonnisi turmam, מיליא אלף אלפין הוא מספר של גרור וגרור אבל אין מספר כמה גרורין יש *millies mille est numerus unius tantùm turmæ, sed nullus numerus est, quot turmæ sint*, glossa Raschi. Tertiò: non dicitur, quòd præter hos Angelos alibi nulli existant, sed hi soli juxta fluvium Ignis ad Deo serviendum apparuerunt.

(2) Gemara scaturiginem ignei hujus fluvii sudorem animantium esse dicit, qui ortum cœteris Angelis, gradu minoribus, influxum ab illis accipientibus dat, sic Authores Tosaphot וצאין ממנו מלאכים ואמרי שירה ומד נטרדין *proveniunt hinc Angeli, qui canticum dicunt, & statim depelluntur*.

(3) Vocem Thalmudicam גיהנם Mathæus cap. v: 22. tanquam usu receptam adhibuit, eis τὸ λέγειν & πυρός. Ex hac nostra Gemara patet, quid Judæi per λέγειν intelligant, locum scil. improbis & damnatis destinatum, ubi turbo excandescentiæ Divinæ in caput illorum irruit, fluvius igneus, seu aqua, ignis instar fervens, illos inundat respiciunt ad נהר די נור *fluvium ignis*, cujus Daniel meminit, quatenus à conspectu Dei, Judicis personam sumentis, fluvius hic in improborum pœnam emanat. גיהנם dicitur aliàs גיא בן הנום *vallis filii Hinnom*, à proprietario sic dicta,

dicta, sita inter Hierosolymam & montem Oliveti, in qua primò horrenda ista Molechi Idololatria patrata, sed postea Pientissimi Regis Josiæ jussu projectis cadaveribus oppleta fuit, hinc Judæi ansam sumserunt sub fœdissimo hoc loco infernum seu locum damnatorum proprium innuendi.

(4) Vox קטט denotat abscindere, decurtare, convenit cum כרת גור. De vita hominis dicitur, quando illa æquo brevior videtur, & non in tempore suo abscissa dicitur. Non absimilis est Phraseologia Math. xxiv: 22. *κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι*, quum propter electos tempora afflictionis abbreviata fuerunt.

(5) Traditio hujus R. Simeon de excisione 974. seculorum, quæ creari debuissent, nec tamen creata sunt, pluribus expendenda est, non ea mente, ut illam approbem, sed tantum, quid velit, significem. Putabat Rabbinus hic Deum constituisse legem non prius dandam esse, antequam mille secula elapsa fuerunt, juxta dictum Psalm. cv: 8. *דבר צוה לאלף דור* *verbum praecepit in mille secula*, verbum scil. solum, nullo cum Legis rigore conjunctum, verbum gratiæ, quod per spatium mille seculorum permanere debebat, quo absoluto demum Lex danda erat, sed quum Deus nequitiam hominum flagitiis co-opertorum viderat, totum temporis spatium in viginti sex secula contraxit, atque ad compescendam illorum malitiam legem cœlitus demisit, Raschi in Glossa: *כשראה שאין העולם מתקיים בלא תורה עמר וטרוך ונתנה לסוף כ"ו דורות מאדם הראשון עד משה רבינו*. *Quum (Deus) viderat mundum absque Lege non consistere posse, surrexit, atque depulit (malevolos istos homines in Gehennam) qui in subsequendis seculis vivere debebant, deditque legem in fine xxvi. seculorum ab Adam usque ad Moysen*, hæc enim ætas mundi erat, quum Lex dabatur, prout quidam ex Judæis existimant in Ps. cxxvi. celebrationes istas perpetuæ Divinæ gratiæ viginti sex vicibus iteratas respicere ad modò memorata seculæ, quæ per solam Dei gratiam absque Lege consistebant.

(6) ושתלן Ad verbum & plantavit illos. Alia exemplaria olim legerunt וטרוך & dispulit illos, quale exemplar Authores Tosaphot habuisse ex glossa illorum liquet; sensus est, Deum malevolos.

levolos hos homines non unâ creasse, sed certum illorum numerum huic seculo, & alium numerum alii seculo adjudicasse, si enim omnes unâ crearentur, mundus vastaretur. Aliter explicat Raschi, per ושתלן (nisi quoque legit וטרין) intelligit ונתן בגיהנם & tradidit illos Gehennæ, quæ explicatio & contra Gemaram, nam secundum hanc maleferiati hi hominus in omnes ætates dispersi sunt, & contra Dei Justitiam, ut Auct. Tos. observant; non enim Deus in illos animadvertit, qui nondum actu peccarunt מה פשעו להיות בגיהנם quid mali fecerunt, ut in Gehenna sint? Plurimi ex Judæis hos homines ob impietatem succisos ad ætatem diluvii referunt, sic Aben Esra, Raschi in Comment. Job c. xxii: 16. Jam si confers explicationem Raschi, quod anima illorum in Gehenna inclusa cum תוֹסֵף עַל פּוּלְאָה־הָאֵשׁ πνεύματα spiritibus seu animabus in carcere. 1. Pet. 3: 19. non-nihil lucis ad verba Petri invenies.

(7) Alludit R. Nachman fil. Isaac ad vocem יסודם fundamentum eorum quasi esset סודם *Mysterium eorum*.

(8) בטלי intercidunt. Causam hanc Authores Tosaphot fingunt שיש אות במלאכים שבמתנינים זה לזה לומר שירה ואלו החרשים שאינם יודעים הדת במהרין לשורר ונתחייבו כליה nam Signum inter Angelos est, ut unus alterum præstoleatur ad canticum dicendum, jam cum hi novi, legis ignari, ad canendum festinant, consumptionis rei fiunt. Tenentur enim Angeli accuratè ordinem servare, neque festinando cæteros præire קדוש קדוש בראה ואומרים באימה עונים כלם כאחר עונים באימה ואומרים בראה קדוש קדוש omnes unâ respondent in metu, & dicunt in timore, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum. Sic Judæi de Angelis in Orat. matutina loquuntur.

כתוב אחר אומר לבושיה

כחלג חיוור ושער רישיה

כעמר נקי וכתיב קווצותיו

חלחלים שחורות כעורב

לא קשוא כאן בישיבה

(Hæc loca sibi invicem contraria sunt) Dan. vii: 9. Vestimentum (permanentis dierum,) ut nix, album erat, & pili capitis, ut lana munda, ut Cant. v: 10. capilli ejus crispis discriminibus nigri,

כאן במלחמה דאמר מר
 אין לך נאה בישיבת אלא
 זקן ואין לך נאה במלחמה
 אלא בחור כתוב אחד אומר
 כורסויה שביבין דינור
 וכתוב אחד אומר עד די
 ברסון רמיו ועתיק יומין
 יחוב לא קשיא אחד לו
 ואחד לרוד כדחניא אחד לו
 ואחד לרוד דברירבי עקיבא
 אמר לו רבי יוסי הגלילי
 עקיבא עד מתי אתה עושה
 שכינת חול אלא אחד לדין
 ואחד לצדקה קיבלה
 מיניה או לא קיבלה מיניה
 הא שמע אחד לדין ואחד
 לצדקה דברי ר' עקיבא
 אמר לו ר' אלעזר בן
 עזריה עקיבא מה לך
 אצל הגדה כלך למדברותיך

ut corvus. R. Nulla est contrarietas, illic de sessione (in schola,) hic de bello (sermo est,) nam dixit Mar, nihil æquè pulchrum est in confessu (in schola,) ac senex, & nihil tam pulchrum est, quàm adolescens in bello. (Et hæc loca sibi contrariari videntur) cum in fine v. 9. c. viiii. Dan. dicitur *solium ejus, ut scintilla ignis* & in principio ejusdem versûs, *donec solia* (in plurali) *abjecta sunt, & permanens dierum sedit.* R. Non contrariantur, nam solium unum inservit illi (permanenti dierum,) alterum Davidi, sicuti traditio, solium unum est pro illo, alterum pro Davide, sunt verba R. Akibhæ. Hunc allocutus est R. Jose (1) Galilæus: Akibha, usque quo (2) Majestatem Divinam reddis profanam? (Dicendum potius est,) quod soliorum alterum iudicio, alterum (3) clementiæ positum fuerit. Accipitne ab illo, annon? Veni, audi, unum solium iudicio,

אצל נגעים ואהלות אלא
 אחד לכסא ואחד לשרפרף
 כסא לישב עליו שרפרף
 להרום רגליו שנאמר
 השמים כסאי והארץ הרום
 רגליו
 dicio, [alterum clementiæ po-
 situm est, sunt verba R. A-
 kibhæ, (accepit itaque à R.
 Jose) Dixit R. Eleasar fil.
 Afariæ: Akibha quid tibi
 cum (4) subtilibus enarra-
 tionibus? desiste ab his ver-
 bis, (5) confer te ad jura
 plagarum lepræ, & tento-
 riorum, nam unum solium
 sedilis erat, alterum scabellum. Sedilis erat, ut illi
 infideat, scabellum, ut illic pedes collocet, quemad-
 modum Jes. LXVI: 1. *Cælum ipsum solium meum est,*
& terra scabellum pedum meorum.

A N N O T A T I O N E S.

(1) R. Jose Galilæus. Sic solent nonnunquam nomini pro-
 prio adjicere nomen loci. Ita salvator noster vocatur *ὁ Ἰησοῦς ὁ
 γαλιλαῖος*, Math. xxvi: 69. illic enim natus, educatus, Gali-
 læam præcipuè doctrina & miraculis nobilitavit.

(2) R. Akibha initium & finem v. 9. c. vii. Dan. com-
 ponere sibi proposuit, dicendo, unum solium Deo, alterum
 Davidi inservire, sed ideo à R. Jose Galilæo accusatus, quasi
Majestatem Divinam profanam redidisset *בצידו אדם* quod
hominem (qualis David est) *juxta latus* (Dei) collocet, se-
 quitur ergo juxta Judæorum sententiam Majestati Divinæ con-
 trariari, ut ad latus illius merus homo collocetur, verus ergo
 Deus esse debet, ad quem honos hic defertur. Agnoscamus hæc
 omnia verissima esse, & videbimus, quemadmodum miseri Ju-
 dæi gladium in propria viscera immittant, nam si verus Deus
 & non homo esse debet is, qui confidet juxta Dei latus, jam
 extra Controversiæ aleam positum est Messiam verum Deum esse,

quem ita Adonai alloquitur Ps. cx: 1. *אִם יְהוָה לֹארוֹנִי שָׁב לִמְוִנִי*. *Dixit Adonai Domino meo, sede ad dextram meam.* Argumentum Divinitatis Messiae ex hoc Psalmo desumptum jam olim Judæos confundebat, ut *ἡδεῖς ἐδύνατο αὐτῷ διακαταθέσθαι λόγον*, Math. xxi: 46. Etiam hoc argumentum ex Judæorum propria Hypothesi petitum ejus Naturæ est, ut solvere nullo modo possint.

(3) *צָרָקָה* hoc in loco denotat *clementiam*, *misericordiam*, nam opponitur *דִּין* *judicio*. Haud infrequens est, ut *צָרָקָה* apud Chaldæos, Syros, Thalmudicos sub notione *liberalitatis*, *Eleemosynæ* veniat. Daniel Nebucadnezarum consulit, ut *peccata* sua *צָרָקָה* *Eleemosyna* *abrumpat*, erogando bona, arte mala corrupta, & quod Math. vi: 1. *ἐλεημοσύνη*, illud Syrus habet

וְיִסְמָל. Nonnunquam Hebraïsmum hunc imitari videntur scriptores N. T. sic Paulus, postquam locutus fuerat de gratiosa Dei datione, addit, *ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς μενέτω* 2. Cor. ix: 9, 10. ex Ps. cxii: 9.

(4) *אָגַרָה* & *הִגַּרָה* est discursus Theologicus de sensu loci cujusdam scripturæ, qui animum attrahit, & afficit, a *נָגַר* *trahere*, *inclinare*. Contra distinguitur à casibus juris, qui vocantur *שְׁמַעְתָּא*.

(5) R. Akibha fuit insignis Judæorum Magister, *natus ex posteris siferae, ducis Fabin, regis Tyri* Jud. c. iv: 2. *Israelita deinde per proselytismum justitiæ, (uti vocant) factus, in doctrina ita profecit, ut primo Scholæ Diddanæ, deinde etiam Jabhnensis Præses factus fuerit* Otth. Hist. Doct. Misn. p. 132. &c. Studium illius, ut ex præsentè Gemara patescit, non tam fuit circa explicationem discursuum Theologicorum, quàm circa varios Juris casus, veluti plaga lepræ, tentoria & illorum dispositio, in his dignoscendis excelluit, quare R. Eleaseer fil. Asariæ illum allocutus est, *confer te ad jura plagarum lepræ, & tenteriorum*, non est quod quidquam dicas *וְאֵלֶּם נִגְעִים וְאֵלֶּם הַלְכוֹת* *antequam pervenias ad decisiones plagarum lepræ & tenteriorum, quæ sunt decisiones profundæ*, Glossa Raschi.

כי אחא רב דימי אמר
 שמונה עשר קללות קילל
 ישעיה אח ישראל ולא
 נתקדשה דעתו עד שאמר
 לחם ומקרא הזה ירהבו
 הנער בזקן והנקלה
 בנכבד שמונה עשרה
 קללות מאי נינהו דכתיב
 כי הנה הארון ה' צבאות
 מסיר מירושלים ומיהודה
 משען ומשענה כל משען
 לחם וכל משען מים גבור
 ואיש מלחמה שופט ונביא
 וקוסם וזקן שר חמשים
 ונשוא פנים ויועץ וחכם
 חרשים ונכין לחש ונחתי
 נערים שריהם ותעלולים
 ומשלו בם וגומר משען
 אלו בעלי מקרא משענה
 אלו בעלי משנה כגון
 רבי יהודה בן תימא וחבריו
 פליגי בה רב פפא ורבנן
 חד אומר שש מאות מדרי

(1) Quum venisset R. Dimi (ex Israelitica Regione in Babyloniam) dixerat: Sunt octodecim maledictiones, quibus Jesajas Israeli maledixit, nec animus illius refrixit, usque quo hæc verba protulerat, *insurgens puer in senem, & vilis in honoratum*. Quænam sunt (octodecim hæc maledictiones?) R. Scriptum est Jes. IIII: 1-7. (2) *Nam ecce Dominus ille Adonai exercituum amoturus est ab Jeruschalaimis & à Jebuda scipionem, bacillum, omnem scipionem panis, & omnem scipionem aquæ, potentem, & bellatorem, judicem & Prophetam, sagacem ac senem, præfectum quinquagenis, & honorabilem, consiliarium ac sapientem ad silentium alios redigentem & intelligentem mussitantem, daturus autem sum pueros principes eorum & illi, qui ingenio puerili sunt, dominabuntur in eos &c.* Quid intelligitur per *Scipionem* (3) משען? R. (Intelliguntur) Doctores in Scriptura exercitati.

משנה וחר אמר שבע
 מאות סדרי משנה כל
 משען לחם אלו בעלי
 חלמוד שנאמר לכו לחמו
 בלחמי ושחו ביון מסכתי
 וכל משען מים אלו בעלי
 אגדה שמושכים לבו של
 אדם כמים באגדה גיבור
 זה בעל שמועות ואיש
 מלחמה זה שיוורע לישא
 וליתן במלחמתו של חורה
 שופט זה דיון שרן דין
 אמת לאמיתו נביא
 כמשמעו קוסם זה מלך
 שנאמר קסם על שפתי
 מלך זקן זה שראוי לשיבה
 שר חמשים אל תקרו שר
 חמשים אלא שר חומשין
 זה שיוורע לישא וליתן
 בחמשה חומשי חורה
 דבר אחר שר חמשים
 כדרכי אבהו דאמר ר'
 אבהו מכאן שאין מעמידין

citati. Per משענה *bacillum*
 (innuuntur) Doctores Mis-
 næ periti, veluti R. Jehudâ
 fil. Temæ, & socii ejus. Dis-
 fident hoc in loco R. Papa,
 & Rabbanistæ. Unus dicit,
 fuerunt (olim) (4) sexcen-
 ti Misnæ ordines, alter verò,
 septingenti Ordines. Per
 (5) *omnem scipionem pavis*
 (denotantur) Doctores, qui
 in Talmud versati sunt, sic
 dicitur Prou. ix: 5. *Venite,*
vescimini de cibo meo, &
bibite de vino, quod miscui.
 Per *omnem scipionem aquæ*
 (intelliguntur) Magistri in
 Agadot seu discursibus Theo-
 logicis jucundis exercitati,
 quibus cor hominis attra-
 hunt, aquæ instar. *Potens*
 dicitur, qui notitiam habet
 (6) *decisionum Juris.* *Bel-*
lator est, qui novit disputare
 in bello seu ventilatione Le-
 gis. *Judex* ille est, qui ju-
 dicium verum κατὰ ἀλήθειαν
 fert. *Propheta* simpliciter fu-
 mendus est, (seu non aliud
 quid sub hac voce innuitur.)
Sagax denotat Regem, nam
 dictum est Prov. xvi: 10. *Sa-*
gacitas

מתורגמן על הצבור פחות
 מחמשים שנה ונשוא פנים
 זה שנושאים פנים לדורו
 בעבורו למעלה כגון רבי
 חנינא בן דוס' למטה כגון
 רבי אבהו בי קיסר יועץ
 שיודע לעבר שנים ולקבוע
 חרשים וחכם זה תלמיד
 המחכים אחר רבותיו חרשים
 בשעה שפותח בדברי תורה
 הכל נעשין כחרשין ונבון
 זה המבין דבר מתוך דבר
 לחש זה שראוי למסור לו
 דברי תורה שניהנה בלחש
 ונתתי נערים שריהם מאי
 ונתתי נערים שריהם אמר
 רבי אלעזר אלו בני אדם
 שמנועריין מן המצות
 ותעלולים ומשלו בם אמר
 רב פפא בר יעקב תעלי

gacitas infidet labiis Regis.
 (7) *Senex* est, cui convenit (in Academia) sedere. *præfectus quinquagenis*, (8) *ne legas præfectus quinquagenis* sed *præfectus quinque libris* Mosis, qui novit differere de quinque Mosis libris. Alia quoque est explicatio *שר חמשים* secundum R. Abahu; dixit enim R. Abahu, hinc explicatio petenda, quia non (9) constituunt Interpretem in coetu, qui nondum quinquaginta annos habet. (10) *Honorabilis* dicitur, quando propter illum homines eodem tempore viventes honorantur, tum (11) supra (in coelo,) sicuti (contigit) R. Chaninæ fil. Doufæ, tum infra (in terra) sicuti (contigit) R. Abahu in domo Cæsaris. *Consiliarius* est, qui annos intercalare, & menses figere novit. *Sapiens* dicitur, qui Rabbinos suos sapientes reddit. *חרשים* dicitur is, coram quo eo tempore, dum in verbis legis

בני העלי ולא נחקרה
 רעחו עד שאמר להם
 ירהבו הנער בזקן והנקלה
 בנכבר אלו בני אדם
 שמנועריין מן המצות ירהבו
 במי שמסולא במצוות
 בריטון והנקלה בנכבר יבא
 מי שחמורות דומות עליו
 בקלות ירהבו במי שקלות
 דומות עליו כחמורות אמר
 רב קטינא אפי' בשעת
 כשלונה של ירושלם לא
 פסקו מהם בעלי אמנה
 שנאמר כי יחפש איש
 באחיו ביה אביו לאמר
 שמלה לך קצין ההיה
 לנו דברים שבני אדם
 מחכמין כשלמה ישנו חחת
 ירך והמכשלה הזאת
 מאי והמכשלה הזאת
 דברים שאין בני אדם
 עומדין עליהן אלא אם

(loqui) incipit, omnes ob-
 mutescunt. Et *intelligens* il-
 le est, qui unam rem me-
 diante altera intelligit. *Mus-*
fitans qui dignus est, ut illi
 (12) ea verba Legis tradan-
 tur, quæ tacitè data sunt. *Da-*
turus sum pueros principes
eorum. Quid est, *daturus*
sum pueros principes eorum?
 (Jam hoc infra his verbis dici-
 tur, & *puer insurget adversus*
senem) Dixit R. Eleasar, sunt
 tales homines, qui à præcep-
 tis excussi sunt, & quando
 dicitur, *illi, qui ingenio pue-*
rili sunt, dominabuntur in
eos, dixit R. Papa fil. Jacob
 intelliguntur (13) *vulpes,*
fili vulpium. Non refrixit
 animus Prophetæ, usque
 quo hæc verba protulerat,
 (14) *insurgent puer in se-*
nem, & vilis in honoratum,
 (15) qui sunt à præceptis
 excussi, hi insurgent adver-
 sus illum, qui præceptis re-
 fertus est, sicut malograna-
 tum & *vilis adversus hono-*
ratum (feu levis adversus
 gravem,) ille, (16) qui gra-
 via præcepta eodem loco ha-
 bet,

נכשל בהן ישנן חחת יור
 ישא ביו' ההו' לאמר לא
 אהיה חובש ובכיתי אין
 לחם ואין שמלה לא
 חשימוני קצין עם ישא
 אין ישא אלא' לשון שבועה
 שנאמר לא חשא את שם
 ה' אלקיך לא אהיה חובש
 לא היותי מחובשי בית
 המדרש ובכיתי אין לחם
 ואין שמלה שאין בידי לא
 מקרא ולא משנה ולא
 חלמוד ודילמא שאני החם
 דאי אמר להו גמירנא
 אמרי ליה אימא לו הורה
 ליה למימר גמר ושכח מאי
 לא אהיה חובש לא אהיה
 חובש כלל איני והאמר
 רבא לא חרבה ירושלם
 עד שפסקו ממנו בעלי
 אמנה שנאמר שוטפו
 בחוצות ירושלם וראו נא
 ורעו ובקשו ברחובותיה

bes, ac levia, insurget contra illum, qui levia praecepta eodem loco habet ac gravia. Dixit R. Ketina: cum Ierolyma corruit, non tamen defecerunt viri fide digni, nam dicitur Jes. III: 7. *Si prehenderit quis fratrem suum è domo paterna sua*, dicens, *vestis est tibi, ductor esto nobis; an ea possides*, quibus se homines obtegere solent, sicuti vestimenta? exstat in eodem vers. *& ruina hæc*, talia sunt, super quæ homines non stare possunt, nisi (prius) cæspitent, *estne sub manu tua* (ut talem ruinam impedire posses?) *Tum jurabit die illo, dicendo, (17) non vobis præero, & in domo mea non est panis, neque vestis, ne ponatis me ductorem populi* v. i. vox ישא habet significatum juramenti, quemadmodum Exod. xx: 7. *non jurabis apud nomen Domini Dei tui &c. non vobis præero*, non fui ex illis, qui Scholis præfuerunt, *& in domo mea non est panis neque vestis*, mihi non est, neque scriptura,

cendisset Doctor quidem, hic sensus est, è Babylonia ascendisse in Israëliticam regionem, ubi vero dicitur, quem venisset Doctor quidam, ex Israëlita Religione in Babyloniā descendisse intelligitur, in Halic. Olam Part. 2. cap. 1. in Vers. L'Empereur p. 48.

(2) Quando Gemarici locum hunc Jesajæ 111. explicant, sensum, quem vocant עמוק מאד profundum valde, i. e. mysticum sequuntur, non tamen putem, illos sensum literalem excludere, præsertim, quum Commentatores Hebræi sensum Mysticum constanter servant, & alterum tamen quoque adjiciunt. Ita Kimchius, Abarbanel in Comment.

(3) Voces משען & משענה eundem significatum poscunt, nec differentia alia est, quàm quòd prior in mascul, posterior in fœminino sit. Chaldæus interpres exprimit per סמך & סעיר fulcimentum & firmamentum, quamvis non differant, non tamen tautologia in verbis ulla occurrit, verùm, ut Grammaticorum Canon est, duplicatio sententiæ sub diversis verbis, est corroboratio illius. Abarbanel in Comment. ad h. l. בלשון זכר ולשון נקבה להגיד עיסוד מהם כל משען אכתי חזק ולכן כנה אותו בלשון זכר וגם יסיר נקבה מהם המשענה שהוא הרפא החלוש שתשש כחו בנקבה adhibet masculinum & fœmininum, ut significet, quod amoturus ab illis sit omne fulcimentum, verè robustum, ideo nominavit in genere masculino, sed quoque remoturus erit המשענה fulcimentum (in fœminino) quod est debile & infirmum, ut infirmaretur vis ejus, sicut fœmine.

(4) Loco, quod sexcenti, aut septingenti Misnæ Ordines olim fuerunt, hodiernum sex tantum restant, quorum primus vocatur זרעים de seminibus, alter כושר de festis, tertius נשים de mulieribus, quartus נזקין de damnis, quintus קרשים de sacrificiis, & sextus טהרות de puritatibus. Infra Gemara nobis exempla suppeditabit, ex quibus clarescet, quam magnificè loquuntur de Veterum Hebræorum notitia.

(5) Ratio, quare Doctores Talmudici scipioni panis assimilantur, hæc à Raschi in Glossa annotatur, nam potest aliquis inniti demonstrationibus illorum, sicuti fulcimento panis (ad sustentationem corporis.)

(6) Gloss.

(6) Glossa Raschi explicat, quid sit בעל שמועות scil. ששמע
 הלכות פסוקות מרבותיו ושגורות בפיו *qui audivit constitutiones Juris
 decisas à Magistris suis, quas quoque promtè proferre novit.*

(7) Quia senum plerumque est de rebus differere, judicare,
 Gemarici hoc in loco talem quoque intelligendum esse putant,
 cui ob plurima experimenta iudicium ferre in decidendis Juris
 casibus facile est, *seni convenit, ut in Academia sedeat, & à
 quo consilia in qualibet re sapienti sumant.* Raschi.

(8) Quando Gemara hac formula utitur אל תקרי ne legas
 sic, neutiquam nos docere vult, ac si lectio corrupta esset,
 & in quibusdam exemplaribus alia inveniretur, sed alteram tantum
 adhibet, quia literis parum immutatis scopum allegoricæ expli-
 cationis attingit, ex. gr. vera lectio est שר חמשים *præfectus quin-
 quagenis*, sed cum virum Legis peritum innuere vult, dicit le-
 gendum שר חמשתן *præfectus quinque libris* Mosis, nam חמשה idem
 apud Rabbinos sonat, ac apud nos Pentateuchus, quinque Mo-
 sis libri. Simile exemplum habes in fine hujus Cod. fol. ult.
 „cum dicitur, peccatores Israelis præceptorum observatione ple-
 „nos esse malogranati instar, quemadmodum scriptum Cant. iv:
 „כפלה הרימון רקתך 3. sicut fragmen malogranati rakotco, subjicit
 „אל תקרי רקתך *ne legas rakotco, tempora tua, sed*
 „vacui, i.e. peccatores.

(9) מתורגמן על הצבור שר חמשים *Interpretem
 Ecclesie*, qui minimum quinquaginta annos habere debebat; nam
 ex Lingua ignota in vernaculam commodè transferre multum
 laboris & temporis requirit. Munus interpretis in Veteri Sy-
 nagoga Judaica notissimum erat, illius officium in eo consiste-
 bat, ut singulos versus è fonte Hebræo prælectos vernaculè
 redderet, atque populum Linguae Sanctæ imperitum de vero
 sensu edoceret. Originem Judæi referunt ad tempora Ezræ,
 putantque Neh. viii: 8. consuetudinis hujus mentionem fieri.
 Credibile & in subsequente ætate hunc morem observatum fuis-
 se, imò ab ipso Paulo Ecclesie Corinthiæ commendatum,
 nam aliter nullus usus ex insigni isto *πλὴν γλωσσίας* dono, in Ec-
 clesiam redundat, nisi quis *διεγμλωδιων*, interpretator adest, qui
 verbis aptis sensum Ecclesie communicat. insp. 2 Cor. xiv: 5.
 & 13. (10)

(10) מי שהוא *honoratus*. R. D. Kimchi explicat, *qui ob divitias & Majestatem suam estimatus est.* נשוא פנים עשרו וגדולתו נכבד כרוב

(11) Tantam dignitatem horum Magistrorum fuisse scriptores Hebræi referunt, ut in illorum gratiam universus mundus in honore habitus fuerit. R. Chanina fil. dousæ in tanta gratia apud Deum fletit, ut Bathkol seu filia vocis cœlitus testata fuerit: *Univcrsus mundus non aliter, nisi propter Chaninam filium meum* Raschi. Non minus rectè est, si נשא פנים ad Deum refertur, in significato miserendi, gratiam præstandi. R. Abahu verò in domo Cæsaris maximo favore & honore fruebatur, ceu cui ipsæ ancillæ Cæsaris obviam ibant, quemadmodum in Cod. Sanh. dicitur. Observa per vocem *למעלה* hic cœlum innui, quemadmodum Græca vox *ἀνω* in N. Testamento idem valet. Gal: 4: 26. *Ἡ ἀνω Ἰερουσαλὴμ cœlestis Jerusalem.* Sic Col. 111. 1, & 2. *Τὰ ἀνω ζητεῖτε, τὰ ἀνω φρονεῖτε.*

(12) Loco, quod vulgò legitur, *דברי תורה* *verba Legis* Raschi legebat *סתר תורה* *occulta seu mystica Legis*, in Comment. ad Jes. 111. quæ Lectio verior esse videtur, nam cùm in confesso sit Deum illustri modo Legem populo Israelitico dedisse, illamque quotidie inculcasse, non ita rectè Gemara loqueretur, *verba Legis, qua tacitè tradita sunt.*

(13) *תעל* denotat *vulpem*, Hebræis est *שועל* quæ permutatio haud infrequens est, ut sibilantes cum mutis lingualibus permutenrur, ita quod Hebr. *שלוש* *tres* Chal. & Talm. *תלת* Ratio comparisonis clara est, quatenus homines ingenio puerili, sed nequitia virili cum vulpibus comparantur, ob astutiam scil. & nequitiam, quam sub pectore in populi damnum ferunt. Ita Christus Herodem *αλώπεκα vulpem* vocavit Luc. x111: 32.

(14) Hebræi diversimodè hanc vocem exprimunt, modo per *יתגדלו יתגאו* *superbè, ferociter agent*, ut Raschi in Glosa & Comment. ad Jes. 111. modò per *יחזקו עליו ויעזו בו פניהם* *confortabunt se adversus illum, atque indurabunt facies suas*, *יגדלו* *dominabuntur* LXX. habent *μεγαλύνει*, hæc omnia eundem sensum.

sensum innuunt, ferociam scil. pueri, quæ tanta erit, ut contra senem insurget.

(15) *נער* *puer* in Gemara explicatur *בי שמוער* *qui excussus est à praeceptis*, seu destitutus impletione praeceptorum, alludit ad rad. *נע* excutere, à qua *נער* *puer* ortum suum habet, qui ex utero materno modò excussus est, jam qui sensu spiritali puer dicitur, talis intelligitur, in quo nulla praeceptorum observantia reperitur, & arboris emortuæ instar est, ex qua omnes fruges excussæ sunt, itaque opponit *כולא במצות כרימון* *qui praeceptis plenus est sicut malogranatum* conf. Paraphr. Chald. ad Cant. IV: 3.

(16) Vis argumentationis in significato vocum textualium latet, in *נקלה* *levis*, & *נכבד* *gravis*, quatenus illi ob contemptum Divinorum praeceptorum gravia quoque levia apparent, huic verò ob reverentiam, quam mandatis Dei exhibet, etiam levia gravia videntur.

(17) Quamvis alii aliter vertant, vocem *חבש* quàm *præesse, dominari*, ego tamen pluribus ex causis illum significatum elegi, ex textu liquet, populum in summa miseria constitutum de duce, sub quo consistere valeat, sibi circumspicere, quemlibet è domo paterna prehendere, dicendo, *tu dux nobis eris* Jes. III: 4. Jam necessariò requiritur, ut responsio ad quæstionem quadret, dicendo, abnuo, ego vobis non præero. Ipse Paraphrastes Chaldaeus hunc significatum approbat *לית אנא כשר לכהו ריש* *ego non dignus sum, ut caput sim*. Accedit tertio, quod ipse Kimchi hunc significatum admittat *חובש מושל נקרא כן לפי שחובש ואוכר העברים על מצותו* Chobhesch est dominans, nam ita vocatur, quia ligat & vincit transgressores praecepti sui.

(18) Objectio hæc eò tendit, ut velit innuere, aliam subesse causam, quare dixerit *in domo mea non est panis, neque vestis*, quasi non amore veritatis, sed timore pudoris confessus fuerit. Ita mentem Gemaræ glossa Raschi illustrat: *Fortè hoc non ideo (confitebantur) quia fuerunt viri fide digni, sed si aliquis dixisset, ego edoctus sum (scripturam & Misnam) petiissent ab illo, doce nos quoque, & tunc nescivisset.*

הנו רבנן מעשה ברבן
 יוחנן בן זכאי שהיה רוכב
 על החמור והיה מהלך
 בדרך ור' אלעזר בן ערך
 מחמר אחריו אמר לו רבי
 שנה לי פרק אחד במעשה
 מרכבה אמר לו לא כן
 שניתתי לכם ולא במרכבה
 ביחוד אלא אם כן היה
 חכם ומבין מדעתו אמר
 לו רבי חרשיני לומר לפניך
 דבר אחד שלמדתי אמר
 לו אמור מיד ירד רבן
 יוחנן בן זכאי מעל החמור
 ונתעטף וישב על האבן
 תחת הזית אמר לו ר' מפני
 מה ירדת מעל החמור אמר
 איפשר אחת דורש במעשה
 מרכבה ושכינ' עמנו
 ומלאכי השרת מלויק
 אותנו ואני ארכב על

Rabbini Historiam recen-
 sent, quæ Rabban Jochanan
 fil. Saccai contigit, cùm (ali-
 quando) (1) asino inside-
 bat, atque proficiscebatur,
 tunc R. Eleasar fil. Aracasi-
 num incitavit, (& interea Ma-
 gistrum) allocutus est, Rab-
 bi doce me caput unum in
 Opere Currûs. Respondit hic,
 nonne ita vos edocui & non
 exponunt Opus Currûs priva-
 tim, nisi fuerit Sapiens atque
 ex seipso intelligens. (It-
 erum discipulus) dixit, Rab-
 bi da mihi licentiam coram te
 aliquid proferendi, quod me
 edocuisti. Respondit illi,
 (pace mea) profer, & tunc
 statim Rabban Jochanan fil.
 Saccai de asino descendit,
 seque (pallio suo) involvit,
 ac insedit lapidi, (2) qui
 sub olea erat. Dixit illi, Rab-
 bi (3) quare de asino des-
 cendisti? Resp. an possibile
 est, quum tu exponis Opus
 Currûs, & Majestas Divina
 nobiscum, nec non Angeli
 Ministratorii nos comitan-
 tur, ut ego asino inside-
 rem, tunc statim incepit R.
 M Elea-

החמור מיד פתח רבי
אלעזר בן ערך במעשה
המרכבה וירש ויורה אש
מן השמים וסיבכה כל
האילנות שבשרה פתחו
כולן ואמרו שירה מה
שירה אמרו הללו אתה' מן
הארץ חנינים וכל
ההומות עץ פרי וכל
ארוזים חלליות נענה
מלאך מן האש ואמר הן
הן מעשה המרכבה עמו
רבן בן זכאי ונשקו על
ראשו ואמר ברוך ה' אלקי
ישראל שנתן בן לאברהם
אבינו שידע להבין ולחקור
ולדרוש במעשה מרכבה
יש נאה דורש ואין נאה
מקיים נאה מקיים
ואין נאה דורש אתה נאה
דורש ונאה מקיים אשרין
אברהם אבינו שאלעזר
בן ערך יצא מחלצין.

noster, quod Eleasar fil. Arac è lumbis tuis exierit.

Eleasar fil. Arac in opere Currûs, & cùm exposuerat, descendit ignis de coelo, & circumdedit omnes arbores in agro, inceperunt omnes, atque canticum dixerunt. Quodnam canticum dixerunt? Ex Psalm. cXLVIII: 7. *Laudate Adonai de terra, Ceti, & omnes abyssi, arbores fructiferae, omnes Cedri, laudate Dominum. Tunc* (4) Angelus de igne respondit, & dixit; Hoc ipsum est Opus Currûs. Surrexit Rabbân Jochanan fil. Saccai, atque exosculatus est (5) caput illius, & dixit, Benedictus Dominus Deus Israëlis, qui (6) hunc filium Abrahamo Patri nostro dedit, qui scit intelligere, scrutari, & exponere Opus Currûs, reperiuntur tales, (7) qui rectè exponunt, sed non rectè stabiliunt, reperiuntur alii qui rectè stabiliunt, sed non rectè exponunt, sed (8) tu (R. Eleasar fil. Arac) rectè exponis, & rectè stabilis, Beatus sis tu Abraham Pater

A N N O T A T I O N E S.

(1) In regionibus istis Orientalibus sæpissimè ad iter faciendum ministerio asini utebantur, quemadmodum jam ætate Abrahami & Bileami factum fuisse in Sacris legimus, usitatum fortè & illud fuit, ut ad lentos gressus asini promovendos agasonem habuerint, quas partes in Gemara nostra R. Eleasar fil. Arac in honorem Magistri sui implevit, dicitur enim *מחמר אגסו* *agaso*. Hinc quoque patet salvatoris nostri equitationem super asinò fuisse factum ordinarium, ad mores terræ illius accomodatum, nec ab infima plebe, sed à primariis populi adhibitum, inter quos primo loco censetur hic Rabban Jochanan fil. Saccai, qui secundum calculum Chronologium circa Christi tempora vixit; Ita mos hic inter Judæos fuit receptus, ut loca asinis elocandis destinata habuerint, illa vocantur à Talmudicis *שוק של חמור* *forum asinorum*; Fuit simul quoque pecunia pro ratione stadii, quod decurrere viator intendit, fixa *פרסי בומה עשר* *decem milliaria pro susa*. fol. 9. c. 2. h. tract.

„ (2) Incomparabilis Ligtfootus in Joh. 1:48. annotat ad
 „ hæc verba ad Nathanaelem dicta. *Vidite*, inquit Christus,
 „ *cùm esses subter ficum*. Et quidnam tandem ibi agentem?
 „ Non dormientem absque dubio, non otiantem, non mali
 „ aliquid agentem, nam tum tale encomium à Christo non
 „ obtinuerat, quin potiùs aut orantem, aut legentem,
 „ aut meditantem, aut aliquid religiosum præstantem,
 „ in secessu sub aliqua ficu, & extra conspectum homi-
 „ num. Habemus etiam hic exemplum Rabban Jochanan fil.
 „ Saccai, qui majoris devotionis & reverentiæ exhibendæ gratia
 „ asino descendens lapidi insedit, qui erat *sub olea*. Judæi qui-
 „ dam eundem morem à pluribus pientissimis Viris observatum
 „ fuisse affirmant, in quem finem Abrahamus nemus plantavit,
 „ ut *in illo invocaret nomen Adonai Dei fortis aterni* Gen. xxi:33.
 „ Sic putant aliam causam non subesse, quare mentio fiat Deboræ
 „ sub palma sedentis, nisi quod sub illa preces ad Deum fuderit.
 „ Jud. iv: 5.

(3) Quando discipulus Magistrum interrogat, *quare de asino descendisti?* fortasse respicit ad Misn. 5. c. iv. Berac: היה רוכב על החמור ירד ואם אינו יכול לירד וחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדש הקדשים *Qui infidet asino, descendito; si descendere nequeat, faciem convertito; si faciem nequeat convertire, advertat animum ad domum Sancti Sanctorum.* Quare tu asino descendisti? qui tamen hoc Misnæ dictum freadquenter nobis inculcasti, non absolutè necessarium esse, ut iste, qui asino infidet, ad preces fundendas descendere debeat.

(4) Alia lectio olim fuit מלאך המות *Angelus mortis*, sed hanc rejiciunt Authores Tosaphot: לא גרסינן מלאך המות *non legimus, Angelus mortis.*

(5) Sic Magistri affectum discipulis testando caput exosculabantur, atque illos acerrimo hoc stimulo ad majora peragenda monebant. Alia exempla prostant, uti in Nedarim, ubi Simeon Justus in responsione Nasiræi complacentiam suam hoc gestu & verbis declaravit. *Inclinavi in eum capite meo, dixique, O fili, multiplicentur tales, qualis tu, in Israele.*

(6) Nihil magis in ore Judæis omni tempore fuit, quàm jactare ortum ex lumbis Abrahami, se esse filios naturales: ut Joh. viii: 33. σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμὲν *semen Abrahæ sumus*, hanc gloriam illis non adimemus, quæ vana est, quæ, quum Abrahamum operibus abnegant, & Diabolum imitantur, interitum illorum aggravat. Rectè Paulus ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, *non quia semen Abrahæ, ideo sicut filii.* Rom. ix: 7. imò, ut ipsi fatentur in Schab. fol. 53. i. תמה בות אבות, *cessavit meritum Patrum, Abrahami, Isaaci, & Jacobi à diebus Hoseæ Propheta &c.* Conferamus hic verba Gemaræ cum Phrasæologiis in N. Test. occurrentibus, & nonnullam convenientiam reperiemus. Magister hic vocat Abraham אברהם *Abraham Pater noster*, conf. Math. iiii: 9. πατέρι ἐχομεν τὸν Ἀβραάμ, *Patrem habemus Abrahamum.* ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστὶ Joh. viii: 39. R. Eleasar fil. Arac dicitur בן אברהם *filius Abrahami*; Ita τέκνα, σπέρμα Ἀβραάμ *filii, semen Abrahami*, ut loca modò citavimus. θυγατὴς Ἀβραάμ *filia Abrahami* Luc. xiii: 16. Rabban Jochanon fil. Saccai alloquitur Abrahamum, Bea-

Beatus sis tu Abraham Pater noster, quod Eleasar fil. Arac
 יצא מלוציז *è lumbis tuis egressus fuerit.* conf. Hebr. vii: 5. ἐξ-
 ἀλυσθῆναι ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ qui egressi sunt è lumbis A-
 brahami.

(7) *Sunt qui rectè exponunt, & non stabiliunt.* Magister hic
 accusat illos, qui veritatis notitiam accuratam habent, illamque,
 prout נאז *decet, pulchrum est,* explicant, sed nihil minus agunt,
 quàm quòd vitam ad dicta conforment, quòd illi ex eorum
 numero esse velint, qui dicta exemplis propriis confirmant.
 Convenit cum dicto Christi Math. xxiii: 3. λέγετε ὅτι εὖ &
 ποιῶσι Stylo Talmudico verterem: דורשין ואין מקיימין

(8) R. Eleasar fil. Arac non tantum eruditione, sed & pie-
 tate alios excelluit. Hinc de illo dicitur, quòd *rite exponat,* &
 pariter *stabiliat,* & quod majus est, legitur in Pirke Avoth.
 c. 11. 8. *si fuerint omnes sapientes Israel in una lance statera,* &
 R. Elieser fil. Hircanietiam cum illis extiterit, atque R. Eleasar
 fil. Arac in altera lance כלם מבריע את כלם *preponderabit omnes.* Voca-
 tur ibidem מתגבר מעין *fons invalescens,* qui in studiis & virtuti-
 bus magnos profectus facit.

וכשנאמרו הדברים לפני
 רבי יהושע היה הוא
 ורי יומי הכהן מהלכין
 בדרך אמרו אף אנו
 נדרוש במעשה מרכבה
 פתח רבי יהושע ודרש
 ואוחז היום תקופת חמו
 היה נחקשרו שמים
 בעבים ונראה כמין קשת
 בענן והיו מלאכי השרת

Quum Historia hæc refere-
 batur coram R. Jehosua, tunc
 hic & R. Jose sacerdos am-
 bulabant, dicebantque, etiam
 nos in Opere Currus expo-
 nemus. (1) Incepit R. Je-
 hosua, & exposuit, erat au-
 tem iste dies (2) Solstitium
 æstivum s. Junii, & (tamen)
 coeli in nubes colligabantur,
 & sicut species arcûs in nube
 conspiciebatur, ipsi Angeli
 ministratorii se congregabant,
 & conveniebant ad audien-
 dum,

מתקבצין ובאין לשמוע
 בבני אדם שמתקבצין
 ובאין לראות במזמוטי
 חתן וכלה הלך רבי יוסי
 הכהן וסיפר רברים לפני
 רבן יוחנן בן זכאי ואמר
 אשריכ' ואשרי יולדתכ'
 אשרי עיני שכך ראו ואף
 אני ואחם בחלומי מסובין
 היינו על הר סיני ונתנה
 עלינו בת קול מן השמים
 עלו לכאן עלו לכאן
 טרקלין גדולים ומצעות
 נאות מוצעות לכם
 אתם וחלמידכם וחלמידי
 חלמידכם מזומנין לכת
 שלישיה וכ"ו חנו רבנן
 ארבעה נכנסו בפרדס
 ואליהן בן עזאי ובן זומא
 אחר ורבי עקיבא אמר
 להם ר' עקיבא כשאחם
 מניעין אצל אבני שיש
 טהור אל האמרו מים מים

dum, quemadmodum homi-
 nes solent se congregare, &
 venire spectatum (3) ludos
 sponsi, & sponsæ. Abiit R.
 Jose sacerdos, & enumerat
 verba prolata coram Rabban
 Jochanan fil. Saccai, dixit-
 que, (4) beati vos estis &
 beatæ sunt illæ, quæ vos pe-
 pererunt, beati sunt oculi, qui
 ita viderunt, & somniavi
 quòd ego, & vos accumbatis,
 hoc est super montem Sinai,
 edita est Batkol super nos,
 (quæ sonabat) ascendite hic,
 ascendite hic, (5) parata
 sunt discubitoria magna, &
 strata pulchra, vos & disci-
 puli vestri, & discipulorum
 discipuli convocati estis (6)
 ad catervam tertiam, &c.
 Rabbinum tradiderunt: (7)
 Quatuor Paradisum ingressi
 sunt, fil. Afai, fil. Suma,
 Acher, & R. Akibha. Dixit
 illis R. Akibha (8) quum
 ad lapides marmoris puri ap-
 propinquatis, nolite dicere
 aquæ aquæ, (quasi diceretis,
 aquæ nobis transitum ne-
 gant) quia dicitur Ps. ci: 7.
*loquens mendacia non habi-
 tabit*

מסום שנאמר דובר
 שקרים לא יכון לנגד
 עיני בן עזאי הציץ ומה
 עליו הכתוב אומר יקר
 בעיניה הסותר לחסידיו
 בן זומא הציץ ונפגע
 ועליו הכתוב אומר ודבש
 סצא אכול דיוך פז
 חשבענו והקאחו אחר
 קיצץ בנטיעות רבי עקיבא
 יצא לשלום וכ"ו.

tabit coram oculis meis. fil.
 Afai (9) curiosè circumspex-
 it, & mortuus est, in hunc
 quadrat scriptura Ps. cxvi:
 15. *Pretiosa est in oculis A-*
donai mors Sanctorum ejus.
 Fil. suma curiosè circumspex-
 it, & mente abreptus fuit,
 de illo intelligendus est locus
 Prov. xxv: 16. *Si invenias*
mel, comede, quod tibi sa-
tis est, ne saturatus illo e-
vomas illud. Acher plantas
 detruncavit; Et R. Akibha
 in pace egressus est (10) &c.

ANNOTATIONES.

(1) dupliciter fumi potest, vel pro incipere, vel pro
 explicare, aperire Myſterium in Opere Currus contentum.
 Respondet in Novo Testamento vocibus ἀνοίγειν, διανοίγειν,
 ἀρχεῖν, quæ quoque utrumque sensum admittunt, in signi-
 ficatu incipiendi sumitur Math. v: 2. ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἀπε-
 riens os suum i. e. incipiens. conf. xiii: 35. It. Act. xviii: 26.
 ἤρξατο, incepit loqui. In significandi verò explicandi Luc. xxiv:
 32. ὡς διήνοιγεν, dum aperiret nobis scripturas.

(2) Ratio, quare Gemara temporis mentionem faciat, à
 Raschi hæc substituitur דאין דרך להתקשר שמים בענים non contin-
 git (hac anni parte,) ut cæli obnubilarentur. In תמוה seu solstitio
 æstivo cælum sudum & ferennum, nullis nubibus obductum esse
 solet. Est una ex quatuor anni partibus, quas Hebræi vocant
 תקופות *revolutiones*, cæteræ vocantur תקופת תשרי *aquinoctium sep-*
 tem-

tembris, תקופת ניסן *equinoctium Martii* תקופת טבת *solstitium Decembris*.

(3) Pro מומטי Jeruschalmi legit שמח' חתן *letitia sponsi*, Juxta Raschi per מומטי intelliguntur שמשחקין לפניו מני שחוק שמשחקין לפניו *species ludorum*, quibus coram illis, (*sponso & sponsa*) ludunt.

(4) Ex Gemara patet, quemadmodum occasione expositionis Operis Currûs μακαρισμὸς hic dictus sit, qui, præterquam quòd concernit exponentes, refertur etiam ad genitrices, & videntes. אשרי וילדת' אשרי עיני שכך ראו *beatae sunt genitrices vestrae, beati sunt illi, qui ita viderunt*, sic Judæi insigniunt doctissimos Magistros gentis suæ. Simile effatum legimus in Novo Testamento Luc. xi: 27. Μακαρία ἡ κοιλία, ἡ βασίσαίσε, *beatus est uterus, qui te gestavit.* & Math. xiii: 16. Ὑμῶν μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπετε, *beati sunt oculi vestri, quia vident.* non tantum oculis cordis, quibus etiam Prophetæ viderunt, sed & corporis, quomodo *Propheta & iusti desiderarunt idēn & βλέπετε ea videre, quæ vos videtis* v. 17. Notandum hic est, quod κατ' ἐξοχὴν hæc formula R. Jehosua fil. Chananiæ respiciat, qua à cæteris discipulis Rabban Jochanan fil. Saccai distinguitur in Pirke Avot cap. ii: 8. R. Jehosua fil. Chananiæ אשרי וילדתו *beata genitrix ejus*, sunt, qui putant ideo matrem beatam prædicari, quia illa, quum imprægnata erat, omnes Scholas civitatis, & in illis Magistros convenit, dicendo, בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבטעי ושיהיה חכם *Quæso vos, ut petatis à Deo misericordie propter fœtum hunc, qui est in utero meo, ut sapiens evadat.* Bart. ad cit. Misn.

(5) טרקלין *triclinium*. Est vox Græca τεκλίνιον, sub qua hoc in loco status alterius vitæ tranquillius innuitur, de quo nemo dubitabit, præsertim si confert illustrem locum in Pirke Avot c. iv: 16: R. Jacob dicit, *mundus iste similis est vestibulo ante seculum futurum, prepara te ipsum in vestibulo, ut intrare possis לטרקלין in triclinium.* In quæ verba Bart. commentatur טרקלין מקום מושב המלך כך אתה התקן עצמך בעולם הזה כדי שתזכה לעולם הבא *τεκλίνιον notat sedem regiam: sic te ipsum in mundo hoc dispone, ut altero dignus censearis.* Nec malè felicitas alterius vitæ sub

sub tali emblemate repræsentata, habemus quoque hujus rei vestigia in Novo Testamento: Math. viii: 11. *venientes ab ortu & occasu ἀνακλιθήσονται μετὰ Αβραάμ accumbent cum Abrahamo, Isaco, & Jacobo in regno cælorum.* Observa etiam זקן זרעו & ἀνακλινέσθαι accumbere. Mater filiorum Zebedæi à Christo petebat ἵνα καθίσωσι *sedeant filii ab illius dextrâ & sinistrâ.* Math. xx: 21.

(6) כתר השכינה *Caterva tertia.* Sic Judæi distinctos gradus illorum percipiunt, qui alterius vitæ participes futuri sunt, longè enim augustior gloria illorum est, qui pertinent ad כתר הראשונה *catervam primam*, quare etiam dicunt, quod alii splendeant sicut splendor firmamenti, sicut sol, sicut Luna, sicut firmamentum, sicut stella, sicut fulgura, sicut lilia, sicut lampades, attamen omnes aspectu Dei fruuntur, hinc glossa Raschi in genere כיתות היושבות לפני השכינה *Catervæ sedentes coram Majestate Divina*, & in Midrasch Tillin fol. 113. *Sunt septem catervæ seu classes justorum, quæ vident faciem Domini, sedent in domo Dei, ascendunt in montem Dei.*

(7) Dicuntur quatuor ingressi בפרדס in *Paradisum*. Neminem latere potest, quòd Judæi per *Paradisum* intelligant locum felicitati æternæ justorum destinatum, ideoque hæc Phrasis tanquam usu inter Judæos recepta à Christo adhibita fuit, σήμερον μετ' ἐμῆ ἐσθ' ἐν τῷ παραδείσῳ, *hodie mecum eris, in Paradiso*,

Luc. xxi: 43. quam vocem Syrus Interpres retinet פֶּרְדִּיס *Paradisus*. In hac Gemara neque *Paradisus*, neque *ingredi illum* ad literam exponendum est, sed potius de subtili & cœlesti cognitione, secundam quam Magistri arcanum Opus Currus intellexerunt, Deum, ejusque Majestatem scrutando invenire cupiverunt. Quemadmodum Raschi & Authores Tosaphot observant, verba posteriorum hæc sunt, נכנסו לפרדס כגון על ידי שם *Ingressi sunt Paradisum, mediante nomine Divino, nam non ipsimet cœlum ingressi sunt, sed illis videbatur, quasi ascendissent*, unde Cabbalisticè *Paradisum ingredi* sonat notitiam exactissimam quatuor scripturæ sensuum habere, nam ex quatuor literis פֶּרְדִּיס secundum Cabbalæ

speciem, quæ Notarikon dicitur, quadruplex sensus eruitur, פ denotat פשוט *sensum literalem* רמז *sensum exilem*, qui nullum fermè fundamentum in textu habet, sub ר latet רש *allegoricus*, & sub ס intelligi debet סוד *arcanus*.

(8) *Lapides marmoris puri* מבהיק כמים צלולין *splendentis aquarum limpidarum instar* secundum glossam: Quia lapides aquæ limpidæ formam retulerunt, ideo R. Akibha cæteros monuit, ne errore hoc seducantur, & conspectis lapidibus splendentibus exclament, מים מים *aqua, aqua* quasi periculum inundationis immineret, sic enim mendacia loquerentur, cum quibus tamen coram Deo non consistere possent.

(9) הצויץ *curiosè circumspexit*, curiosius, quam par erat, Divinam Majestatem intuitus ac scrutatus est. Raschi הצויץ לצר השכינה.

(10) Studio omittimus duas quæstiones, quarum prima est de castratione canis, an illa licita sit, altera de virgine gravida, an illam ducere Sacerdos M. possit;

חנו רבנן מעשה בר'
יהושע בן חנניה שהיה
עומד על גב מעלה כהר
הבית וראהו בן זומא
ולא עמד מלפניו אמר לו
מאין ולאין בן זומא אמר
לו צופה הייתי בין מים
העליונים למים התחתונים
ואין בין זה לזה אלא
שלש אצבעות בלבד
שנאמר ורוח אלקים

Tradiderunt Magistri nostri Historiam de R. Jehosua fil. Chanania, qui in ascensu montis domus stabat, & videbat filium Sumæ, qui coram illo non surrexit. Dixit illi, unde venis & quò tendis? Respondit fil. Sumæ, intuebar, quanta distantia sit ab aquis superioribus & inferioribus, nec major distantia est, quàm trium digitorum, quemadmodum dicitur, Gen. 1: 2. & Spiritus Dei superficiei aquarum incubabat. (1) sicuti columba

מרחפת על פני המים
 כיונה שמרחפת על בניה
 ואינו נוגעת אמר להן
 יהושע לחלמידיו עריון
 בן זוסה מבחוץ מכרי ורוח
 אלהים מרחפת על פני
 המים אימת הוי ביום
 ראשון הברל' ביום שני
 הוא רחואי דכתיב ויהי
 מבריל בין מים למים
 וכמה אמר רב אחא בר
 יעקב כמלא נימא ורבנן
 אמרי כי גורא דגמלא
 מר זוטרא ואנ' חימא רב
 אסי אמר כחרי גלימי
 דפרימי אהודי ואמרי לה
 כחרי כסירסחיפי אהודי:
 cunt, sicut (4) duo
 plicata.

se vibrat super pullos suos,
 neque illos attingit. Tunc R.
 Jehosua discipulis suis dixit,
 fil. sumæ adhuc foris est (non-
 dum Paradisum intravit, quia
 nescit distantiam) quando-
 quidem hoc dictum, & *Spi-
 ritus Dei incubabat superfi-
 cie aquarum*, contigit in
 die primo, sed distinctio (a-
 quarum) in secundo die fa-
 cta est, quemadmodum scri-
 ptum est Gen. 1:6. *Et sit
 distinguens inter aquas unas
 & alteras.* Quanta distan-
 tia (aquæ ab aquæ?) Di-
 xit R. Acha fil. Jacob (di-
 stantia tantum) est (2) la-
 titudo fili: Rabbanistæ verò
 dixerunt, sicut (3) asser-
 pontis. Mar sutra, & alii
 dicunt, R. Aschi dixit, sicut
 duo pallia, super se invi-
 cem expansa, & alii di-
 pocula sibi invicem condu-

A N N O T A T I O N E S.

(1) Cùm **רחף** propriè de columbis alas suas super pullos expandentibus dicitur, fil. Suma asserti sui fundamentum hinc sumit, ac si idem spatium interjaceat inter aquas inferiores, & superiores, quæ inter columbam & pullos, dum alas vibrat, nec tamen pullos attingit. Spatium interjacens juxta Magistri demensionem est tantum trium digitorum, sed rectè probatio sententiæ hujus, tanquam inepta rejicitur, vel quomodo argumentari potest de distantia aquarum superiorum ab inferioribus ex v. 2. cùm primo die, quo Spiritus Dei aquis incubabat, distinctio aquarum nondum facta sit, sed demum sit opus alterius diei.

(2) **כמלא נימא** *instar latitudinis fili*, aut etiam pili. Adagium Judæis usitatum, quo innuunt res sibi maximè cohærere, nullum notabile interstitium dari. **נימא** videtur esse Gr. *νήμα* *filum* quod à *νέω*, *neo* Germ. *Nähen*.

(3) Glossa Raschi. **גודל דגמלא כשסדרין לוחין של** *Asser pontis, id est, 'quando asseres pontis sibi invicem conjuncti sunt, impossibile est, ut non interstitium quoddam sit, sic in expansis palliis & conduplicatis poculis.*

(4) **כחרי כמי** *sicut duo pocula*: **כחרי** est vox composita ex **כ** nota similitudinis & **חרי** *duo*, quo in sensu modò supra sumitur **כחרי גליומי** *sicut duo pallia*, Clariss. Buxtorfius in Lex. Talm. pag. 1456. legit pro una voce **כחרי** limbi.

אחר קיצץ בנטיעות עליו
הכחוב אומר אל החן
אח פני לחטיא את בשרך
מאי היא חזא מיטטרון
דאחיהבא ליה רשותא
למיכתב למיכתב זכוותא
דישראל אמר גמירא
דלמעלה לא הוי לא ושיבה
ולא החרות ולא עורף ולא
עיפוי שמא חס ושלוס
שתי רשויות הן אפקיהו
למיטטרון ומחיוהי שיחין
פולסי דנורא ליה ס"ט
כי חזיוהו לא קמת מקמנה
איתיהבא ליה רשותא
למיכתב זכוותא דאחר
יצתא בת קול ואמרה
שובו בנים שובבים חוץ
מאחר אמר הואילואיטרון
ההוא גברא מההוא עלמא
ליפוק ליתנהו בהאי עלמא
נפק אחר לתרבות רעה
נפק אשכח זונה תבעה

(1) Acher detruncavit
palmites, in illum quadrat
Ecclef. v. 5. *ne permittas ori-
tuo, ut peccato obstringat
carne tuam.* Quid conti-
git illi? Vidit (2) Metatron,
cui potestas concessa est, ut
confideat, ac conscribat me-
rita Israëlis. (Cum Acher
hunc Angelum sedentem vi-
dit,) dixit; Ego edoctus
sum, quod in coelis non sit,
neque sessio, neque conten-
tio, neque (3) cervix, ne-
que lassitudo, fortassis, sed
venia sit dicto, sunt duæ (su-
premae) potestates, (tunc
quia occasionem dedit erran-
di) eduxerunt Metatron,
atque sexaginta flagris ignis
percusserunt, dixit quoque
ad illum, quæ ratio est, quod
coram illo non surrexeris,
cum illum videbas. Sed rur-
sus ei potestas data est, ut
deleat (4) merita Acher.
Exiit etiam Batkol, dixitque
Revertimini filii aversi exce-
pto Acher, tunc dixit, quan-
doquidem vir hic ex mundo
(futuro) depulsus est, exi-
bit, atque ex præsentemun-
do.

אמרה ליה ולא אלישע
 בן אבויה את עקר פולגא
 (ס"א פוגלא) ממישרא
 בשבחוהב לה אמרה אחר
 הוא שאל אחר את ר"ם
 לאחר שיצא להרבות רעה
 אמר ליה מאי דכתיב גם
 את זה לעומת זה עשה
 האלקים אמר לו כל מה
 שברא הק"ה ברא כנגדו
 ברא הרים ברא גבעות ברא
 ימים ברא נהרות אמר לו
 ר"ע רבך לא אמר כך אלא
 ברא צדיקים ברא רשעים
 ברא גן עדן ברא גיהנם
 כל אחד ואחד יש לו שני
 חלקים אחד בגן עדן ואחד
 בגיהנם זכה צדיק נטל
 חלקו וחלק חברו בגן
 עדן נתחייב רשע נטל
 חלקו וחלק חברו בגיהנם
 אמר רב משרשיא מאי
 קראה גבי צדיקים כתיב

do commodum capiet, tunc
 egressus est (5) ad proge-
 niem malam, exiit, & inve-
 nit scortum, (cum quo con-
 gredi) quæsit. Illud ve-
 rò dixit, nonne tu Elisa fil.
 Abujæ! Ille extraxit (6)
 raphanum ex arcola in Sabba-
 tho, & illi tradidit. (Rur-
 sum meretrix) dixit: אחר
 alius hic est (ab Elisæ fil.
 Abujæ.) Acher, postquam
 se ad progeniem malam con-
 tulerat, interrogavit R. Meir,
 dixit, quid sibi vult illud
 scriptum Eccles. vii: 14. *etiam
 hoc ex adverso illius facit
 Deus ipse?* Respondit, omne
 id, quod Deus creavit, crea-
 vit etiam ex opposito illius,
 creavit montes, creavit etiam
 colles, creavit maria, creavit
 etiam fluvios. Tunc dixit
 (Acher) R. Akibha Magi-
 ster tuus non ita explicavit,
 sed sic, creavit justos, crea-
 vit etiam improbos, creavit
 (7) hortum Eden (coelum)
 creavit etiam Gehennam, u-
 numquodque habet duas
 (oppositas) partes, unam
 in coelo, & alteram in infer-
 no,

לכן בארצם משנה
 יורשו גבי דשעים כתיב
 ומשנה שברון שברם
 שאל אחר את רבי מאיר
 לאחר שיצא לתרבות רעה
 מאי דכתיב לא יערכנו
 זהב וזכוכית וחמורתה בלי
 פז אמר לו אלו דברי
 תורה שקשין לקנותן ככלו
 זהב וכלי פז ונוחין לאברון
 ככלי זכוכית אמר לו רבי
 עקיבא רבך לא אמר כך
 אלא מה כלי זהב וכלי
 זכוכית אף על פי שנשברו
 יש להם תקנה אף תלמיד
 חכם אף על פי שמרחיש
 לו תקנה אמר לו אף אתה
 חוזר כך אמר לו כבר
 שמעתי מאחורי הפרגון
 שיבו בנים שובבים חוש
 מאחר:

no, justus, qui innocens est,
 alteram suam partem sumit,
 & partem socii sui, quæ illi
 erat in cœlo; Impius verò,
 qui reus est, accipit quoque
 suam partem, & partem so-
 cii sui, quæ illi erat in Gehen-
 na. Dixit R. Mescharschia,
 ubi scriptura hoc testatur? De
 justis dicitur Jes. LXI: 7. *Idcir-
 co in terra illorum duplum
 hereditario jure possidebunt,*
 de improbis verò Jer. XVII:
 18. *dupla contritione frange
 eos.* Acher, postquam se ad
 progeniem malam contule-
 rat, interrogavit R. Meir,
 quis sensus loci sit Job.
 XXVIII: 17. *non potest ullus
 (sapientiam) æstimare auro,
 aut nitidissima gemma, nec
 permutationem ejus vase au-
 ri purgatissimi.* Respondit,
 innuuntur verba legis, quæ
 vase aureo cariora sunt, imo
 vase ex auro purissimo con-
 stante, sed faciliter amittun-
 tur, sicut gemma nitidissima.
 (Acher) dixit illi, R. Akib-
 ha Magister tuus non tali mo-
 do explicuit, sed hoc, quid vas aureum, & gemma
 nitidissima? quamvis confringantur, est tamen illis
 me.

medela, ita discipulus, quamvis defecit, restitui potest: Tunc dixit illi, redi tu quoque. Respondit, ego jam (8) post aulæum audivi, *revertimini filii averse* excepto Acher.

ANNOTATIONES.

(1) Frequens in Judæorum æquè ac Christianorum scriptis hujus Acher mentio occurrit, nam sunt in vita atque doctrina ejus quædam notanda, quæ rarò inter Judæos incidunt. Ordiamur à nomine; nomen illi est אחר Acher Lat. *alius*, quod nomen tamen illi non inditum erat in circumcissione, primò enim vocabatur Elisa fil. Abujæ, uti in Gemma meretrix illum alloquitur. *Nonne tu Elisa fil. Abuja?* Hinc simul patet, quæ ratio immutationis nominis sit, nam cùm priùs meretrix noverat. Elisam fil. Abujæ esse non mediocriter doctum, in legibus Judaicis observandis tenacem, viderat postea illum leges solvere, *in ipso Sabbatho*, quod lege cautum erat, *ex arcola raphanum extrahere* ideo nominavit illum אחר *alius*, qui priorem suam vitam factis contrariis abnegat. In Sohar & Talmude Hieros. hæc mutati nominis ratio dicitur שיש שתי רשויות *quia opinabatur duo esse rerum principia*, vel ut alii existimant, quòd, cùm Judaicæ Religioni nuntium remiserit, atque adeo omnibus se flagitiis dederit, inde factum, ut *Alius* appellaretur: uti Compiegne de Veil in Catechis. Jud. Authores Tosaphot annotant insolitum illi contigisse, *quum adhuc in utero matris delitescbat*, transiit mater per fanum Ethnicum, & odorata est speciem (exstat פס, denotat etiam heresin) de qua comedit, & hac species ערעב *tremuit in corpore, sicut nubes*. Ita ista die, quum circumcidebatur, atque Pater convivium pro more solito amicis habebat, notabile factum est, ut ignis de cælo descenderit. Hæc & plura alia apud citatos Authores Tosaphot reperies. Hac vice illud tantùm, quòd in Gemara de detruncatione palmitum in Paradiso exstat, ex glossa Raschi ad elucidationem

tionem afferemus אחר קיצץ בנטיעות קילקל ועיות כנכנס לפרדס ומקצץ הנטיעות ולפי שרים' אותן בתחלת הרברים לנכנס לפרדס נקט לישנא דקיצץ בנטיעות *Acher detruncavit palmites*, id est, *corrupt & pervertit* (dogma de una suprema potestate) *sicut is, qui hortum amœnum intrat, & plantas excidit, & cum primò comparationem instituerit cum ingrediente in Paradisum, hunc morem loquendi adhibuit, detruncavit palmites.*

(2) Juxta Judæos Acher ansam errandi & de duabus supremis potestatibus cogitandi sumsit, quia Angelum, nomine Metatron, sedentem vidit, putavit enim nemini præter Deum licentiam sedendi in cœlo datam fuisse. Jam dudum Viri insigniter docti annotarunt, quòd Angelus hic à Veteribus Judæis, veram fidem profitentibus, pro Magno Fœderis æterni Angelo habitus fuerit, pro Angelo increato, qui Deus est, ad quod probandum plurima testimonia ex antiquissimis, & probatissimis Judæorum scriptoribus indefessâ diligentia collecta sunt, inspiciatur *Buxtorf. Lex Thalm. p. 1192. Cartwright. Annot. in Exod. c. 23. Coccejus in Sanh. p. 233. ut & Clariss. Witsius in Exercit. Acad. de Michaelē n. 5. Varii variam nominis מטטרון Metatron derivationem instituunt. R. Bechai in Comment. in Exod. triplicis meminit I. habet significatum Domini ex sermone Rabbiorum, qui heram vocant מטרונה Matronam. II. Legati, ex sermone Græcorum, qui vocant Legatum מטטור (si rectè conjicio, inquit Buxtorfius, respicit ad *μηνυτής* Nuncius, Nunciator, quod poëtice dicitur *μηνύτωρ*.) III. Custodis, ex Chald. נטר custodire IV. secundum alios significatum habet Mediatoris, quem Sacra litera Michaelē, Magistri Metatron vocant, fortasse nomine corrupto ex Latino Mediatoris, ait *Clariss. Wits. l. c. V. Metatoris*, præcursoris, quas partes Angelus hic populo Israelitico implevit, ceu quibus dux viæ in deserto extitit, cui sententiæ accedunt, *Buxtorf. Coccejus.* Quum hæc facili modo ad Christum applicari possint, statim ad cognoscenda illustria prædicata hujus Angeli in Gemara & alibi memorata procedam. In Gemara dicitur, quòd Angelo Metatron potestas concessa, ut confideat, ac conscribat merita Israël, quum cæteri Angeli stare debeant, nam dicitur quòd in*

O

cœlis

coelis לא ישיבה nulla sessio sit, ab hac dignitate Metatron vocatur ספרא רבא *Scriba Magnus*. Dicitur quoque, quod merita Acher deleta fuerint, ipsique resipiscentia planè negata, quia ob errorem suum Angelus Metatron sexaginta flagris ignis percussus fuit. Eundem esse Judæi volunt cum Angelo, in cujus medio nomen Adonai est Exod. xxiiii: 22. quem unanimiter Christum esse confitemur. Raschi ad hunc loc. כי שמי משותף בו ורבותינו *quia nomen meum sociatum est cum eo, cujus nomen est, sicut nomen Magistri sui, Metatron per Gematriam idem valet ac שרי Schaddai* (scil. 314.) Aben Esra in Comment. refutat illos, qui per Angelum hunc intelligunt aut ספר תורה *librum legis*, aut ארון הברית *arcam fœderis*, contrà eundem esse dicit cum Angelo הגואל, *qui liberat ab omni malo* Gen. xlviii: 16. & *Angelo facierum* Jes. lxi: 9. Est idem cum Michael, de quo supra. Si quis hæc elogia cum dictis Scripturæ confert, amabilem Harmoniam reperiet, luculenta Antiquæ fidei Judaicæ testimonia cognoscet, vel nonne eadem in sacris de Christo legimus? cui ob redemptionis suæ pretium perfectissimum potestas concessa, ut ad dextram Dei confideat Eph. i: 20. ubi merita nostra quæ ipse nobis promeruit, sanguine suo consignata sunt, אחרים *Alii*, qui à priori veræ cognitionis & Sanctæ vitæ statu recedunt, qui cum semel illustrati, rursus relabuntur, qui Filium Dei crucifigere, & ignominia exponere volunt, illi ad resipiscentiam renovari non possunt. In illius medio est nomen Dei; habet eandem vitam cum Patre & Spiritu Sancto, est pariter verus Deus, cui ad perfectiones suas nihil deest &c. Nemo cum ratione in malam partem accipere poterit, si quis in vetustis Hebræorum dictis לעיפאנא veræ fidei investigat, illis enim prius credita fuit cognitio de Messia, ejus persona, statu, officio & Majestate, quamvis illa per judicium Dei tremendum miserè à recentioribus depravata sit, præsertim quoad ea, quæ nobis favere videntur, qua ex causa fortè adducti Authores Tosaphot hanc glossam adjiciunt לו בשאין יכולת *& percusserunt eum* (Metatron) *sexaginta flagris*

flagris ignis, ut innotescat, illum non majore potentia pollere, quam alios (Angelos.)

(3) Glossa Raschi. לא עורף רכב צדיקן יש להם פנים non habent cervicem, quia ab omni latere habent facies, quemadmodum etiam Ezechiel testatur, quod quaterni vultus sint unicuique Ezech. 1:6.

(4) למימחק זכותא ואחר, ut deleat merita Acher. Hæc verba conjungenda, aliter contra mentem Gemaræ verteremus: Incomparabilis Buxtorfius divisim legit in Lex. Thalm. p. 1193. למימחק זכותא delere merita ipsorum (Israelitarum) sed ex serie antecedentium & consequentium cuilibet notum, hæc verba scopum non attingere, dixit enim, ut Judæi fingunt, Bathkol; Revertimini filii aversi excepto Acher, itaque solius Acher merita deleta sunt. Ita quoque simpliciter exstat זכותא ואחר merita Acher, non verò זכותא וישראל vel זכותא illorum, vel merita Israelis.

(5) הרבות רעה Progenies mala. Correspondet Phrasi N. Testamenti Math. xvi: 4. הרבה רעה progenies mala Syrus **כפלה**. Generatio mala. **כ** litera sibilans mutatur in **ת** mutam literam. Est tale hominum genus, quod omnibus flagitiis coopertum, legibus & imperio solutum vivit, quod naturam humanam & mansuetam exuit, & feræ instar degit, nam hanc Emphasin הרבות רעה progenies mala habet, undè ex adverso בני הרבות animalia cicurata intelliguntur.

(6) Gemara legit פולא. Raschi **פולא** raphanus.

(7) **גן עדן** Hortus Eden. Patet ex oppositione Gehenna, quid intelligendum sit per hortum Eden, locus scil. justorum consummatorum; Etenim Judæi quoque agnoscunt hortum hunc amœnissimum illustrem cœli typum gessisse. Esajas ad summam felicitatem exprimendam similitudinem horti Eden adhibet cap. LI: 3. Adonai Zionem consolabitur, consolabitur omnia loca vastata ejus, faciet desertum ejus כעדן sicut Eden & solitudinem ejus כגן עדן sicut hortum Adonai, gaudium & latitia invenientur mihi, confessio, & vox cantus.

(8) מאחורי הפרגוד *post velum*. Buxtorf. explicat per *clanculum*, secretò. Authores Tosaphot aliam lectionem citant, quæ fortè in Talmude Hierosolymitano exstat, scil. קרשי קרשים *post Sanctum Sanctorum*.

חנו רבנן מעשה באחר
שהיה רוכב על הסוס
בשבת והיה ר' מאיר מהלך
אחריו ללמוד חורה מפיו
אמר לו מאיר חזור
לאחריך שכבר שיערתי
בעקבי סוסי עד כאן
חחום שבת אף אהה
חזור בך ולא כבר אמרתי
לך כבר שמעתי מאחורי
הפרגוד שובו בנים שוכבים
חוץ מאחר הקפיה עייליה
לבי מדרשא אמר ליה
לינוקא פסוק לי פסוקך
אמר לו אין שלום אמר
ח' לרשעים עייליה לבי
כנישתא אחריתי אמר ליה
לינוקא פסוק לי פסוקך
אמר לו כי אם תכנס
בנחר ותרבי לך בורית
נכתם עונך לפני עייליה
לבי כנישתא אחריתי אמר
ליה לינוקא פסוק לי
פסוקך אמר ליה ואת

Tradiderunt Magistri Hi-
storiam de Acher, qui (1)
Sabbatho equitabat, secutus
est illum R. Meir, ut disceret
legem ex ore illius. Acher
illum alloquebatur, dicendo;
Meir revertere, nam jam me-
titus sum pedibus equi mei,
quousque (2) terminus Sab-
bathi se extendat. (Tunc
quoque R. Meir) dixit,
etiam tu revertere. Resp.
nonne jam dixi tibi, me post
velum audivisse, *revertimini filii aversi* excepto Acher.
(Meir) precibus tandem præ-
valuit, illumque in Scholam
duxit, ubi Acher ad puerum
dicebat, recita mihi versum
tuum. Respondit ex Jes.
LVII: 21. *Nulla est pax, in-
quit Deus meus, improbis.*
(R. Meir) duxit illum in
aliam Synagogam, in qua
(iterum Acher) ad puerum
dixit, recita mihi versum
tuum: recitavit ex Jer. II: 22.
quod si te nitro ablueres, &
plu-

שרור מה העשי כי חלבשו
 שני כי חערי ערי זהב כי
 חקרעי כפוך עיניך לשון
 חחיפי וג' עייליה לבי
 כנישחח אחריחי עד
 דעייליה לחליסר בי כנישתי
 כולהו פסקו ליה כי האי
 גיונא לבחרא אמר ליה
 ולרשע אמר אלקים מה
 לך לספר חקי וגומר ההוא
 ינוקא הוה סגמגם
 בלישניה אשתמע כמה
 דאמר ליה ולאלישע אמר
 אלקים איכא דאמרי
 סכינא הוה בהדיה וקרעיה
 וסדריה לחליסר בי
 כנישתי ואיכא דאמרי אמר
 אי הואי בידי סכינא הוה
 קרענא ליה כי נח נפשיה
 דאחר אמרי לא מיוז
 לידיוניה ולא דעלמא

*plurimum smegmatis tibi ad
 hareres, obducit se auro in-
 signi iniquitas tua coram me.*
 Rursum in aliam Synagogam
 duxit, & (Acher) dixit ad
 puerum, recita mihi versum
 tuum: Recitavit ex Jer. iv:
 30. *tu, qui vastatus, quid
 facis, quod dibapho te induis,
 quod ornas te ornatu aureo,
 quod laceras fuco oculos tuos?
 in vanum reddis te pulchrum*
 &c. Porro (R. Meir) duxit
 Acher in Synagogas, usque
 quo in decimam tertiam ve-
 nit, & in omnibus ad hunc
 modum responsiones tulit,
 in ultima quoque dicebat,
 recita mihi versum tuum: re-
 citavit ex Ps. l: 16. **ולרשע**
 & *improbo dicit Deus.*
*Quid tua, ut enarres decre-
 ta mea, & assumas fœdus
 meum in ore tuo* &c. Puer
 hic lingua sua balbutiebat,
 & ideo sonabat, quasi dixif-
 set. **ולאלישע** & *Eliseo dixit*
Deus (pro eo, quod exstat,
 & *improbo dicit.*) Sunt qui
 dicunt, quod cultrum secum
 habuerit, & puerum lacera-
 verit, miseritque in (4) tre-

דאתי ליתוי לא מיון
 ליריוניה משום דעסק
 באוריתא ולא לעלמא
 דאתי ליתוי משום דחטא אמר
 ר' מאיר מוטב דליריוניה
 וליתוי לעלמא דאתי מתי
 אמות ואעלה עשן מקברו
 כי נח נפשיה דרבי מאיר
 סליק קוטרא מקבריה
 דאחר אמר רבי יוחנן
 גבורתא למיקלא רביה חד
 הוה ביננא ולא מצינן
 לאצוליה אי נקטיה ביד
 מאן מרמי ליה מאן אמר
 מתי אמות ואכבה עשן
 מקברו כי נח נפשיה דרבי
 יוחנן פסק קוטרא מקבריה
 דאחר פתח עליוה ההוא
 ספרנא אפילו שומר
 הפתח לא עמד לפניך
 רבינו.

decim istas Synagogas; sunt
 tamen etiam alii, qui dicunt,
 Acher tantum dixisse, si mihi
 culter esset, ego illum lace-
 rarem. Mortuo Acher (in
 coelis) dicebant, non possu-
 mus hunc Acher judicare,
 neque possumus ad seculum
 futurum perducere, non
 possumus illum judicare, quia
 (5) legi operam dedit, ne-
 que possumus perducere ad
 seculum futurum, quia pec-
 cavit. Dixit R. Meir, præ-
 stat, ut judicetur, atque
 (postea) ad seculum futu-
 rum perducatur: Ec quando
 moriar, ego tunc (6) (fu-
 mum super sepulchrum af-
 cendere) faciam, quum ve-
 rò R. Meir mortuus est, fu-
 mus à sepulchro Acher ascen-
 dit. Dixit R. Jochanan, an illi
 potentia est incendendi (fe-
 cit enim ascendere fumum.)
 Unus Magister fuit inter nos,
 neque illum protegere potui-
 mus, si illum manu prehen-
 dero, quis mihi illum eripiet,
 dixit, ecquando moriar, ut
 fumum ab illius sepulchro ex-
 tinguiam, quum R. Jochanan mortuus est, fumus à
 sepul-

sepulchro Acher cessavit: Incepit (7) lamentator de illo dicere, etiam ipse custos januæ (in Gehenna) coram te, Magister noster, non consistet.

ANNOTATIONES.

(1) Facinus Acher contrarium est sancitis Rabbiorum, secundum quæ equo aut alio animali vehi in Sabbatho interdictum est. Sic in Beza fol. 36. 2. *nullis vehuntur animalibus; ne scil. exeant ultra limites, nam illæ, ut Glossa observat, qui pedibus non ambulat, non videt סימני חומין signa limitum, & ita facile transilit.* Memini me aliam interdictationem legisse, veluti quod iste, qui extra urbem equitat, ad gradum promovendum virgam vellere nonnunquam soleat, sed qui hoc facit, leges Sabbathi secundum Judæos violat. Etiam Authores Tosaphot memorant, quod Acher in die expiationum quodam, qui in Sabbathum incidebat, animali infederit.

(2) *חומ שבת, terminus Sabbathi.* Acher dicebat ad R. Meir, revertere, nam terminus Sabbathi lege circumscriptus finitus est, tibi, qui rigorem Legis observas, non licitum est me ultra sequi. Neminem fugit, quod Judæis in Sabbatho certus, atque fixus terminus, statutus sit, quem transgredi absque læsione legis non poterant; Terminus ille emetiebatur bis mille, passus vel juxta alios bis mille cubitos, quæ unum milliare conficiunt. Maimon tract. de Sabbatho c. 27. *מדיני סופרים שלא יצא אדם חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה אבל חוץ לאלפים אמה אסור* Statutum scribarum est, ne homo exeat extra urbem ultra bis mille cubitos, nam extra bis mille cubitos exire prohibitum est. Hinc nosse potes spatium itineri Sabbatici Act. 1: 12. *αὐτὸς ἔχον ὁδόν.*

(3) Puer hic ob linguæ vitium, quod in pronuntiatione literæ *ר* pluribus adhæret, balbutiebat, itaque quum ex Ps. *Eccl. 17.* recitare vellet *וְלֹרֶשֶׁת & improbo dicit Deus, Quid tua &c.* Acher,

Acher, qui prius Elisæus vocatus, intellexit, quod dixerit
ולאלישע & Eliseo dicit Deus; Quid tua &c.

(4) Non absimile factum legimus in Sacris de Levita peregrinante Jud. XIX: 29. qui domum ingressus, sumpsit המאכלת (Gem. סכנא) cultrum, prehendit concubinam suam, & divisit ossa ejus in duodecim membra, misitque eam per totum terminum Israelis. Referunt quoque Authores Tosaphot de impietate Acher, quæ tanta fuerit, ut כל תלמיד רהוה חמי לה הורה קטיל omnem discipulum, quem viderat, occiderit.

(5) Volunt Judæi quidam, notitiam divinæ Legis in quovis homine, etiam peccatore, tantam efficaciam relinquere, ut ignis Gehennæ nullum damnum illis inferre valeat, quasi אור ignem Gehennæ. In fine Cod. hujus legimus תלמיד חכם אין אור של גיהנם שולטת בהן וכ"ו אין אור שולטת בו תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלא כה דברי כאש נאם ה' על אחת כמה וכמה! אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל In discipulo Sapientis ignis Gehennæ non dominatur &c. nam discipulorum sapientum totum corpus igneum est (ex notitia legis, quæ igne comparatur) uti dicitur Jer. XXIII: 29. Annon ita verbum meum est; ut ignis, dictum Adonai; quanto magis (non dominatur ignis in discipulis sapientum) Dixit Risch Lakisch ignis Gehennæ nullum dominium exercet in prevaricatoribus Israël.

(6) R. Meir, qui discipulus hujus Acher erat, illum fusè diligebat, atque ad meliorem frugem reducere sæpius laborabat, imò, quum jam mortuus erat, fumum, ut Gemara vult, super sepulchrum ejus ascendere faciebat ad seculi futuri participationem illum perducere omni nisu contendebat. Historiam paulò prolixius Authores Tosaphot recensent. Brevitatis causa verba nonnisi Latinè subjiciam: Descendit ignis de cælo, atque illum (Acher) combussit; Dixit R. Meir, Ecce sepulchrum, Magister mi, & pallium suum super illud extendit, dixitque, Ruth. III: 13. pernocta hic hac nocte &c. id est, pernocta hic in hoc mundo, qui nocti similis est, & erit in crastino die, id est, in seculo futuro, si redemerit te bonus, redimat iste, hic est Deus O. M. quemadmodum dicitur Bonus est Adonai omnibus

Pf. CXLV: 9. *sin autem noluerit redimere te, ego te redimam.* Comparat insuper R. Meir Magistrum suum thecæ, in qua liber legis repositus, jam si incendium oritur, theca unâ cum libro ex igne eripitur: Ita quoque Acher, qui exactam Legis notitiam habebat, igni Gehennæ non committendus est. לא כן תנינן מצילין תימן הספר עם הספר מצילין אליושע בזכות תורתו *Annon ita legimus, eripimus (ex incendio) thecam cum libro, sic Elisaum cum dignitate Legis eripiemus.*

(7) ספרנא *Lamentator*, qui constitutus erat, ut in honorem defuncti Orationem funebrem diceret, atque illius virtutes in consolationem superstitum describeret. Talem lamentatorem habuit R. Jochanan, qui tantam Magistri hujus efficaciam celebravit, ut custos judicandorum coram illò consistere non potuerit, quippe Acher, qui in carcere detentus erat, vi ereptus fuit. Sic funus Rabbinorum celebrare frequentissimum erat, ut exempla sub rad. ספר Cl. Buxtorf. citat. Hoc unicum propter elegantiam adducam, פכו לאבלים ולא לאבירה שהוא למנוחו ואנו לאנחה *Deflete lugentes, non vero defunctum, ipse enim est in requie, non vero in luctu.*

בתו של אחר אתיה לקמיה
 רבי אמרה ליה פרנסני
 אמר לה בת מי את אמרה
 לו בתו של אחר אני אמר
 לה עדיון יש מזרעו בעולם
 וזה כתיב לא נין לו ולא
 נכר בעמו ואין שרוד
 במגוריו אמרה לו זכור
 להורחו ואל הזכור מעשיו
 מיר ירדה אש ומסככה

Filia hujus Acher veniebat coram Ribbi, dicebatque ad illum, ciba me. Tunc quæsiuit ab illa, (dic mihi) cujus filia es? R. Ego sum filia Acher. Ad hæc Ribbi, An adhuc reliquum est de semine ejus in mundo, cùm scriptum sit Job XVIII: 19. *neque filius ei, neque nepos in populo ejus, neque superstes ullus est in habitationibus ejus.* Respondit illa, memor sis legis (quam accu-

ספסלו של רבי נכה ואמר
 ר' ומה למתננין בה כך
 למשחבחין בה על אחת
 כמה וכמה ורבי מאיר היכי
 גמר תירה מפומיה דאחר
 והאמר רבה בר בר חנה
 אמר רבי יוחנן מאי דלתיב
 כי שפתי כהן ישמרו דעת
 ותורה יבקשו מפיהו כי
 מלאך ה' צבאות הוא אם
 דומה הרב למלאך ה' יבקשו
 תורה מפיהו ואם לאו אל
 יבקשו תורה מפיהו אמר
 ריש לקיש רבי מאיר קרא
 אשכח ודרש הו' אונן
 ושמע דברי חכמים ולבך
 חשיה לדעתי לדעתם לא
 נאמר אלא לדעתי רב
 חנינ' אמר מהכא שמעי
 בת וראי והשי אונן ושכתי
 עמך ובית אביך וגו' קשו
 קראי אהרדי לא קשיא הא
 בגדול הא בקטן כי אתא

ratè novit) sed noli meminisse operum illius; & statim ignis descendit, qui sedile illius adussit. Flevit, dixitque Ribbi, quòd si ita pro his, qui ignominia afficiunt legem (gloriam ostendis) quantò magis ostendes pro illis, qui illam laudant. Quo jure potuit R. Meir legem addiscere ex ore Acher? Dixit Rabbabar bar Chana, quòd dixerit R. Jochanan: quid scriptum est Malach. 11: 7. *Labia sacerdotis observant scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, nam Angelus Adonai exercituum est.* Si Magister similis est Angelo Adonai exercituum, tum legem ab ore ejus requirunt, si verò non similis sit, tum quoque non requirunt legem ab ore ejus. Dixit Risch Lakisch, R. Meir locum scripturæ invenit, (quo factum suum excusat) illumque exposuit Prov. 22: 17. *Inclina aurem tuam, & ausculta verbis Sapientum & animam tuam adhibe ad scientiam meam, (1)* non dicitur ad scientiam illorum,

רבי דומי אמר אמרי
 במערבא רבי מאיר אכל
 תחלא ושדא שיחלא לברא
 דרש רבא מאי דכתיב אל
 גינת אגוז יורחי לראות
 באיבי הנחל וגומר למה
 במשלותלמידיו חכמים לאגוז
 לומר לך מה אגוז זה
 אף על פי שמלוכלך בטיט
 ובצואה אין מה שבתוכו
 נמאס אף תלמיד חכם
 אף על פי שסרח אין חורתו
 נמאסת אשכחיה רבה בר
 שילא לאליהו אמר ליה
 מאי קאי עביר הק"ה א"ל
 קאמר שמעתא מפומיהו
 דכולהו רבנן ומפומיה
 דרבי מאיר לא קאמר אמר
 ליה אמאי משום דקא
 גמר שמעתא מפומיה
 דאחר א"ל אמאי ר' מאיר
 דימון מצא חוכו אכל
 קליפתו זרק אמר ליה
 השתא דאמר מאיר בני
 אומר בזמן שאדם מצטער
 שכינה מה לשון אומרה

lorum, sed ad scientiam
 meam. R. Chanina dixit, hinc
 Meir (factum suum excusa-
 vit,) quia dicitur Ps. XLV: II.
Audi filia, ac vide, & in-
clina aurem tuam, (2) ob-
liviscereque populi tui, &
domus paternæ tuæ. Ita lo-
 ca erunt sibi in vicem oppo-
 sita: Neg. nam (3) hic,
 (quando dicitur inclina au-
 rem tuam) refertur ad eru-
 ditum. Sed hic (quando
 non licet legem ab ore im-
 probi requirere) refertur ad
 ignarum. Quum R. Dimi
 (ex terra Israelis) venerat,
 dixerat. In Occasu dicunt,
 R. Meir (4) comedit dacty-
 los & abjecit grana foras.
 Exposuit Raba, quid scrip-
 tum est Cant. VI. *ad hortum*
nucis descendendi, ad inspicien-
dum virentes plantas vallis
 &c. Quare discipuli sapien-
 tum assimilantur nuci? Ideo,
 ut sciamus, quod nux, quam-
 vis (ab exteriori parte) luto
 & excremento inquinata sit,
 nihilominus non fastidia-
 tur, ita discipulus sapientis,
 quamvis defecit, lex illius

קלני מראשי קלני מזרועי
אם כך הקדוש ברוך
הוא מצטער על רמן של
רשעים קל וחמר על
רמן של צדיקים שנשפך.

non fastidienda est. Invenit Rabba fil. Silæ (5) Eliam, rogavitque illum: Quid Deus O. M. facit? R. repetit sententias, quæ ex ore omnium Magistrorum egrediebantur, non tamen illas, quas dixit R. Meir. Quare? Quia illas ex ore Acher didicit. Verum, (inquit Rabba fil. Silæ) R. Meir malogranatum invenit, partem interiorem comedit, & corticem abiecit. Tunc (Elias) dixit: (6) A nunc Deus dicit, Meir filius meus dicit: Eo tempore, quo homo mœrore affligitur, quibus verbis Deus utitur? (7) Grave est caput meum, grave est brachium meum; Si Deus O. M. tali mœrore afficitur ob sanguinem improborum, quali non afficitur ob sanguinem justorum, qui effunditur.

ANNOTATIONES.

(1) Constat ex præcedentibus, quemadmodum Gemara ex *Malach. 11: 7.* probet, Magistrum illum, à cujus ore verba audienda sunt, similem esse debere Angelo Adonai exercituum, id est, ut Kimch. in h. l., *legato Dei O. M. qui Israelcm verba Dei edoceat*, Jam quum Acher in vita sua nihil minus fuit, quàm legatus Dei, quæritur, qua cum ratione R. Meir legem ex illius ore didicerit? Respondit R. Meir, & facti sui fundamentum quærit in *Prov. 22: 17.* quando Deus præcipit *aures inclinare ad verba Sapientum*, modò animus ad cognitionem Dei dispositus sit, licitum quidem esse, aures arrigere ad verba sapientum, at animum dirigendum ad cognoscendum Deum & operibus suis sanctificandum, non vero malos Magistrorum mo-

res imitandos esse. Ita Raschi Emphaticè intelligit ולבך תשית & *animum tuum ad cognitionem meam adhibe*, ut, si Rabbini tuus impius sit, operibus ejus non assuescas.

(2) Glossa Raschi. את מעשיהם שכחי ואל תלמדי אותן. *opera illorum obliviscere, neque illa addisce.*

(3) *ad literam ita vertendum.* Hoc de magno, illud de parvo intelligendum. Per magnum intelligitur *qui novit evitare opera* (Magistri mala) *potest legem ex ore illius addiscere.* (& ideo) obijci-
tur exemplum R. Jehuda in Moed. Koton c. ult. qui discipu-
los excommunicavit, eò quòd Magistro infami usi fuerint, er-
gò non licitum est auscultare verba Magistri facinerosi. Respon-
dent dupliciter Authores Tosaphot; vel discipuli hi indocti
fuerunt, & ideo timendum erat, ne à Magistro seducerentur
vel, si eruditi fuerunt, R. Jehuda *מאז מקום לדורו וכיון היה כיון* sufficientem *excommunicationis causam reperit.* &
equum erat, quandoquidem (Magister) male audiit.

(4) Proverbium in illos dictum, qui ex Authoribus & libris malis bona cum judicio excerpunt, ita ut mala nullam seductionis vim in illorum animis reliquerint. תהלא juxta Raschi est כתר פרי החיצון הנאכל *fructus interior, qui cum Dactylo commeditur.* ורענא הנורקת *granum, quod abjicitur.*

(5) Sapientissime Judæi tales apparitiones Eliæ fingunt, veluti in Sanhedrin c. xi. רי"ב אשכחיה לאליהו R. Josua fil. Levi invenit Eliam stantem ad ingressum Paradisi, & statim. R. Josua fil. Levi reperit Eliam stantem ad os spelunca R. Josua fil. Jochai. Solent Rabbini ferè semper in his apparitionibus solutionem quæstionum intricatarum ab illo quærere, uti in Gemara nostra. Quid Deus O. M. facit? Ita quoque in l. c. ex Sanh. אימת אחי משיח Quando Messias veniet? &c. agnoscunt enim Judæi Eliam, rerum difficilium explanatorem, qui antequam Messias venturus sit, impedimenta notitiæ quælibet è medio auferet, hinc tam notum in Talmude est, ut nonnisi literas initiales ponant תיקו id est, תשיב יתרוך קשות ובעיות Tischbi (qui est Elias) solvet objectiones & quæstiones Chag. fol. iv. c. i. &c.

(6) Glossa Raschi: *jam* עכשיו שמע לקולך ואמר שמועה מפיו (6) *Glossa Raschi: (Deus) auscultavit ad vocem tuam, atque sententiam ex ore (R. Meir) dixit.*

(7) *proprie ego levis sum à capite meo.* Quamvis vox קל levitatem denotat; attamen contrarium levitatis, gravitatem scil. Gemaristæ hic intelligunt, solent enim, quando de Deo sermo est, לשון נקיה *sermonem honestum* adhibere, ac si gravitas minus rectè de Deo dicatur. Glossa קלני explicat per כבד אני *ego gravis sum.*

אשכחיה שמואל לרב
יהודה דחלי בעיברא דרשא
וקא בכי אמר ליה שיננא
אמאי קא בכית א"ל מי
זיטרא מאי דכתיב בהו
ברכנן איה סופר איה
שוקל איה סופר את
המגדלים איה סופר שהיו
סופרין כל אותיות שבתורה
איה שוקל שהיו שוקלין
קלין וחמורין שבתורה
איה סופר את המגדלים
שהיו שונין שלש מאות
הלכות במגדל הפורח
באוויר ואמר ר' אמי חלה
מאה בעי בעו רואג

Schemuel invenit R. Jehudam, qui se fulciebat in repagulo januæ, flebatque, atque dicebat. (1) Tu, qui tanti acuminis vir es, quare (2) fles? Resp. An hoc parum est, quod scribitur de (3) Rabbanistis Jes. xxxiii: 18. (4) *Ubi scriba? ubi pensator? ubi numerans turres? Ubi est scriba?* Intelliguntur Scribæ, qui omnes literas, quæ in lege exstant, numerant. *Ubi est pensator?* Intelliguntur illi, (5) qui expendunt levia & gravia Legis. *Ubi est numerans turres?* Intelliguntur illi, qui norunt trecentas decisiones juris, (6) de turre volante in aëre. Et dixit R. Ammi, Doeg & Achitophel trecentas quæstiones quæsierunt de

ואחיתופל במגדל הפורח
 באויר ותנן שלשה מלכים
 וארבעה הדיוטות אין
 להם חלק לעולם הבא
 אנן מה תהוי עלן א"ל
 שיננא טינא היתה בלבם
 אחר מאי זמר יווני לא
 פסק מפומיה אמרו עליו
 על אחר בשעה שהיה
 עומד מבית המדרש הרבה
 ספרי מינין נושרין מחיקו
 שאל נימוס הגרדא אח רבי
 מאיר כל עטר דנחיה
 ליורה סליק א"ל כל מאן
 דהוה נקי אגב אימיה
 סליק כל דלא הוה נקי
 אגב אימיה לא סליק.

de turre volante in aëre. Traditum est, quod fuerint tres Reges & quatuor (7) Idiotæ & tamen nullam partem in seculo futuro habeant, quid igitur nobis obtinget? Tunc ille dixit; Tu, qui tantiacuminis vir es, (nescis,) quòd inquinamentum fuerit in corde illorum. (8) Quid Acher? Cecinit carmen Græcum, quod non cessabat ab ore illius. Referunt quoque de Acher, quòd, quum aliquo tempore è schola surgeret, plurimi libri Hæretici sinu ejus exciderint. Interrogavit (9) Nimus Textor hunc R. Meir, an (10) omnis lana, quæ in ahenum demittitur, ascendit? Resp. omnis ista, quæ pura est ab utero matris suæ, ascendit, & omnis ista, quæ non pura est ab utero matris suæ, non ascendit.

ANNOTATIONES.

(1) Sic semper R. Schemuel vocare solebat R. Jehudam, quemadmodum in Halic. Olam. observatur שמואל היה רגיל לקרוא לר' יהודה תלמידו שינא אר"ל שינא חכם מחורר *Schemmeli moris erat, ut M. Jehudam discipulum suum, vocaret Scheninam, ac si dicas sapiens magni acuminis.* Non ita tamen perpetuò huic Magistro accommodatur, contrarium Exemplum in R. Ammi existat, qui quoque שינא vocatur.

(2) Plurima exempla Magistrorum in Talmude prostant, qui occasione loci scripturæ flebant, inspicere in ipso hoc Cod. fol. IV. & V. suffecerit unum. R. Ammi, quum pervenit ad explicationem loci Zeph. 11: 3. *querite justitiam, querite mansuetudinem,* אולי fortasse abscondemini à die iræ Divinæ, flebat, dicebatque, *hæc omnia agenda sunt, & tunc tantum* subjungitur אולי fortasse.

(3) Per hos Rabbanistas Raschi intelligit תלמידים היוצאין לתרכות רעה.

(4) R. Jehudah à lachrymis se continere non poterat, cum miserum sapientissimorum hujus mundi statum sibi ob oculos posuerit, nam illorum sapientia in proprium detrimentum vergit, *ubi est Scriba &c. q. d. actum est de sapientia, de salute illorum* הרי הם נידונים כגהנם יהגה לבך אימה ותאמר איה חכמתן וגדולתן של אלו *ecce sunt in Gehenna condemnati, cor tuum meditabitur timorem, & dices, ubi est sapientia illorum, ubi est magnitudo illorum* Raschi in Comm. ad Jes. xxxiii: 18. Locus hic à Paulo i. Cor. i: 20. citatur, *πᾶς σοφὸς, πᾶς γρηγοράτωρ, πᾶς συζητητὴς & αἰσινῶν* &c. & illo non absimilem infirmitatem mundanæ sapientiæ probat, quæ in oppositione ad σοφίαν Θεῆ *sapientiam Dei* stultitia nominanda sit, dum illa nemo Deum cognoscere, & communione ejus frui potest.

(5) שוקל *pensator.* dupliciter sumi potest; in Gemara tamen is intelligendus videtur *qui כחמור וחמור מקל לפי המשקל* *explicat levius ex graviore, & gravius ex leviori secundum*

dum argumentationem minoris & majoris. Juxta Kimchium in Comment. ad l. c. שוקל הכסף מידו pendens pecuniam è manibus nostris.

(6) מגדל הפתוח באויר *Turris volans in aëre*. Raschi aliam lectionem substituit מגדל הפתוח לאויר *turris aperta aëri*. Et ita explicat de decisionibus tentoriorum, quas apprimè citati Virinoverant & illas commodè explicarant, contulit quoque cum Mischna Cod. אהלות c. iv. *Turris stans in aëre*, quæ, secundum Bartenoram, שיש לו דפנות והדפנות עצמן יש חלל *est turris lignea & parietes habet, qui in crassitie excavati sunt, cujusmodi sunt foramina intus & foris aperta*. Sunt tamen alii, annotante Raschi, qui referunt ad מגדל דור הפלגה *turrem Babylonicam*, & præterea alii ad literam ל Lamed, quæ in oppositione cæterarum literarum turris formam refert.

(7) Hi quatuor Idiotæ & tres Reges in Sanh. fol. 90. i. citantur. Sic verba: *Tres sunt Reges, & quatuor Idiotæ, qui nullam partem in seculo futuro habent. Tres Reges sunt Jeroboam, Achab, & Manasse. Quatuor Idiotæ sunt Bileam, Doeg, Achitophel & Gechasi*. *Vox* הדיוט *Origine Græca est, ἰδιώτης Idiota: non semper denotat hominem imperitum, indoctum, sed etiam talem, qui vitam privatam, rei publicæ non inservientem, ducit, vel talem, qui oppositè ad homines majoris dignitatis Idiota dicendus est, uti allata Exempla probant, nullus enim ex his Idiotis imperitus est, neque etiam Achitophel, Doeg, publicas functiones obeuntes Idiotæ nominandi, nisi quatenus Regibus opponuntur. Eundem fermè sensum vox ἰδιώτης nonnunquam in Novo Testamento obtinet: 1. Cor. xiv: 16. ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον ἑ ἰδιώτης, qui supplet locum Idiotæ, qui nonnisi membrum Ecclesiæ est, neque publicam docendi Auctoritatem habet, quamvis potuerit in illo magna cognitionis mensura esse.*

(8) מאי אחר *Quid Acher?* Raschi scopum quæstionis hunc esse dicit: Quare ita accidit Acher? quare lex, (quæ tamen illi notissima fuit,) ipsum non protexit? R. Quia frequentissimè Canticum à Græcis compositum dicere solebat, cum ta-

men vastato Templo hoc facere prohibitum sit juxta Jef. xxiv: 9.
cum cantico non bibent vinum.

(9) Nimus נִימוֹס הגרדי *Nimus γερδός, textor.* Multi sunt ex Judæis, qui putant virum hunc hominem Gentilem, moribus & doctrina corruptum fuisse. Artem textoriam calluit, uti inter Judæos nullo tempore etiam sapientissimis dedecori erat opus mechanicum exercere, quo habeant, unde vivant, nec bonis Ecclesiasticis indigeant. In quem scopum commodè Rabban Gamaliel fil. R. Jehudæ loquitur cap. Patr. 11. יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שגויעת שניהם משכחת עון וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון *Pulchra est disciplina legis cum artificio aliquo adjuncto, labor enim utriusque oblivisci facit peccati. Omne quoque studium, cui non est junctum aliquod exercitium, tandem dissipatur, trahitque secum iniquitatem.* Hinc plures inter Magistros Judæorum reperies, qui ab arte, quam calluerunt, denominantur. Exemplo sit R. Jochanan הסנדלר *Sandalar, Sutor.* In Historia N. Testamenti de Aquila & Paulo legimus, quòd fuerint σκηνοποιοὶ *tabernacula conficientes* Act. xviii: 3. de quo posteriore certum est, quod literis operam navarit, & ad pedes Gamalielis nutritus fuerit c. xxii: 3. sic tamen, ut aliquod temporis spatium opificio addiscendo impenderit, unde sine dubio postea factum, ut constituerit ἀδάπανεν τὸ εὐαγγέλιον τῷ Χριστῷ 1. Cor. ix: 18.

(10) Sensum tum quæstionis, tum responsionis hujus non aptioribus, quàm Raschi verbis exprimere possum: *An omnis lana, quæ in ahenum colorum demittitur, ut intingatur, colorem assumat, nec ne. q. d. an omnes discipulos sapientum lex, quam edocuerunt, à peccatis protegat.* R. Omnis lana, quæ ab utero matris pura est, neque in vellere inquinata, colorem assumit, q. d. omnis iste, qui metum peccati habet, priusquam sapientiam edoctus est, à lege protegitur. Idem Authores Tosaphot intendunt: מי שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת ודואג *quem timor ante sapientiam precedit, illius sapientia stabilis erit, at Doegum, & Achitophbelem lex, quam noverant, non protexit, quia illis nullus metus inerat.*

רבי עקיבא עלה בשלום
 וירד בשלום ועליו
 הכתוב אומר משכני
 אחריו נרוצה ואף רבי
 עקיבא בקשו מלאכי
 השרה לרוחפו אמר להם
 הק"ח הניחו לזקן זה
 שראוי להשחמש בכבודי
 מאי דרש אמר רבה בר
 בר חנה א"ר יוחנן ואתה
 מרכבות קדש אות הוה
 ברבבה שלו ורבי אבהו
 אמר רגול מרכבה דגמא
 הוא ברבבה שלו וריש
 לקיש אמר ה' צבאות שמו
 אדון הוא בצבא שלו ורבי
 חייא בר אבא א"ר יוחנן
 לא ברוח ה' ואחר הרוח
 רעש לא ברעש ה' ואחר
 הרעש אש לא באש ה'
 ואחר האש קול דממה
 דקה והנה ה' עובר ת"ר
 ששה דברין נאמרו בשירים

R. Akibha in pace ascen-
 dit (Paradisum) & rursus
 in pace descendit, de illo
 quadrat dictum Cant. II: 4.
trahere me, post te curremus.
 Angeli quæsierunt ipsum
 R. Akibham depellere, ve-
 rum Deus O. M. illos allo-
 quebatur, dicendo, permit-
 tite huic seni, nam ille di-
 gnus est, ut gloriâ meâ
 fruatur. (1) Quomodo po-
 tuit cognoscere (locum præ-
 sentiæ Divinæ?) Dixit Rabba
 Bar bar Chana nomine Jo-
 chanan ex Deut. xxxiii: 2.
& signum ejus è myriadibus
Sanctorum. Signum igitur est
 inter myriades suos. Sed R.
 Abahu aliunde petiit, ex
 Cant. v: 9. *Vexillum est è*
myriade, (2) signum hoc
 est in myriade suo. Risch
 Lakisch verò ex Jes. xlviii:
 2. *Adonai exercituum nomen*
ejus est, est Dominus in exer-
 citu suo. (à quo igitur faci-
 le, ceu Dominus dignosci
 potest.) Et R. Chiia fil. Aba
 nomine Jochanan ex 1. Reg.
 xix: 11, 12. ostendit, *non e-*
rat in vento Adonai, post
Q 2 ventum

שלשה כמלאכי השרת
 ושלשה כבני אדם שלשה
 כמלאכי השרת יש להם
 כנפים כמלאכי השרת
 וטסין מסוף העולם
 ועד סופו כמלאכי השרת
 ויודעין מה שעתיד להיות
 כמלאכי השרת יודעין
 סלקא דעתך אלא שומעין
 מאחורי הפרגוד כמלאכי
 השרת ושלשה כבני אדם
 אוכלין ושותין כבני אדם
 פרים ורבים כבני אדם
 ומתים כבני אדם ששה
 דברים נאמרו בבני אדם
 שלשה כמלאכי השרת
 ושלשה כבהמה שלשה
 כמלאכי השרת יש להם
 דעת כמלאכי השרת
 ומהלכין בקומה זקופה
 כמלאכי ומספרין בלשון
 חקדש כמלאכי השרת
 שלשה כבהמה אוכלין

ventum autem illum concussio, non erat in concussione Adonai, & post concussionem illam ignis, non erat in eo igne Adonai, denique post ignem illum vox silentio tenuis, & ecce Adonai transit.
 Tradiderunt Rabbini, sex res (3) Dæmonibus attribuantur, quarum tres cum Angelis communes habent, & alias tres cum hominibus. Hæc tria Dæmonibus cum Angelis communia sunt, Dæmones habent alas, sicut Angeli, volant quoque ab uno mundi fine ad alium, sicut Angeli, sciunt ea, quæ futura sunt, sicut Angeli. (4) Quid? putas quod (ex se) sciant: Non; audiunt potius post velum, sicut Angeli. Tria alia sunt Dæmonibus cum hominibus communia, nam comedunt & bibunt sicut homines, fructificant & multiplicant sicut homines, moriuntur quoque sicut homines. Sex res de hominibus dicuntur, tria illa sunt cum Angelis, & tria cum bestiis communia, habent notitiam.

ושוהין כבהמה ופרין ורביין
 כבהמה ומוציאין רועי
 כבהמה
 titiam sicut Angeli, incedunt corpore erecto sicut Angeli, (5) loquuntur linguam Sanctam sicut Angeli. Tria alia hominibus cum bestiis communia sunt, comedunt & bibunt sicut bestiae, fructificant & multiplicant sicut bestiae, & egerunt excrementa, sicut bestiae.

A N N O T A T I O N E S.

(1) Ex superioribus notum est, quemadmodum Gemarici dicant, quatuor Paradisum ingressos fuisse, quorum duo, qui minus cauti ad locum praesentiae Divinae respexerant, & unus, Acher scil. duas supremas potestates statuens, in veritate non perstitit, solus autem R. Akibha, prout in pace ascendit, in pace iterum descendit. Quærent igitur in Gemara, unde huic Magistro locus Dei cognitus esse potuit, ne cæterorum more à vero aberret. מהיכן הבין מקום השכינה שנוהר שלא הזיץ שם א"נ שלא unde locum praesentiae Divinae nosse potuit, & ita pramonitus ad illum non curiose circumspexit, aut etiam, quod non erravit, quemadmodum Acher. Loca plura, unde R. Akibham petiisse Magistri dicunt, in sequente Gemara citantur.

(2) דוגמא, Exemplar, signum. Est vox Græca δειγμα. Si igitur vexillum, tanquam דבר הוכר העומד לדוגמא להראותו recognoscibilis stans in signum, ut illum demonstret, in Myriade, qui Deum circumstat, erectum est, tunc locus facili modo cognosci potuit.

(3) דמונים, Dæmones, à שור vastare sic dicti, nam non aliud quærent, quàm hominibus damnum inferre. Eodem sensu à Judeis passim appellantur מלאכי הבלה Angeli perditores seu corruptores, מוסיפים, nocivi, quorum omne studium est nocere hominum salutem.

luti (vid. Ps. IX: 1. Cant. VIII: 3. in Targ.) ac speciatim *Angeli* מות *mortis*. Non abeunt multum ab hac significatione nomina ὁλοφύτης. 1. Cor. X: 10. אבדון A'badδōn, & Α'πώλων Apoc. IX: 11. אשמודי à שמד &c. Sunt verba Maji, in Antiquitatibus Judaicis versatissimi in Synopsi Theol. Jud. p. 79. Imperitè Menasses vocem מדין à שדה *campus* derivat, quia plerunque in locis desertis agunt. Nec Gemarici hoc Menasse peritiores sunt, qui tam crassè de dæmonibus, Spiritibus tanquam Materiâ constantibus, loquantur, velut quòd alas habeant, comedant, bibant, & moriantur &c. Sanè hæc non è Sacro Codice edocti, sed putidis Magistrorum commentis ortum debent. Si plura de Angelorum creatione, generatione velis, adi Buxtorf. Lex. Talmud. p. 2339. Hoornb. Theol. Jud. p. 303. &c.

(4) Gemara hoc in loco negat Dæmones, Angelos futura scire: Rectius existimat, quòd, si quandam futurorum cognitionem habeant, illam audiverint, quò Deo in judiciis exequentis inservirent.

(5) לשון הקודש *Lingua Sancta*, id est Hebræa. Sic enim Judæi hanc Linguam insigniunt. Ratio antem Epitheti hujus à variis varia redditur. Sunt qui putant Linguam Hebræam ob Authorem, qui Deus sit, Sanctam dici. Alii ob terram Sanctam, in qua usus hujus Linguae fuerit: Rursum alii à populo Judaico Sancto, & denique alii à Materia Sancta, quæ Linguâ Hebræâ conscripta sit, omnes hæ rationes hujus Naturæ sunt, ut una alteram non tollat, sed conjunctæ rem melius probent. Quod vero Gemara dicit, *Angelos loqui Linguam Hebræam*, & à Judæis de propria loquela intelligitur, illud absque ulla ratione dicitur, cùm enim Angeli, puri Spiritus, ab omni Materia separati sint, quomodo illis propriè dicta loquela, quæ absque flexione labiorum non peragi potest, adscribitur. Nec, quando Paulus 1. Cor. XII: 1. τὰς γλώσσας τῶν ἀγγέλων memorat, Angelis propriè dictas Linguas, quibus more humano cogitata invicem communicant, attribuere vult, loquitur potius גומא והפלה על דרך *excessivè & Hyperbolicè* & intelligit genus loquendi facundissimum, elegantissimum, suavissimum, efficacissimum, quomodo de facie Angeli Act. VI: 15. tanquam

quam pulcherrima, de חכמת מלאך האלהים *Sapientia Angelī Dei*, tanquam maxima 2. Sam. xiv: 20. Scriptura loquitur.

כל המסתכל בו' דברים
רתוי לו שלא בא לעולם
כו' בשלמה מה למלכה
מה למטה מה לאחור לחי
אלא לפניו מה דהורה
הוה רבי יוחנן ור' אלעזר
דאמרי' תרוייהו משל למלך
בשר ודם שאמר לעבדיו
בנו לי פלטירין גדולין על
האשפה הלכו ובנו לו אין
רצונו של מלך להזכיר שם
אשפה: כל שלא חס על
כבוד קונו רתוי לו שלא
בא לעולם מאי היא ר'
אבא אמר זר המסתכל
בקשת רב יוסף אמר זר
העובר עבירה בסתר
מסתכל בקשת דכתיב
במראה הקשת אשר יהיה
בענן ביום הגשם כן מראה

Quicumque considerat hæc quatuor, ei melius fuisset si non intrasset mundum &c. Rectè dicis, non considerandum esse id, quod supra, (1) id quod infra, & id quod post, sed (quæ causa, quòd non liceat considerare) id, quod ante, cùm id quod factum est, factum maneat. R. Jochanan & R. Eleasar, duo hi (in explicationem Materix præsentis) dicunt Parabolam de Rege humano, qui servis suis in mandato dedit, ædificate mihi magna Palatia super sterquilinum, tunc servi abierunt, atque ædificarunt, (postquam Palatia ista exstructa sunt) (2) Rex non vult, ut mentionem faciant illic sterquilinum (olim) exstitisse. (3) *Qui non attendit ad honorem Creatoris, ei melius fuisset, si non intrasset mundum.* Quid hoc est? R. Aba dixit, qui arcum intuetur? R. Joseph
verò

הננה סביב הוא מראה
 דמות כבוד ה' רב יוסף
 אמר זה העובר עבירה
 בסתר כד' יצחק ואמר ר'
 יצחק כל העובר עבירה
 בסתר כאלו דוחק רגלי
 שכינה שנאמר כה אמר ה'
 השמים כסאי והארץ הרגלי
 רגלי איני והאמר רבי
 אלעא הזקן אם רואה אדם
 שיצרו מחגבר עליו ילך
 למקום שאין מכירין אותו
 וילבש שחורין ויחטטף
 שחורין ויעשה מה שלבו
 חפץ ואל יחלל שם שמים
 בפרהסיא לא קשיא הנה
 דמצי כיוף ליה ליצירה
 הא דלא מצי כיוף ליצירה
 דרש רבי יוחנן בר נחמני
 מתורגמניה דרש לקיש
 כל המסתכל בשלשה

verò dixit, qui (4) in oc-
 culto peccat. Ratione illius,
 qui arcum intuetur, scriptum
 est Ezech: 1: 28. *qualis est spe-*
cies arcus, qui existit in nube
tempore pluviae, talis species
illius splendoris erat circum-
quaque, hæc visio similitudinis
gloria Adonai. R. Joseph
 dixit quoad illum, qui in oc-
 culto peccat, sententia est se-
 cundum R. Isaac, dixit enim
 R. Isaac, omnis iste, qui in
 occulto peccat, idem est ac si
 (5) depelleret pedes Dei,
 prout dicitur Jef. LXVI. *Sic ait*
Adonai, cælum ipsum solium
meum, & terra scabellum pe-
dum meorum. An ita? Nonne
 dixit R. Elha senex, si ho-
 mo in seipso sentit, quòd con-
 cupiscentia prævaleat, tunc
 discedat in locum, cujus in-
 quilini istum non nòrunt, in-
 duat nigras vestes, & nigro
 (pallio) se involvat, (6)
 atque faciat omne id, quod
 animus concupiscit, non ve-
 rò in publico nomen Dei
 profanet? R. Nulla est ob-
 jectio. Nam (7) prius di-
 citur, quando concupiscen-
 tiam

דברים עיניו כהוה בקשת
 ובנשיא ונכהנים בקשת
 דכתיב כמראה הקשת
 אשר יהיה בענן ביום
 הגשם הוא מראה דמות
 כבוד ה' בנשיא דכתיב
 ונחת מהודך עליו המסתכל
 בכהנים בזמן שבו
 המקדש קיים שהיו
 עומדין על דוכנו ומכרכין
 את ישראל בשם המפורש
 דרש ר' יהודה ברבי
 נחמני מתורגמניה דרש
 לקיש מאי דכתיב אל
 תאמינו ברע אל תבטחו
 באלוף אם יאמר לך
 יצר הרע חטוא והק"ב
 מוחל אל תאמין שנאמר
 אל תאמן ברע ואין רע
 אלא יצר הרע שנ' כי
 יצר לב האדם רע ואין
 אלוף אלא הק"ב שנאמר
 אלוף נעורי אתה

tiam suam subigere potest,
 sed posterius quando illam
 non subigere potest. Expo-
 suit aliquando R. Jehuda fil.
 Nachmanni qui interpre-
 suit Risch Lakisch. (8) Qui-
 cunque tria intuetur, illius o-
 culi caligabunt, arcum pu-
 ta, Principem, & Sacerdo-
 tes. De arcu scriptum est
 Ezech. 1: 28. *qualis est spe-
 cies arcus, qui existit in nu-
 be tempore pluviae, talis spe-
 cies illius splendoris erat cir-
 cumquaque haec visio similitu-
 dinis gloriae Adonai.* De prin-
 cipe exstat Num. xxvii: 20.
& impertieris ei de gloria tua.
 (9) Ad sacerdotes eo tem-
 pore non licitum erat respi-
 cere, quo domus Sanctuarii
 stabat, & in suggestu Israeli
 (10) in nomine hamphorasch
 seu Tetragrammato benedi-
 cebant. Exposuit R. Jehu-
 da fil. R. Nachmanni, qui
 interpretes fuit Risch Lakisch.
 Quid sibi vult illud dictum
 Mich. vii: 5. *ne creditote*
socio, ne confiditote duci.
 (sed Gemara simpliciter in-
 telligit *malum*, sensus est) si
 R con-

שמא האמר מי מעיד בי
 אבני ביתו וקורות ביתו
 של אדם הם מעידין
 בו שנאמר כי אנן מקור
 חזק וכפים מעץ יעננה
 וחכמים אומרים נשמתו
 של אדם בעידה בו
 שנאמר משכנת חיקך
 שמור פתחי פוך איזו היא
 דבר ששוכנת בחיקו של
 אדם הוי אומר זו נשמה
 רבי זריקא אמר שני
 מלאכי השרת המלוין
 אותו הן מעידין בו שנאמר
 כי מלאכיו יצוה לך
 לשמרך בכל ורכיך חכמים
 אומרים איבריו של
 אדם מעידין בו שנאמר
 ואהם עדי נאם ה' ואני
 אל.

(12) duo Angeli, qui hominem comitantur, ad-
 versus illum testantur, sicuti dicitur, Psalm. xci: 11.

concupiscentia mala tibi di-
 cit, pecca, & Deus O. M.
 tibi condonabit, noli crede-
 re, nam dicitur *ne credito
 malo*, non verò quidquam
 malum est nisi concupiscen-
 tia mala, uti dicitur Gen.
 viii: 21. *quia concupiscen-
 tia hominis mala est*, nec
 alius Dux est, quàm Deus
 O. M. sicuti exstat Jer. 111:
 4. *Tu dux adolescentiæ meæ*.
 Fortasse dices, quis testabi-
 tur contra me? (sicuti ex-
 stat in Cod. Taanit. f. 11.)
 lapides & trabes domus ho-
 minis contra illum testabun-
 tur, prout dicitur Habac.
 11: 2. *nam lapis è pariete ex-
 clamat, & (11) nodus è li-
 gno testificatur istud*. Sapien-
 tes autem dixerunt, ipsa ani-
 ma hominis testimonium con-
 tra illum perhibebit, sicuti
 Mich. vii: 5. *ab ea, quæ cu-
 bat in sinu tuo, observa fo-
 res oris tui*, intelligendum
 igitur est id, quod in sinu
 hominis cubat, & dico, quòd
 anima sit. R. Serika dicit,

nam

nam Angelis suis præcepit de te, ut observent te in omnibus viis tuis. Sapientes dixerunt, ipsa hominis membra contra illum testantur, sicuti dicitur Jes. XLIII: 12. & vos eritis testes mei, dixit Adonai, & ego Deus.

ANNOTATIONES.

(1) Exp. 10. constat מה למטה quod infra est, infra terram denotare, infra quam, juxta Deut. xxxiii: 27. sunt זרועות אדם שאל מי סבלן לא הם על כבוד עולם brachia æterna. אם שאל מי סבלן לא הם על כבוד עולם si quis rogaret, quis illa (brachia) ferat, non attenderet ad gloriam creatoris sui.

(2) Argumentatio horum Magistrorum hæc est; quemadmodum Rex, qui super sterquilinum ingentia palatia extruxit, non vult, ut prior locus, qui despectus est, in memoriam revocetur, ita quoque Deus non vult, ut quis illum statum, quem mundus ante creationem habuit, anxie indaget, quia in pulchritudine cum hodierno non comparari potest.

(3) רתוי לו שלא בא לעולם. Est planè eadem Phrasis, quam Christus adhibet Math. xxvi: 24. Καλὸν ἰὼ αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖν, bonum erat illi homini, si non natus fuisset. בוא לעולם intrare mundum est nasci, sic hunc modum loquendi exprimit Johannes c. 1: 9. Lux vera illuminat omnem hominem ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον בוא לעולם venientem in mundum.

(4) בסתר & statim infra בפרהסיא ἐν περὶρρησίᾳ sibi invicem opponuntur. Commodè exprimis per voces ἐν τῷ κρυπτῷ, ἐν τῷ φανερῷ in occulto, in manifesto Math. vi: 4.

(5) Ideo is pedes Dei repellere dicitur, qui peccat in occulto אומר בלבו אין השכינה כאן וכתיב והארץ הרום רגלי quia dicit in corde suo, hic Deus non præsens est (in occulto me non videt) cum tamen scriptum sit, & terra est scabellum pedum

dum meorum Raschi. Sequitur ergò hinc, nihil à conspectu Dei abscondi posse.

(6) Egregium sanè antidotum, quod peccatori, ut liberè peccare possit, præscribitur. Videbimus tamen, qua sub specie talem peccati medelam approbent. Juxta Raschi: Qui concupiscentiam suam vincere non potens est, ideo in locum ignotum discedere debet, quia טוב לו בצינעא מפרהסיא *melius illi est in occulto, quam in publico transgredi*, ita enim minimùm scandalum evitatur אם יחטא אין אדם נוהג לב לפי שאינה *si peccat, nemo animum ad illum advertit, quia in illorum oculis non aestimatus est*. Aliam insuper explicationem adfert, quam cum R. Chananeel communem habet, secundum quam dilatione temporis, atque hospitii immutatione concupiscentia inordinata sedatur, verba R. Chananeel hæc sunt avertat Deus, quod Gemara permittat transgressionem committere, mens potius est, induatur vestibibus nigris, discedatque in locum alium דלבישה שחורים ואכסנאות מישכרי' לכו ולא בא לידי עבירה ויוכל לעשות מעכשו מה שלכו חפץ דודאי אין יצרו מהגבר עליו *nam induere vestes & (mutare) ξενίαν seu hospitium confringunt cor, sicque non peccabit, poterit à nunc facere, quod cor desiderat, nam certum est concupiscentiam ejus sibi non prevalituram*. Hic sensus verborum tolerari posset, quapropter miror illum ab Authoribus Tosaphot rejici, & alium, qui multò durior est, ab illis eligi. scil. illum posse actu transgredi, qui atris vestibibus indutus in locum incognitum secessit.

(7) Glossa Raschi, quando concupiscentiam suam subigere posset, ובוטח על שהוא נחבא בסתר כאלו דוחק הרגלים & *tamen confidit, quod in occulto absconditus sit, idem est, ac si pedes (Numinis) depelleret*.

(8) Non licet vel arcum iridis, vel principem, vel Sacerdotis benedictis manus intueri, quia in unoquoque horum memoratorum gloria Dei conspicienda est, quam infirmitas oculi humani perfere non potest.

(9) ברכת כהנים *Benedictio Sacerdotalis, quæ Num. vi. v. 24. &c. describitur. Illam sacerdotes in suggestu seu loco*

emi-

eminentiore ad benedicendum populo discedenti proclamare debebant, nam כל כהן שאינה עולה לריכוז עובר בשלשה עשה *omnis sacerdos, qui non ascendit suggestum* (ad populo benedicendum) *transgreditur tria precepta affirmativa*, Sota fol. 38: 2. In proclamatione verò manus elevabant, aliter tamen in provinciis, & aliter in Sanctuario, illic נושאין את ידיהו כנגד כחפיהו *elevabant manus suas humeris tenus*, hic autem על גבי ראשיהו *super capita, excepto summo Pontifice*. Nec sufficit manus elevare, sed sacerdotes singulari arte digitos divaricare debebant, ut manus manui per extrema pollicum & indicum jungatur, qualem formam Cl. Wagenfeilius in suo Sota p. 672. exhibuit. Jam si manus juxta leges ritè expansæ sunt, dicunt Majestatem Divinam illis insidere, השכינה שורה על קשר אצבעותיהו, sic Raschi. Quare Sacerdotes pariter & populus טלית *pallio* facies obducunt, ne, si manus intuerentur, cæcitatem oculorum contrahant, ad quam gesticationem referunt Cant. 11: 9. *Ecce ille stat post parietem nostrum, prospiciens, è fenestris, emicans ex clathris.*

(10) Maxima differentia benedictionis Sacerdotalis in sanctuario, & extra illud in eo consistebat, ut (quemadmodum Misn. 6. c. vii. in Sota loquitur) במקדש אומר את השם *in Sanctuario πτεγγεγγυματων efferebatur secundum literas, sed in Provinciis (substituebatur) cognomen*. Ad quæ verba sic Bartenora commentatur ככחנה בי"ו ה"א בכינויו באל"ף דל"ח שאין מזכירין השם ככתבו אל"ה במקדש בלבד שנ' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך סרס המקדש ודרשהו בכל המקום אשר אבוא אליך וברכתיך רהיינו במקדש שם אזכיר את שמי *Cecorboh secundum scripturam ejus cum Jod, He, יהוה scil. בכינויו* secundum cognomen ejus *cum Aleph Daleth, putאניו*, nam non pronunciant nomen, sicut scribitur, nisi in Sanctuario tantum, quemadmodum dicitur Exod. xx: 24. *quocunque in loco jubebo celebrari memoriam nominis mei, veniam ad te, & benedicam tibi. Inverte locum & ita explica, in quocunque loco venero ad te & tibi benedicturus sum, hoc est in Sanctuario, illic nomen meum commemorare faciam.* Nec in Sanctuario quotidie hoc nomen Dei reveren-

dum pronuntiabant, sed semel tantum in anno, in illustri isto expiationis die.

(11) כפיו Chald. vertit שפא, *frustum*. Raschi חייכה עץ *Segmentum ligni*. Sic Jud. Germ. שפאץ.

(12) *Duo Angeli, qui hominem comitantur &c.* Hæc verba respicere videntur dogma de Angelis tutelaribus, quorum duo singulis hominibus custodes à Deo dati sunt; Verum dogmatis hujus fundamentum nullum in citato Psalmo exstat, indefinite enim Psaltes loquitur *Deum præcipere Angelis suis*, ut fidelem *in via custodiant*, non unum, non duos memorat, numerus à solo Dei beneplacito pendet, & secundum istud variat, jam hoc tempore tota Angelorum castra fideles cingunt, ut Jacobum, jam alio tempore unus nonnisi in liberationem fidelis mittitur, uti Petro contigit Act. v: 19. Quum hæc Angelorum custodia à sapientissima Dei dispensatione pendeat, illum enixe rogamus, ut præcipiat Angelus suis periculoso hoc tempore circa Ecclesiam excubare, imò ipse Angelus Adonai Ecclesiam proprio sanguine redemptam ab omni malo liberet.

חם ונשלם לכבוד ה' יוצר עולם.

I N D E X

V O C U M

H E B R A I C A R U M

	Pag.		Pag.
אגרה	78	למעלה	87
אלהים	18	סגול הפורה	121
אל הקרי	86	מטטרוז	105
אח	21	מיכאל	34
אחא	6, 84	מכז	34
בוא לעולם	131	מעז	34
בהז	13, 15	משעז משענה	85
בזק	59	נער	88
בפרהסיא	131	סופר	118
בריות	26	סלק	84
ברכה כהנים	132	סנדלפז	60
בת קול	36, 38	סניורה	65
גיהנם	73	ספרנא	113
גמר	49	עלויה	23
גנו	55	ערבות	35
גער	17, 18	פרדס	97
גז עדז	107	פתח	95
דונסא	125	צוקח	78
חריוט	121	קמט	74
חבש	88	קרב	4
חרשים	81	ראשי פרקין	48
טרקלז	96	רחף	100
יהוה	88, 133	שרי	12
ינוקא	54	שוקל	118, 120
כפיש	134	שירים	125
ברוב	56	שע	35

I N D E X

	Pag.		Pag.
שוחלא	117	החום שבת	111
שיננא	120	החלא	117
שמים	20, 24	העלא	87
שר חמשים	81, 86	הרכוח	107
חרו	13, 15		

I N D E X

L O C O R U M

S C R I P T U R A E.

GENESIS

NUMER.

Cap.	Vers.	Pag.	Cap.	Vers.	Pag.
I	1. &c.	13, 18	VI	24	132
	2	15, 98, 100			
II	4	19, 21, 25	DEUTER.		
XXI	35	91	IV	32	7
XXXV	11	12, 17	XVIII	18	61
			XX	8	34
			XXXI	27	23
			XXXIII	2	123
Exodus					
XX	24	133			
XXIII	22	106	JUDICES		
LEVIT.			IV	5	91
XVIII	6	2, 4	JOBUS		
			XXII	16	71, 75
					XXV.

LOCORUM SCRIPTURÆ.

Cap.	Verf.	Pag.	Cap.	Verf.	Pag.
XXV	3	70, 73	JESAJAS		
XXVI	11	17			
XXVIII	17	103			
XXX	4	29, 35			
XXXVIII	15	14			
PSALMUS			III	1--7	79. &c.
			VI	2	66, 69
			VIII	3	5
			XIV	15	36
			XVII	18	103
XLII	9	28	XXXIII	18	118
L	16	109	XXXIV	II	13, 16
LXXVIII	23	27	XLVIII	13	20
XC	10	37	LXI	7	103
CI	7	94	LXVI	I	20, 23, 77
CV	8	74	JEREMIAS		
CX	I	76			
CXVI	15	95			
CXXXIX	5	8, 11	V.	I	84
CXLVII	20	41, 49	THREN.		
CXLVIII	7	90			
PROVERB.			III	23	72
VIII	22	61	EZECHIELIS		
XIII	9	15	c. i. totum fermè		
XXII	17	114, 115			41-48
XXVII	26	50		4	56
ECCLES.				6	66
				7	67, 69
				10	62, 65, 68
VII	14	102		14	57, 59
CANT.				15	58, 60
				28	129
			X	14	62, 65, 68
IV	II	50	S		
V	19	75			
			DANIE.		

I N D E X

Cap.	Verf.	Pag.	Cap.	Verf.	Pag.
DANIELIS			XIII	16	96
II	22	32	XVI	4	107
VII	9	48, 75. &c.	XXI	7	91
	10	70	XXII	46	78
			XXIII	3	93
			XXIV	22	74
			XXVI	24	131
AMOS			MARCUS		
IX	6	19, 23	I	15	25
			XVI	15	26
MICHEAS			LUCAS		
VII	5	129	XI	27	96
			XIII	32	87
ZACHARIAS			XXIII	42	55
III	1, 2	34		43	97
MALACHIAS			JOHANNES		
II	7	114	I	9	131
MATHEUS			V	43	6
III	9	92		48	91
V	2	95	VIII	33	92
	17	49	ACTA.		
	22	73	I	12	111
VI	1	78	X	2	23
	4	131	XVIII	3	122
VIII	11	97	I. CORINTH.		
	26	19	XII	1	120
X	24	25			XIV
XI	25	63			

LOCORUM SCRIPTURÆ.

Cap.	Verf.	Pag.	Cap.	Verf.	Pag.
XIV	8	80			
			JUDAS		
Ad HEBR.					
I	14	35		9	34
II	14	62			
V	13	54	APOCALYPSIS		
VII	5	93			
XII	22	33	VIII	3	34, 61
	23	36	XIV	13	49
I. PETR.			XXI	6	33
III.	19	75			

INDEX RERUM

E T

VERBORUM.

A

	Pag.
R. Abahu	87
Abarbaneli falso sententia ad- scribitur	47
Abrahami semen se esse Judæi jactitant	94
Abscondere librum quid.	55
Acher, quare ita vocatur	104
dum in utero matris deli- tescebat & dum circum- cumbatur, mira illi	

contigerunt	104
prius vocatus Elisa fil. A- bue	102
in Sabbatho equitavit	108
raphanum in Sabbatho ex- traxit	102
Paradisum ascendit, & in illo palmites detruncavit	101, 105
non potest resipiscere	101
habebat filiam, cujus col- loquium cum Ribbi	113
S 2	Achi-

INDEX RERUM

	Pag.		Pag.
<i>Achitophel</i>	118	<i>gelos Principes</i>	44
<i>Adami statura ingens</i>	8	<i>juxta Maimonidem</i>	
<i>illa non est ad literam ex-</i>		<i>quatuor corpora coelestia</i>	ibid.
<i>plicanda</i>	10		
<i>corpus biforme</i>	11	<i>juxta alios 4 Principes coele-</i>	
<i>Adamus bis formatus</i>	11	<i>stes</i>	45
<i>cubans, ab uno mundi fine</i>		<i>Animalia modò sex, modò qua-</i>	
<i>ad alium pertingebat</i>	11	<i>tuor alas habere dicuntur</i>	66
<i>R. Akibha</i>	77, 78, 123	<i>conciliatio</i>	66, 67
<i>Ala sex animalibus adscribun-</i>		<i>eorum altitudo</i>	37
<i>tur, & in alio loco quatuor</i>	66	<i>illa non propriè intelligenda</i>	
<i>triplex ratio conciliationis</i>		<i>est</i>	39
<i>66, 67 &c.</i>		<i>excurrere, reverti dicun-</i>	
<i>quenam imminuta</i>	66, 67	<i>tur</i>	59
<i>Alis canticum animalia dicebant</i>		<i>Ezechielis, Johannis affi-</i>	
<i>69 quomodo</i>	ibid.	<i>nia sunt</i>	65
<i>Altare extructum in coelo</i>	27	<i>Anni quatuor partes juxta Ju-</i>	
<i>Angeli è fluvio ignis seu Dinar</i>		<i>deos</i>	95
<i>creantur,</i>	72	<i>Aquarum superiorum ab inferio-</i>	
<i>ex ore Dei</i>	72	<i>ribus distantia</i>	98
<i>numerus finitus & infinitus</i>	70	<i>Aquila facies denotat Imperium</i>	
<i>numerus non decrescit</i>	73	<i>Romanum</i>	46
<i>intercidunt. Ratio quare</i>	75	<i>Arcum seu iridem non licet in-</i>	
<i>Deum circumstant</i>	42	<i>tueri</i>	129
<i>loquuntur Linguam Hebr.</i>	125	<i>Artem mechanicam exercere sa-</i>	
<i>propriè illis nulla loquela est</i>	126	<i>pientibus non indecorum</i>	122
<i>labores nocturni, diurni</i>	28	<i>Asino vehi Orientalibus nsita-</i>	
<i>cum Demonibus, Hominibus</i>		<i>tum</i>	91
<i>comparantur</i>	124	<i>etiam circa tempora Chri-</i>	
<i>Animalia Ezechielis juxta quos-</i>		<i>sti</i>	91
<i>dam denotant quatuor An-</i>			
		B.	
		<i>Bath kol</i>	36
		<i>Benedictio Sacerdotalis</i>	132,
			133
			<i>diffe-</i>

ET VERBORUM.

	Pag.		Pag.
<i>differentia illius in San-</i>		<i>illorum altitudo</i>	37
<i>ctuario & extra illud</i>		<i>Concupiscentia praevalens</i>	128
	133	<i>Creationis opus tripliciter expli-</i>	
<i>Bestie cum hominibus conferun-</i>		<i>catur</i>	9
<i>tur</i>	125	<i>illud non licet coram duo-</i>	
<i>Bobu</i>	13, 15	<i>bus exponere</i>	7
<i>Bos Israelitarum accusator est</i>		<i>Dons creavit omnia opera</i>	
	65, 68	<i>ex opposito</i>	102
<i>illius facies denotat Impe-</i>		<i>Currus Ezechielis quid denotat</i>	
<i>rium Graecum</i>	40		41
<i>Buxtorfius notatur</i>	100, 107	<i>plures opiniones de opere</i>	
		<i>Currus</i>	42
		<i>quare opus Currus dicitur</i>	
			48
		<i>est dogma sanctissimum</i>	42
		<i>illud coram quovis non edo-</i>	
		<i>cendum est</i>	50
		<i>non tamen expositio illius</i>	
		<i>absolutè prohibita est</i>	
			43, 52
		<i>Magistro enim licet senem</i>	
		<i>edocere</i>	41
		<i>non tamen pueros, unde</i>	
		<i>duo pueri, qui illud ex-</i>	
		<i>ponebant, combusti sunt</i>	
			53
		<i>expositum est à R. Eleasar</i>	
		<i>fil. Arac, & à R. Je-</i>	
		<i>hosua</i>	89, 93
		<i>Opus Currus quo se extendit</i>	
			50
		<i>fuit ab Ezechiele & Jesa-</i>	
		<i>ja visum, ille tamen</i>	
		<i>hoc prolixior est in re-</i>	
		<i>cenfendo</i>	61
		<i>S 3</i>	<i>Ratio</i>

C.

<i>Caput discipuli exosculari solent</i>	
<i>Magistri</i>	92
<i>Cerub quid</i>	62
<i>falsa vocis Etymologia re-</i>	
<i>jicitur, & vera osten-</i>	
<i>ditur</i>	65
<i>R. Chanania fil. Hiskie</i>	53
<i>R. Chanina fil. Dousa</i>	87
<i>Chasmal quid</i>	44, 45, 54
<i>varia nominis Etymolog.</i>	
	54, 56
<i>Caeli quomodo dicti, & quare</i>	
<i>ita</i>	20
<i>creati sunt primò juxta</i>	
<i>Schammai, ex adverso</i>	
<i>juxta Hillel</i>	19
<i>Caelum & terra una crea-</i>	
<i>bantur</i>	20
<i>duo</i>	26
<i>septem</i>	26
<i>illorum nomina</i>	ibid.

INDEX RERUM

<i>Ratio quare</i>	Pag. 61	E.	
D.			Pag.
<i>Dactylos comedere, & grana ab- jicere. Adag.</i>	115, 117	<i>Eden cœli typus</i>	107
<i>Dæmones nocent, liquet ex no- minibus</i>	125	<i>R. Eleasar fil. Arac magni ha- bitus</i>	93
<i>cum Angelis comparantur</i>	124	<i>Opus Currus exposuit</i>	89
<i>Deus super omnia excelsus est</i>	62	<i>Elia apparitiones plures Judai fingunt</i>	116, 117
<i>Dei locus præsentia cognitus, an incognitus</i>	58	<i>Elias dubia exponit</i>	116
<i>quomodo cognosci potest</i>	123	<i>Expansum quid</i>	27
<i>Deo modo albi, modo ni- gri capilli attribuuntur</i>	75	<i>aliud supra capita animalium</i>	32
<i>conciliationis modus</i>	76	<i>Ezechielis librum Judai ab- scondere voluerant</i>	53
<i>pedes repellit, qui in oc- culto peccat</i>	131	<i>ratio quare</i>	ibid.
<i>Deus se in Canaan, Tem- plo, conspiciendum præ- bere solet, non in Chal- dæa</i>	64	<i>Ezechiel similis est filio rustici secundum Gemaricos</i>	61
<i>comparatur cum Rege</i>	25	<i>opus currus prolixè recen- suit</i>	64
<i>Discipulus Sapientis nuce compa- ratur</i>	115	<i>Templum Ezechielis my- sticè intelligendum</i>	55
<i>Discipuli quandoque simul servierunt Magistris</i>	24.	<i>tertium à Maimonide &c. expectatur</i>	55
<i>Sic discipuli Christi</i>	ibid.	<i>In Ezechiele sunt quedam &ar- ποφανή</i>	55
<i>Doeg</i>	118	F.	
		<i>Flere sæpe in Gemara Magi- stris adscribitur</i>	114, 118, 120

Ge-

ET VERBORUM.

G.	Pag.	sunt	Pag.
<i>Gehenna unde.</i>	73	à recentioribus corrupta	106
<i>Gemara usus ut Misnam exponat.</i>	4		106
H.		L.	
<i>Hierosolyma corrui, quia viri fide digni defecerunt.</i>	84	<i>Lamentatoris officium</i>	113
<i>Hierosolyma diruta viri fide digni nondum defecerunt</i>	83	<i>Leonis facies denotat Imperium</i>	
<i>cœlestis</i>	27, 33	<i>Assyriacum</i>	45
<i>Homines in tribus cum Angelis & cum bestiis comparantur</i>	124	<i>Lex Judeis in signum discretivum datur</i>	49
J.		<i>danda demum erat post elapsam mille seculorum</i>	74
<i>Idiota</i>	121	<i>data tamen erat post effluxum XXVI. seculorum</i>	74
<i>Idiotæ quatuor nullam partem in seculo futuro habent</i>	121	<i>verba legis qualia</i>	103
<i>Imperia quatuor mundi</i>	46	<i>addisci potest ex ore mali</i>	
<i>Incestus dogmata non licet coram tribus exponere</i>	1, 2	<i>Magistri</i>	114, 115
<i>causa quare</i>	2, 4	<i>sed à discipulo erudito</i>	117
<i>Interpretis munus inter Judeos usitatum, fortasse in Ecclesia N. Test. etiam adhibitum</i>	86	<i>Legis Divinae notitia peccatorem ab igne Gehenne custodit</i>	112
<i>Interpres 50. annos habere debuit</i>	81	<i>arcana Gentili non tradenda</i>	40
<i>Judeorum Veterum testimonia de Messia genuina</i>		<i>Lingua Sancta Hebraea est</i>	126
		<i>Linguarum exoticarum notitia utilis est</i>	23
		<i>Lux primi diei quid suspensa est demum quarto die</i>	41 ibid.
			<i>Ma-</i>

INDEX RERUM

	Pag.		Pag.
M.		est Christus	33
Magister cui similis esse debet	114, 116	Mola in cœlo tertio consistentes	27
Maimonides refutatur.	44	Mundus primò creatus secundum attributum Judicii	18
Maledictiones 18. Jesajas Israeli interminatus est	79	in decem attributis divinis creatus est	16
Maris dilatatio & consistentia	17	Mundi dilatatio quomodo	17
Matres beate pradicantur ob eruditionem filiorum	96	Mundi fines quingentorum annorum spatio distant	12
R. Meir fuit discipulus impii Acher: quo jure potuit discipulus esse	114, 116	presens cum nocte comparatur	28, 35
Deus R. Meir sententias non repetit	116	futurus cum die.	ibid.
Messias verus Deus esse debet	77	N.	
Metatron.		Nachum gam su	21
Nominis Etymologia	105	Nebucadnezar quomodo filius	
Attributa	105, 106	Nimrodi dici possit	39
potestatem habet confidendi in cœlo	107	fuit scriba in domo Regis Baladan	39
LX. flagris ignis percussus fuit	106	Nix non tantum vindicta, sed quandoque etiam benedictionis signum est	35
ex his colligitur, quod Metatron sit Angelus increatus, Christus	106	Noachida præcepta quam illa Gentiles etiam obli-	5 ibid.
Misna ordines olim sexcenti aut septingenti fuerunt	85	O.	
Michael.		Opus Creationis, vide Creatio	
Etymologia	33	Currus, vide Currus.	
Nomina & officia	ibid.		
offert in cœlo	27		

Pa-

ET VERBORUM.

P.

Pag.

Parabola usitate sunt scriptori-
bus N.T. & Gemaricis; 25
Paradisus est locus justorum

Pag.

97

illum ingredi quid 97

illum quatuor ingessi sunt

95

Peccatum in occulto, in mani-
festo. Illud juxta Judeos
quodam modo licitum, hoc
non

128

Pensator 118, 120

Pes rectus quid. 67, 70

Precari sub arboribus in usu est

91

licet, dum quis asino infi-

det 92

Principia capitum quid 48

illa dantur sapienti ad opus

Currus cognoscendum

40

Pumbeditha 51

R.

Reges quinam inter feras, ani-
malia mansueta, aves 62

Ros, quo Deus mortuos vivifi-
caturus est 31

Rota una est Angelus 58

vel secundum Maimoni-

dem est Materia pr.

44

Rota quatuor sunt quatuor Im-
peria 46

vel juxta Maimonidem 4.

Elementa ibid.

S.

Sabbathi terminus III

in Sabbatho interdictum est

equitare III

Sacerdotalis benedictio 132, 129

Sacerdotis benedicens manus

non licet intueri, ibid.

Sandalphon

Etymologia 60

est Angelus, ejus magni-
tudo 58

attributa, hac in Christum

optime quadrant 60

Scabellum 23

Scientia naturalis non coram

omnibus docenda 9

Scriba 118

Secula 974. decurtata, 72, 74

Sedere ad latus Dei nulli homi-
ni adscribi potest 76, 77

Seniores 51

Solum in singulari & solia in

plurali Deo adscribuntur 76

loca conciliantur ibid.

Spiritus Dei non est ventus 15

fl. Suma 95

T.

Thesauri ira Divina quinam 29

T

be-

INDEX RERUM ET VERBORUM.

<i>benedictionis</i>	31	<i>Tohu quid</i>	13, 15
<i>ira Divina sunt in terra</i>	29	<i>Triclinium nonnunquam Judais</i>	
<i>Tenebrae sunt coram Deo, & non</i>		<i>caelum denotat, unde Phra-</i>	
<i>sunt</i>	37	<i>sis discumbere in regno caelo-</i>	
<i>Terra primò creata juxta Hillel</i>		<i>rum</i>	97
<i>è contra juxta Schammai</i>	19	<i>Turres numerans</i>	118
<i>primò extensa fuit</i>	20	<i>Turris volans quid</i>	121
<i>quibus fundamentis inniti-</i>			
<i>tur</i>	22	V.	
<i>super 12. columnas. Al.</i>		<i>Velum seu cortina caeli</i>	26, 33
<i>super 7. al. super unam</i>		<i>Venire Gemaricis est docere</i>	6
<i>columnam stat</i>	23	<i>Vita humana dies</i>	37
<i>Tetragrammaton tantum sacer-</i>		<i>aterna distincti gradus</i>	97
<i>dotes, & quidem semel in</i>			
<i>anno proferre poterant</i>	133		

F I N I S.

Addenda & corrigenda.

Pag. 3. lin. 9. & 10. lege *נפיש יצרוה* p. 14. lin. 6. post
מהן שנ' וימנע מרשעים אורם ולמי גנוז subjunge
 p. 15. lin. 18. *ד' 4'* p. 77. lin. 17. dele *natus*.

2

8
10.200
~~1017~~

